

TOMASZ KROK

AFERA TEOZOFÓW

**Siatka wywiadowcza
mjr. Andrzeja Czaykowskiego
(1949–1951)**

AFERA TEOZOFÓW

CENTRALNY
PROJEKT
BADAWCZY

IPN

PODZIEMIE NIEPODLEGŁOŚ-
CIOWE 1944-1956 I OFIARY
REPRESJI ZAMORDOWANE
ZA DZIAŁALNOŚĆ
NA RZECZ NIEPODLEGŁEGO
PAŃSTWA POLSKIEGO

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Warszawie

Tomasz Krok

AFERA TEOZOFÓW

SIATKA WYWIADOWCZA
MJR. ANDRZEJA CZAYKOWSKIEGO
(1949–1951)

WARSZAWA 2025

TOMASZ KROK <https://orcid.org/0000-0003-3258-0540>

Recenzenci

PROF. DR HAB. PIOTR KOŁAKOWSKI
DR HAB. WŁADYSŁAW BUŁHAK
DR HAB. TOMASZ GAJOWNIK

Redakcja

BEATA BIŃKO

Tłumaczenie streszczenia

MARIA KLAUDYNA MICHAŁOWICZ

Projekt graficzny

IZABELA TOMASIEWICZ

Korekta

ANNA KANIEWSKA

Projekt okładki

BARTEK GRZEGORCZYK

Indeks osób

TOMASZ KROK

Redaktorka prowadząca

INGA JAWORSKA-RÓG

Skład i łamanie

IZABELA TOMASIEWICZ

Na okładce: Andrzej Rudolf Czaykowski (fot. AIPN); „Theosophy emblem”
by RootOfAllLight, CC BY-SA 4.0, via Wikimedia Commons

Druk i oprawa

.....

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2025

Publikacja przygotowana przez Oddział IPN – KŚZpNP w Warszawie
pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa

ISBN 978-83-8376-213-5

Zapraszamy

ipn.gov.pl

ksiegarniaipn.pl

Wydawnictwo
Instytutu Pamięci
Narodowej

SPIIS TREŚCI

WSTĘP	11
I. POLSKI WYWIAD EMIGRACYJNY	29
Wywiad polski w czasie II wojny światowej	29
Powojenna działalność wywiadu polskiego na emigracji	40
Powojenne siatki wywiadowcze na kraj	58
II. ANDRZEJ CZAYKOWSKI „GARDA” I PRZYGOTOWANIA DO JEGO MISJI W POLSCE	85
Służba w Wojsku Polskim i czasy okupacji	85
Służba w Oddziale VI oraz w Armii Krajowej	96
Działalność Czaykowskiego po wojnie	125
Roman Odzierżyński i jego rola w misji Czaykowskiego	130
Przygotowania do misji	142
III. POLSKIE TOWARZYSTWO TEOZOFICZNE	153
Teozofia i pierwsza odsłona działalności Polskiego Towarzystwa Teozoficznego (1905–1913)	153
Początki Polskiego Towarzystwa Teozoficznego w niepodległej Polsce	164
Michał Tokarzewski-Karaszewicz i rozwój ekspozytur Polskiego Towarzystwa Teozoficznego	171
Polscy teozofowie, ich idee oraz działalność w czasie okupacji i w pierwszych latach po wojnie	197

IV. MISJA CZAYKOWSKIEGO W KRAJU	221
Przybycie do kraju i pierwsze kontakty z teozofami	221
Konspiracyjne lokum oraz kontakt z „centralą” w Londynie	235
Sposoby łączności z Londynem	250
V. INFORMATORZY I AGENCI CZAYKOWSKIEGO	265
Nina Andrycz i próby nawiązania kontaktu	
z przedstawicielami władzy	270
Halina i Walerian Żelaźniewiczowie	295
Feliks Gwiżdż	301
Wacław Olechowski i sprawa radiostacji	309
Próby pozyskania agentury przez Czaykowskiego: Elżbieta	
Zawacka „Zo” oraz Romuald i Adelajda Najsarkowie	317
VI. PUŁKOWNIK LUDWIK ZYCH	341
Służba Ludwika Zycha w wojsku	341
Działalność Ludwika Zycha w PTT i siatce Czaykowskiego	351
Kontakty Zycha z Czaykowskim	379
Próby nawiązania kontaktu z PRL-owskim dyplomatą	384
VII. RAPORTY MJR. CZAYKOWSKIEGO	393
Raport nr 13	400
Raport nr 14	445
List z „centrali” i ocena materiałów Czaykowskiego	452
VIII. ROZPRACOWANIE SIATKI I ARESZTOWANIA	461
„Resort” morskiego ośrodka wywiadowczego	461
Jan Miler, czyli agent „Robert”	474
Sprawa kryptonim „Koral”	481
Dalsza działalność Jana Milera	496

IX. ŚLEDZTWO PRZECIWKO TEOZOFOM	
I PROCESY SĄDOWE	503
Teozofia i Polskie Towarzystwo Teozoficzne	
w optyce Urzędu Bezpieczeństwa	503
Przebieg przesłuchań Czaykowskiego i jego najbliższych	
współpracowników w raportach agentury celnej	539
Aresztowania informatorów oraz osób powiązanych	
z siatką Czaykowskiego	552
Procesy sądowe Czaykowskiego i jego współpracowników . . .	566
ZAKOŃCZENIE	593
SUMMARY	603
ANEKS	607
Teozofia i Towarzystwo Teozoficzne	607
Główne założenia teozofii i początki	
Towarzystwa Teozoficznego	607
Towarzystwo Teozoficzne pod przewodnictwem	
Annie Besant	628
Wpływ i oddziaływanie teozofii na ideologie	
polityczne i ruchy religijne	638
Wiadomość gen. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza	
do teozofek w kraju z 5 stycznia 1947 r.	645
Druga część raportu nr 13 mjr. Andrzeja Czaykowskiego	
przesłanego do „centrali” w Londynie	651
WYKAZ SKRÓTÓW	669
BIBLIOGRAFIA	675
INDEKS OSÓB	707

Mojej Żonie Aleksandrze

WSTĘP

Informator dotyczący osób skazanych za szpiegostwo w latach 1944–1984 został sporządzony w drugiej połowie lat osiemdziesiątych przez Biuro „C” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, strukturę odpowiedzialną za prowadzenie ewidencji operacyjnej w zakresie funkcjonowania służb bezpieczeństwa. Dokument ten zawiera nazwiska setek osób skazanych za działalność wywiadowczą¹. Według wewnętrznych danych kontrwywiadu w latach 1944–1955 na podstawie zarzutów o szpiegostwo zatrzymano prawie półtora tysiąca osób, z czego 1364 mieszkali w Polsce, a 131 przysłano do kraju z zagranicy².

Można założyć, że dużą część oskarżonych o „szpiegostwo” stanowili ludzie, którzy wrócili do Polski po latach wojennej tułaczki, najczęściej z „podejrzanych” krajów zachodnich. Inni byli uczestnikami podziemia niepodległościowego, pełniącymi funkcję kurierów między ośrodkami emigracyjnymi. Odrębną grupę oskarżaną o rzekomą działalność agenturalną prowadzoną we współpracy z „krajami imperialistycznymi” tworzyli komuniści padający ofiarą wewnętrznych gier partyjnych oraz spisków³, a także urzędnicy, politycy i wojskowi

¹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (dalej: AIPN), 0644/602, „Informator o osobach skazanych w Polsce za działalność szpiegowską w latach 1944–1984”, Warszawa 1986.

² Według danych z „Informatora o osobach skazanych w Polsce za działalność szpiegowską w latach 1944–1984” liczba oskarżonych o szpiegostwo do 1956 r. wyniosła ponad 1800 osób (*ibidem*; W. Bagieński, *Procesy pokazowe oskarżonych o szpiegostwo w pierwszej dekadzie Polski Ludowej* [w:] *Piony śledcze aparatu bezpieczeństwa publicznego 1944–1990*, red. M. Dźwigał, P. Skubisz, Szczecin–Warszawa 2017, s. 395–396).

³ Zob. szerzej: R. Spałek, *Komuniści przeciwko komunistom. Poszukiwanie wroga wewnętrznego w kierownictwie partii komunistycznej w Polsce w latach 1948–1956*, Warszawa–Poznań 2014.

z „sanacyjną” i „dwójkarską” przeszłością⁴. Pozostałe przypadki dotyczyły osób zaangażowanych w budowę faktycznych siatek szpiegow-skich operujących na terytorium kraju, zajmujących się przesyłaniem informacji z Polski różnym ośrodkom wywiadowczym⁵.

Problematyka funkcjonowania sieci wywiadowczych w latach 1945–1956 nadal pozostaje tematem badawczym, który nie cieszy się dużym zainteresowaniem. Jest to związane z ograniczoną bazą źródłową dostępną dla historyków zajmujących się tym zagadnieniem. Są to w większości dokumenty wytworzone przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa. Ten rodzaj źródeł spotyka się z zarzutami badaczy dotyczącymi sposobu prowadzenia śledztw przez kontrwywiad komunistyczny, które miały ich zdaniem służyć przede wszystkim do prokurowania oskarżeń o szpiegostwo⁶.

⁴ Zob. szerzej: T. Chinciński, *Kryptonim „Targowica” – aparat Polski Ludowej wobec oficerów wywiadu II Rzeczypospolitej* [w:] Marian Rejewski 1905–1980. *Życie Enigmą pisane*, red. J.S. Ciechanowski, J. Garbowski, E. Maresch, Bydgoszcz 2005, s. 89–98; P. Taciak, *Wykorzystanie byłych pracowników i współpracowników kontrwywiadu, wywiadu i innych służb II RP do rozpracowywania środowiska „dwójkarzy” w świetle materiałów Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Olsztynie. Zarys problematyki* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 2, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2014, s. 312–329; P. Skubisz, *„Zdraycy z Targowicy” – rozpracowanie obiektowe prowadzone przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego wobec żołnierzy Oddziału II Sztabu Generalnego/Głównego Wojska Polskiego, Żandarmerii, Korpusu Ochrony Pogranicza oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji Państwowej* [w:] *Między I a IV Rzeczypospolitą. Z dziejów lustracji na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, red. M. Korybut-Marciniak, P. Majer, Olsztyn 2009, s. 101–118; M. Wnuczek, *Autoreferat pracy doktorskiej pt. Rozpracowanie Obiektowe o kryptonimie „Targowica” prowadzone przez Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego na terenie Górnego Śląska* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP*, t. 1, red. T. Dubicki, Łomianki 2010, s. 307–314.

⁵ W informatorze podzielono skazanych za szpiegostwo na osoby mające pracować dla wywiadów: brytyjskiego, amerykańskiego, francuskiego, zachodnioniemieckiego, szwedzkiego, „reakcyjnych ośrodków emigracji polskiej” oraz „wywiadów innych i nierozznaczonych” (AIPN, 0644/602, „Informator o osobach skazanych...”, s. 3).

⁶ Według Witolda Bagińskiego: „Przykładem tego typu myślenia mogą być m.in. opinie przedstawione przez Patryka Pleskota, który pisząc o efektach działalności kontrwywiadu w okresie stalinowskim, stwierdził: »wyłapywano przeważnie (jak się zdaje) przypadkowe osoby, które skazywano na podstawie nikłych poszlak – w celu podbicia statystyk i wykazania się sukcesami. [...] Wydaje się, że sam Departament I (II) nie umiał odróżnić rzeczywistej działalności wywiadowczej od swego ideologicznego

Zagadnienie to jest ściśle powiązane z fenomenem „szpiegomanii” – systematycznym tworzeniem atmosfery podejrzeń i wzajemnego oskarżania się. Proces ten, oparty na plotkach, pomówieniach i sfabrykowanych dowodach, służył wskazywaniu i usuwaniu domniemyanych przeciwników wewnętrznych państwa. Pojawienie się w komunistycznej Polsce tego zjawiska było sprzężone z postępującą stalinizacją kraju jako części sowieckiego imperium (w ramach „imperium zewnętrznego”).

Według Dariusza Jarosza i Marii Pasztor wiązało się to z „nie wolniczym odwzorowywaniem” w Polsce (oraz pozostałych krajach „demokracji ludowej”, nazywanych potocznie demoludami) instytucji aparatu sowieckiego, a także metod ich działania. Wydatnie przyczyniło się do tego powołanie 27 września 1947 r. w Szklarskiej Porębie międzynarodowego ciała zrzeszającego europejskie partie komunistyczne – Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych i Robotniczych, czyli Kominformu. Kierujący obradami pierwszej konferencji Kominformu bliski współpracownik Józefa Stalina Andriej Żdanow w referacie programowym o rzekomej ofensywie „amerykańskiego imperializmu” uwydatnił konieczność „demaskowania wszelkich wewnętrznych popleczników imperializmu amerykańskiego”. Wtórowali mu przywódcy partii z Czechosłowacji, Węgier, Bułgarii oraz Polski. Jak podają Jarosz i Pasztor: „[Władysław Gomułka] stwierdził, iż dla polskiego kierownictwa partyjnego wynika z niego [referatu Żdanowa] m.in. konieczność większej czujności wobec aktów sabotażu i szczerłego zamknięcia państwa przed penetracją agentów angielskich i amerykańskich, którzy pod różnymi »przyzwoitymi« pretekstami przenikają do Polski”⁷.

i dogmatycznego postrzegania rzeczywistości. Niewiedza ta była tragiczna w skutkach, prowadziła do zatrzymywania i skazywania (często na śmierć) niewinnych osób”. (W. Bagieński, *Procesy pokazowe oskarżonych...*, s. 389; por. P. Pleskot, „*Tarcza partii i narodu*”. *Kontrwywiad Polski Ludowej w latach 1945–1956. Zarys struktur i wybór źródeł*, Warszawa 2010, s. 411–412).

⁷ D. Jarosz, M. Pasztor, *Robineau, Bassaler i inni. Z dziejów stosunków polsko-francuskich w latach 1948–1953*, Toruń 2001, s. 136.

Postawa ta przyczyniła się do wytworzenia klimatu paranoicznej podejrzliwości rzutującej na działalność służb bezpieczeństwa w państwach bloku sowieckiego. Jak jednak zauważył Witold Bagieński: „W wielu publikacjach i wypowiedziach na temat systemu komunistycznego w okresie stalinizmu pojawia się pojęcie »szpiegomanii«. Jest ono obecne zarówno we wspomnieniach świadków historii, jak i współczesnych opracowaniach historyków i publicystów. Traktuje się je nieco pobłażliwie, tak jakby działalność wywiadowcza za żelazną kurtyną, prowadzona przez kraje Zachodu i niektóre środowiska emigracyjne, była pełnym wymysłem bądź niemal wyłącznie wygodnym alibi dla represji stosowanych wobec przeciwników systemu i poszczególnych grup społecznych. Tym samym działaniom bezpieki odbiera się jakąkolwiek racjonalność, sprowadzając je niemal wyłącznie do wymiaru ideologicznego”⁸.

*

Wśród nielicznych publikacji poświęconych tematyce działalności wywiadowczej w stalinowskiej Polsce⁹ trzeba wymienić zbiorowe

⁸ W. Bagieński, *Procesy pokazowe oskarżonych...*, s. 389.

⁹ Wśród publikacji, które ukazały się na łamach periodyków naukowych i opracowań zbiorowych, warto odnotować: M. Bykowska, *Z myślą o powrocie do kraju. Działalność przerzutowa rotmistrza Antoniego Landowskiego na rzecz żołnierzy PSZ i Rządu RP na Uchodźstwie*, „Polska 1944/45–1989. Studia i materiały” 2015, nr 13; T. Gajownik, *Inwigilacja emigracyjnych „dwójkarzy” przez służby specjalne PRL w latach 1945–1956. Wybrane problemy* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013; A.M. Jackowska, *Powojenne losy Adama Czekalskiego, korespondenta „Narodowca” (1945–1959). Szkic do biografii* [w:] *Nie tylko niezłomni i kolaboranci. Postawy dziennikarzy w kraju i na emigracji 1945–1989*, red. T. Wolsza, P. Wójtowicz, Warszawa 2014; D. Jarosz, *Sprawy Alberta Snauwaerta i Louisa François Quievreux. Przyczynki do polsko-belgijskiej zimnej wojny*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2023, nr 1; A. Kozicki, *Ośrodek wywiadu II Oddziału Sztabu Głównego Polskich Sił Zbrojnych pod krypt. „Biuro Planowania” w świetle materiałów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego* [w:] *Polski wywiad wojskowy 1918–1945*, red. P. Kołakowski, A. Peptoński, Toruń 2006; T. Krok, *Sprawa siatki wywiadowczej Napoleona Idzikowskiego (1954–1955) w propagandowym reportażu Wandy Odolskiej „Ostrowiecki proces”*, „Komunizm. System – ludzie – dokumentacja” 2023, nr 12; idem, *Studium agenta celnego na przykładzie działań inwigilacyjnych byłego oficera kontrwywiadu AK Juliusza Wilczura-Garzteckiego wobec kpt. Jerzego Lewszeckiego*, cz. 1,

opracowanie *W sieci. Powojenne polskie siatki wywiadowcze (AK-NIE-DSZ-WiN, PSZ) w latach 1944–1955*¹⁰ pod redakcją Mariusza Bechty, monografię zbiorową *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*¹¹ pod redakcją autora niniejszej książki, pracę Aleksandra Kozickiego *Wywiad Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*¹² opisującą powojenną działalność wywiadu 2 Korpusu Polskiego PSZ i „Biura Planowania”; przywołaną już rozprawę Dariusza Jarosza i Marii Pasztor – *Robineau, Bassaler i inni. Z dziejów stosunków polsko-francuskich w latach 1948–1953* na temat siatki wywiadowczej André Robineau – pra-

„Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2022, nr 20; *idem*, *Studium agenta celnego na przykładzie działań inwigilacyjnych byłego oficera kontrwywiadu AK Juliusza Wilczura-Garzteckiego wobec kpt. Jerzego Lewszeckiego*, cz. 2, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2022, nr 21; P. Pleskot, *Szpiedzy na emigracji. „Szpiegowska” działalność polskiej emigracji w oczach kontrwywiadu MBP (1945–1954)* [w:] *Tajny oręż czy ofiary zimnej wojny? Emigracje polityczne z Europy Środkowej i Wschodniej*, red. S. Łukasiewicz, Lublin 2010; A. Suchcitz, *Z historii polskiego wywiadu na emigracji 1945–1958: „Trwać, Wytrwać i Potrwać”* (ppłk dypl. Leon Bortnowski) [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP*, t. 7, red. T. Dubicki, Łomianki 2017; K. Tarka, *Emigranci na celowniku*, Łomianki 2012; R. Terlecki, *Walka wywiadów, czyli rozpracowanie pułkownika Bąkiewicza* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec emigracji politycznej i Polonii*, red. R. Terlecki, Warszawa 2005; R. Wnuk, *Dwie prowokacje – Pięta Komenda Zrzeszenia „WiN” i Berg*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 2002, nr 141; D. Węgrzyn, *Śląskie wątki „sprawy Bergu” (1950–1956)* [w:] *Stalinizm i rok 1956 na Górnym Śląsku*, red. A. Dziurok, B. Linek, K. Tarka, Katowice–Opole–Kraków 2007; Ł. Wolak, *Siatki szpiegowskie polskich uchodźców z Niemiec Zachodnich w PRL na przykładzie działalności Andrzeja Dalkowskiego, Wincentego Broniów-Orlińskiego i Władysława Kaweckiego* [w:] *Szpiedzy, dezterterzy, renegaci. Wykroczenia i przestępstwa żołnierzy i funkcjonariuszy służb mundurowych w latach 1918–1989*, red. J. Jędrusiak, K. Widziński, Wrocław–Warszawa 2021; R. Zapart, *Polityczne przesłanki funkcjonowania służb wywiadowczych władz Rzeczypospolitej na uchodźstwie po 1945 roku*, „Studia Polonijne” 2017, nr 38; *idem*, *Służby informacyjne władz II RP na uchodźstwie po zakończeniu II wojny światowej. Szkic historyczno-prawny* [w:] *Służby wywiadowcze jako narzędzie realizacji polityki państwa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. L. Pawlikowicz, R. Zapart, Rzeszów 2014.

¹⁰ *W sieci. Powojenne polskie siatki wywiadowcze (AK-NIE-DSZ-WiN, PSZ) w latach 1944–1955*, red. M. Bechta, Warszawa 2016.

¹¹ *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, red. T. Krok, Warszawa 2024.

¹² A. Kozicki, *Wywiad Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*, Warszawa 2023.

cownika Instytutu Francuskiego w Polsce, oraz monografię Witolda Bagieńskiego, zatytułowaną *Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1961*, w której autor poruszył wątki dotyczące aktywności polskiego wywiadu emigracyjnego oraz niektórych sieci wywiadowczych działających na terenie powojennej Polski¹³.

*

Tematyka pracy dotyczy misji wywiadowczej na terytorium komunistycznej Polski, jakiej podjął się 29 lipca 1949 r. wraz z nielegalnym przybyciem do kraju na pokładzie samolotu rejsowego relacji Londyn–Praga–Warszawa emigracyjny oficer, cichociemny, mjr Andrzej Rudolf Czaykowski „Garda”. W zadaniu tym wziął on udział z inspiracji gen. Romana Odzierżyńskiego, ówczesnego ministra obrony narodowej, a zarazem szefa resortu spraw wewnętrznych w emigracyjnym rządzie Tadeusza Tomaszewskiego.

Czaykowski podczas nielegalnego pobytu w kraju z ramienia emigracyjnego resortu spraw wewnętrznych pełnił funkcję oficera oddelegowanego do kierowania siecią wywiadowczą, która w nomenklaturze wywiadu polskiego była określana jako placówka oficerska. W systemie sowieckim odgrywaną przez Czaykowskiego rolę zdefiniowano by jako rezydenta wywiadu kierującego rezydenturą nielegalną, czyli tajną strukturą wywiadowczą (siatką współpracowników), złożoną w tym wypadku ze zwербowanej przez niego agentury¹⁴.

Czaykowski w czasie śledztwa toczącego się po rozbiciu jego siatki określał swoich mocodawców mianem „centrali”. W notatce sporządzonej już po aresztowaniu 27 sierpnia 1951 r. na potrzeby komunistycznych śledczych zdefiniował ją jako: „ośrodek dyspozycyjny, z jakim był związany w ciągu 2 lat swojej pracy konspiracyjnej na

¹³ Zob. szerzej: W. Bagieński, *Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1961*, t. 2, Warszawa 2017, s. 127–221 (rozdział III.2: *Walka z obcymi ośrodkami wywiadowczymi, polską emigracją wojskową i zachodnimi służbami*).

¹⁴ J.H. Larecki, *Wielki leksykon tajnych służb świata. Organizacje wywiadu, kontrwywiadu i policji politycznych, terminologia profesjonalna i żargon operacyjny*, Warszawa 2017, s. 701–702.

teren kraju”¹⁵. „Centrala” to termin występujący w nomenklaturze tajnych służb. Według Jana H. Lareckiego jest to „ośrodek kierowniczy/operacyjny służby wyw[iadowczej], zlokalizowany przeważnie w stolicy kraju, blisko decyzyjnych agend rządowych. Jądrym centrali jest zespół sztabowy określający, planujący i realizujący, na podstawie założeń strategii politycznej państwa, operacyjne cele zdjęć i zadania całej służby wyw[iadowczej], przekazujący pocztą operacyjną w teren, do swych zagranicznych placówek, czyli rezydentur legalnych i nielegalnych, odpowiednie środki i dyspozycje (instrukcja) określające cele i sposoby działania”¹⁶.

W wyniku niespełna dwuletniej działalności siatki Czaykowskiego w jej prace udało się zaangażować kilkadziesiąt osób. Byli to zarówno współpracownicy, jak i informatorzy z kręgów cywilnych oraz wojskowych, którzy dostarczali danych na temat m.in. struktury, organizacji i działalności PZPR, transportu, przemysłu, przemian i nastrojów społecznych, stosunków państwo–Kościół czy działalności podziemia antykomunistycznego, składających się później na raporty przesyłane przez Czaykowskiego do „centrali” w Londynie. Do najbardziej spektakularnych osiągnięć sieci wywiadowczej bez wątpienia można zaliczyć nawiązanie kontaktu wywiadowczego z Niną Andrycz, żoną premiera Józefa Cyrankiewicza.

Czaykowski oparł działalność głównie na członkach Polskiego Towarzystwa Teozoficznego, w tym na swojej najbliższej rodzinie – siostrach matki Haliny, teozofkach, które w czasie okupacji działały w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego. Założone w 1921 r. PTT było oficjalną filią międzynarodowej organizacji – Towarzystwa Teozoficznego, utworzonego w 1875 r. z inicjatywy charyzmatycznej i kontrowersyjnej szlachcianki rosyjskiej Heleny Bławatskiej.

Teozofia należała do najbardziej wpływowych ruchów intelektualnych w ostatnich dekadach XIX i początku XX w. Było to także najliczniejsze stowarzyszenie o charakterze inicjacyjnym w tamtym okresie. Jako główne cele stawiało sobie stworzenie ogólnościowego

¹⁵ AIPN, 0330/181, t. 4, Oświadczenie Andrzeja Czaykowskiego, 27 VIII 1951 r., k. 29.

¹⁶ J.H. Larecki, *Wielki leksykon tajnych służb...*, s. 138.

braterstwa niezważającego na płeć, rasę i wyznanie, badanie „ukrytych właściwości człowieka” oraz studia porównawcze nad religiami i kulturami¹⁷. Środowisko polskich teozofów działało prężnie przed wojną, a w jego skład wchodził przedstawiciel elity intelektualnej, w tym wojskowej międzywojennej Polski¹⁸.

Warto zauważyć, że udział elit w podobnych ruchach był skutkiem ówczesnej mody towarzyskiej polegającej na wzmożonej fascynacji naukami tajemnymi, spirytyzmem oraz duchowością Dalekiego Wschodu, która ośwładnęła częścią establishmentu II RP¹⁹. Jak pisał o tym środowisku najwybitniejszy badacz dziejów masonerii w Polsce Ludwik Hass w klasycznym już artykule *Liberałowie, ezoterycy, piłsudczycy. Z dziejów polityki w Polsce w latach 1924–1928*: „Wprawdzie poszczególne komponenty tego zespołu nie mogły imponować liczbą zwolenników, łącznie jednak obejmowały spory krąg ludzi z różnych klas i warstw społecznych. Znaczenie zaś owych grup polegało nie tyle na bezpośrednim oddziaływaniu na życie polityczne, co przede wszystkim na wpływie, jaki wywierały na rozmaite środowiska intelektualne i za ich pośrednictwem na postawy przede wszystkim inteligencji”²⁰.

Nietypowy charakter wywiadowczej struktury Cząkowskiego nie umknął uwadze funkcjonariuszy komunistycznego aparatu bezpieczeństwa, którzy w sporządzonej po jej rozbiciu w 1951 r. notatce informacyjnej zauważyli: „stanowiła [ona] niewątpliwie bardzo ważne ogniwo wywiadu na terenie Kraju, różniące się swym charakterem zdecydowanie od przeciętnych siatek szpiegowskich”. Jako główną cechę wyróżniającą podano: „Oparcie się w robocie szpiegowskiej na

¹⁷ K.M. Hess (Kotkowska), „Polska myśl teozoficzna a idee światowego Towarzystwa Teozoficznego w latach 1905–1939. Krytyczna analiza wybranych wątków filozoficznych”, niepublikowana praca doktorska, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2020, s. 11.

¹⁸ D. Bargiełowski, *Po trzykroć pierwszy. Michał Tokarzewski-Karaszewicz. Generał broni, teozof, wolnomularz, kapłan Kościoła liberalnokatolickiego*, t. 1, Warszawa 2000, s. 506.

¹⁹ Zob. szerzej: P. Sołowianiuk, *Jasnowidz w salonie, czyli spirytyzm i paranormalność w Polsce międzywojennej*, Warszawa 2014.

²⁰ L. Hass, *Liberałowie, ezoterycy, piłsudczycy. Z dziejów polityki w Polsce w latach 1924–1928*, „Dzieje Najnowsze” 1973, nr 3, s. 53.

teozofach, którzy swoje ośrodki kierownicze posiadają przeważnie w Anglii i w Indiach”²¹.

Tytuł – *Afera teozofów* – nawiązuje do treści jednej z notatek z zasobów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego z października 1951 r. powołującej się na słowa członkini Polskiego Towarzystwa Teozoficznego, która określiła aresztowanie Czaykowskiego i jego sieci współpracowników mianem „afery teozoficznej”²².

*

Głównym celem pracy jest opisanie modelu funkcjonowania siatki wywiadowczej w skrajnie nieprzychylnych warunkach systemu totalitarnego, jakim była stalinowska Polska. Przez analizę dostępnej bazy źródłowej oraz literatury przedmiotu podjęto próbę odpowiedzi na pytanie o zasadność tego rodzaju aktywności, stanowiącej przecież jedną z form oporu przeciwko sowieckiej dominacji w kraju. W książce przedstawiono metodykę działań emigracyjnego wywiadu, a także (ze względu na charakter przeważającej większości materiału archiwalnego) sposób prowadzenia przez komunistyczne służby bezpieczeństwa dochodzenia o charakterze kontrywiadowczym.

Przy pracy nad książką wykorzystano metodę heurystyczną polegającą na wyszukiwaniu i systematyzowaniu danych pozyskanych dzięki krytycznej analizie literatury oraz źródeł archiwalnych związanych z tematem badań²³. Podstawą są dokumenty pochodzące z Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – głównie materiały śledcze Departamentu I (kontrywiad), Departamentu III (walka z podziemiem zbrojnym) oraz Departamentu V (społeczno-polityczny) Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, a także akta procesowe Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie.

²¹ AIPN, 0192/412, t. 3, Notatka informacyjna dotycząca zlikwidowanej sieci szpiegowskiej Czaykowskiego Andrzeja, 16 IX 1951 r., k. 50.

²² AIPN, 00231/95, t. 4, Notatka autorstwa Tyborowskiego Ludwika: „Aresztowania wśród teozofów”, 30 X 1951 r., k. 71–72.

²³ A. Szczepańska, *Strategia, heurystyka i taktyka wyszukiwania informacji. Próba uporządkowania pojęć*, „Przegląd Biblioteczny” 2006, z. 2, s. 16–20.

Cenne uzupełnienie stanowią zasoby innych archiwów krajowych: Centralnego Archiwum Wojskowego, Biura Historycznego (teczki akt personalnych oficerów Wojska Polskiego i ludowego Wojska Polskiego oraz kolekcja Generałowie i osobistości), Archiwum i Muzeum Pomorskiego Armii Krajowej i Wojskowej Służby Kobiet (kolekcja akt osobowych), Archiwum Akt Nowych (zbiory Archiwum Instytutu Hoovera) oraz Archiwum Ośrodka KARTA (kolekcja Daniela Bargiełowskiego). Nieocenione rezultaty badawcze dała także kwerenda zagraniczna w archiwach emigracyjnych – Studium Polski Podziemnej w Londynie (kolekcje: Oddział VI Sztabu Naczelnego Wodza, Wolność i Niezawisłość) oraz Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (kolekcje płk. Wincentego Bąkiewicza i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych).

Starano się odnaleźć ślady wprost dotyczące aktywności mjr. Czaykowskiego zarówno w archiwach brytyjskich, jak i emigracyjnych archiwach w Londynie, jednak kwerenda oprócz pewnych interesujących tropów badawczych ostatecznie nie przyniosła spodziewanych rezultatów. Pozostaje mieć nadzieję, że w przyszłości uda się natrafić na resztę raportów wywiadowczych przesłanych przez Czaykowskiego do Londynu, co dałoby jeszcze pełniejszy obraz jego działalności w kraju.

Przy krytyce źródeł zastosowano klasyczną metodę hermeneutyczną polegającą na analizie materiałów pod kątem ich wartości i wiarygodności, mając na uwadze problem jednostronności materiałów wytworzonych przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa²⁴. By zmierzyć się z tym problemem, wykorzystano metodę zaproponowaną przez Roberta Spalka, który pisząc o problematyczności posługiwania się protokołami zeznań podejrzanych, stwierdził: „po zapoznaniu się z wieloma dziesiątkami indywidualnych przesłuchań na dany temat [...] można z dużym prawdopodobieństwem odkryć przebieg rzeczywistych zdarzeń, choćby przez nałożenie na siebie i konfrontowanie kolejnych ich wersji znalezionych u wielu zeznających, a tym samym

²⁴ R. Śmietanka-Kruszelnicki, *Protokół przesłuchania jako źródło historyczne*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1, s. 201.

eliminowanie niepokrywających się zdarzeń czy relacji ostatecznie odwołanych”²⁵.

Dodatkowym materiałem porównawczym wykorzystanym w krytyce źródeł omawianych w książce są raporty agentury celnej (AC). Była to specjalna kategoria osobowych źródeł informacji wytypowanych przez śledczych z grona więźniów. Agenci celni musieli mieć odpowiednią legendę, czyli niebudzącą podejrzeń historię trafienia do więzienia, a także cieszyć się autorytetem współosadzonych oraz wzbudzać ich zaufanie. Raporty AC spisywane z bezpośrednich, swobodnych rozmów z osadzonymi stanowią często unikatowe źródło informacji nie tylko uzupełniające protokoły przesłuchań, ale niejednokrotnie korygujące zawartą w nich treść²⁶.

Oprócz tego należy wymienić wspomniane wcześniej notatki, które po rozbiciu sieci Czaykowski sporządził na potrzeby śledztwa służb komunistycznych. Zapiski te są istotnym materiałem wzbogacającym zeznania. Czaykowski wspominał o nich osadzonemu z nim w celi agentowi, który odnotował w raporcie: „pisze nie tylko o swej działalności, ale również opisuje poglądy własne oraz reprezentowanych przez niego kół emigracyjnych na tematy polityki międzynarodowej oraz na poszczególne zjawiska w życiu kraju”²⁷.

Jak już wspomniano, znaczącą partię materiałów archiwalnych wykorzystanych w książce stanowią źródła wytworzone przez komunistyczny aparat represji. Chodzi przede wszystkim o notatki ze śledztwa oraz protokoły przesłuchań podejrzanych. Badacze sięgający do tego rodzaju dokumentacji powinni zdawać sobie sprawę z ograniczeń źródeł stanowiących materiał powstały pod ogromną presją i niejednokrotnie w wyniku użycia przemocy wobec osadzonych. Często podejrzani zeznawali w sposób, który chronił ich przed agresją przesłuchujących, potwierdzając wnioski śledczych, by móc docze-

²⁵ R. Spalek, *Komuniści przeciwko komunistom...*, s. 22.

²⁶ Zob. szerzej: T. Krok, *Studium agenta celnego na przykładzie działań inwigilacyjnych...*, cz. 1, s. 395–425.

²⁷ AIPN, 0330/181, t. 17, Raport agenta celnego dotyczący Czaykowskiego Andrzeja, 28 VIII 1951 r., k. 90.

kać rozprawy sądowej²⁸. Trzeba przy tym zauważyć, że systemowe stosowanie tortur było immanentną cechą aparatu bezpieczeństwa w dobie stalinizmu²⁹.

*

W rozdziale otwierającym przedstawiono wybrane aspekty działalności wywiadu polskiego w warunkach emigracji politycznej oraz podano przykłady aktywności niektórych siatek wywiadowczych działających na terenie komunistycznej Polski. Kolejny rozdział dotyczy już bezpośrednio mjr. Andrzeja Czaykowskiego „Gardy”. Zaprezentowano w nim życiorys głównego bohatera książki – od jego kariery wojskowej w II RP aż po wojenne przeżycia, ze szczególnym uwzględnieniem szkolenia wojskowego, które przeszedł jako cichociemny. W rozdziale trzecim omówiono dzieje Polskiego Towarzystwa Teozoficznego oraz przybliżono polską patriotyczną specyfikę pojmowania teozofii. Powinno to pozwolić na lepsze zrozumienie pobudek, jakimi mogli się kierować teozofowie, którzy zdecydowali się na niejawną współpracę z emigracyjnym emisariuszem, obciążoną ogromnym, śmiertelnym wręcz ryzykiem.

W następnych częściach książki (rozdziały czwarty–szósty) naświetlono różne aspekty działalności wywiadowczej Czaykowskiego i jego współpracowników. Zarysowano w nich tło tej misji i początkowe etapy tworzenia struktur wywiadowczych w jej ramach – takie jak rekrutacja współpracowników oraz informatorów, organizowanie lokum (kryjówek), wymiana obcej waluty, sposoby kontaktu z „centralą” w Londynie. Szczegółowo przedstawiono także zakres współpracy z najważniejszymi agentami i współpracownikami Czaykowskiego oraz opisano nieudane próby werbunku.

W rozdziale siódmym szczegółowo omówiono treść fragmentów dwóch raportów oraz listu z „centrali” przechwyconych przez funk-

²⁸ R. Śmietanka-Kruszelnicki, *Protokół przesłuchania...*, s. 201.

²⁹ P. Piątek, *Przestępcze wymuszenie zeznań w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez organy bezpieczeństwa publicznego w latach 1944–1956. Studium kryminologiczno-prawne*, Katowice–Warszawa 2018, s. 111–171.

cjonariuszy MBP. Końcowa część książki stanowi opis gry wywiadowczej kontrwywiadu komunistycznego, która doprowadziła do rozbicia siatki. Przybliżono tu także działalność byłego pracownika Oddziału II – oficera, który w końcowym etapie istnienia sieci Czaykowskiego zabezpieczał jego tajny kontakt z centralą wywiadowczą w Londynie.

W dwóch ostatnich rozdziałach zawarto: charakterystykę opracowań, donosów oraz materiałów śledczych zgromadzonych przez MBP na temat ruchu teozoficznego, analizę raportów agentury celnej dotyczącej trzonu siatki mjr. Czaykowskiego, opis losów najważniejszych współpracowników i informatorów struktury wywiadowczej aresztowanych w momencie jej rozbicia oraz omówienie głównego procesu sądowego Czaykowskiego i jego współpracowników.

W aneksie umieszczono uzupełniający trzyczęściowy tekst poświęcony zagadnieniu teozofii i historii Towarzystwa Teozoficznego. Przybliży on czytelnikowi fenomen tego międzynarodowego ruchu, a także wpływy polityczne środowiska, które oddziaływało m.in. na politykę imperialną Wielkiej Brytanii w Indiach. Druga część aneksu zawiera tajną wiadomość z 1947 r. przesłaną do członków Polskiego Towarzystwa Teozoficznego przez lidera tego środowiska – gen. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza. W trzeciej części aneksu można się zapoznać z fragmentem przechwyconego przez bezpiekę raportu Czaykowskiego.

*

Temat misji mjr. Andrzeja Czaykowskiego był jednym z głównych zagadnień wewnętrznego opracowania z 1973 r. zatytułowanego *Przejawy wrogiej działalności masonerii w Polsce po drugiej wojnie światowej*, przygotowanego przez starszego inspektora Biura „C” płk. Wacława Adasiaka. W niespełna 30-stronicowym rozdziale zatytułowanym *Siatka wywiadu angielskiego zbudowana na bazie Polskiego Towarzystwa Teozoficznego* autor studium zarysował najważniejsze etapy działalności Czaykowskiego i jego współpracowników przez pryzmat zjawiska organizacji teozoficznej, pomijając rozmaite wątki, w tym grę

wywiadowczą Departamentu I, która doprowadziła do upadku sieci wywiadowczej³⁰.

Sprawa Czaykowskiego stała się kanwą także pracy dyplomowej autorstwa sierż. Zbigniewa Nadolskiego oraz plut. Zbigniewa Uliasz, napisanej w 1986 r. w resortowej Wyższej Szkole Oficerskiej pod kierunkiem płk. Marcelego Wieczorka. Dysertacja zatytułowana „Wykorzystanie byłych organizacji Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie przez wywiad brytyjski przeciwko Polsce Ludowej na przykładzie siatki szpiegowskiej Andrzeja Czaykowskiego” w pierwszej części, zajmującej połowę tekstu, zawierała propagandowy opis działalności wywiadu brytyjskiego, który miał przede wszystkim dążyć do „rozbięcia powojennego ładu obozu państw demokracji ludowej”³¹. W pracy poświęcono wiele miejsca brytyjskim służbom specjalnym, ponieważ autorzy podążali za logiką rozumowania komunistycznego aparatu sądownictwa. Jego przedstawiciele twierdzili, że wprawdzie formalnie działalność Czaykowskiego była związana z rządem Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie, ale ten „pozostawał na usługach wywiadu angielskiego”³². Druga część pracy, w całości dotycząca sprawy sieci wywiadowczej mjr. Czaykowskiego, skrótowo ukazuje kolejne etapy jej funkcjonowania³³.

Pierwszym niezależnym badaczem, który szerzej zajął się tematem misji Czaykowskiego, był Daniel Bargiełowski. W trzecim tomie biografii gen. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza, w rozdziale *Emigracyjna tragifarsa* autor odwoływał się głównie do akt z procesów sądowych³⁴. O działalności wywiadowczej Czaykowskiego pisał

³⁰ AIPN, 01305/134, W. Adasiak, *Przejawy wrogiej działalności masonerii w Polsce po drugiej stronie światowej*, Warszawa 1973, k. 35–68.

³¹ AIPN, 01080/130, Z. Nadolski, Z. Uliasz, „Wykorzystanie byłych organizacji Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie przez wywiad brytyjski przeciwko Polsce Ludowej na przykładzie siatki szpiegowskiej Andrzeja Czaykowskiego”, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. F. Dzierżyńskiego, Legionowo 1986, k. 3–30.

³² AIPN, 944/151, Wyrok WSR w Warszawie w sprawie karnej Czaykowskiego Andrzeja i innych, 30 IV 1953 r., k. 144.

³³ AIPN, 01080/130, Z. Nadolski, Z. Uliasz, „Wykorzystanie byłych organizacji Polskich Sił Zbrojnych...”, k. 32–66.

³⁴ D. Bargiełowski, *Po trzykroć pierwszy. Michał Tokarzewski-Karaszewicz. Generał broni, teozof, wolnomularz, kapłan Kościoła liberalnokatolickiego*, t. 3, Warszawa 2002, s. 266.

również Krzysztof A. Tochman w drugim tomie monografii przybliżającej losy żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych, którzy powrócili do kraju po II wojnie światowej. W biogramie Czaykowskiego Tochman częściowo wykorzystał akta MBP oraz relacje świadków³⁵. Lakoniczny opis sprawy znalazł się także w pierwszym tomie monografii Marka Gałęzowskiego dotyczącym konspiracji piłsudczykowskiej, w którym sporządzono biogramy Jerzego Hryniewskiego (właśc. Mikołaj Dolanowski), Feliksa Gwiżdża oraz Romualda Najsarka, pośrednio związanych z działalnością majora³⁶. Na temat „Gardy” i jego misji pisała też Katarzyna Minczykowska, autorka biografii gen. Elżbiety Zawackiej, zatrzymanej w 1951 r. w związku z podejrzeniem o współpracę wywiadowczą z Czaykowskim³⁷. Popularnonaukowe artykuły biograficzne o Czaykowskim – *Czyń, co Ci nakazuje Honor Twój* oraz *O wolność tej jedynej. Major „Garda” w Powstaniu na Mokotowie*, pomijające kwestię zaangażowania członków PTT w pracę siatki wywiadowczej, napisał Tomasz Panfil (teksty opublikowano na łamach kwartalnika „Wyklęci” i w miesięczniku „Nasza Historia”). Ten sam autor przygotował także broszurę *Andrzej Rudolf Czaykowski „Garda”* oraz kolejny popularnonaukowy artykuł *Cichociemny „Garda”. Major Andrzej Rudolf Czaykowski (1912–1953)* (opublikowany w „Polsce Zbrojnej”), jednak w żadnej z tych publikacji nie poruszył szerzej kwestii misji Czaykowskiego w kraju³⁸. Siatkę Czaykowskiego wspomniała na łamach pracy *„Wkrótce już stanę przed innym sądem...” Prawnicy II Rzeczypospolitej represjonowani w Polsce w latach 1944–1956* Elżbieta Romanowska – w jednym z rozdziałów opisała skazanego za poszlakowe związki ze

³⁵ K.A. Tochman, *Z ziemi obcej do Polski. Losy żołnierzy PSZ na Zachodzie, którzy powrócili do kraju po II wojnie światowej*, t. 2, Zwierzyniec–Rzeszów–Londyn 2009, s. 60–81.

³⁶ M. Gałęzowski, *Wierni Polsce. Ludzie konspiracji piłsudczykowskiej 1939–1947*, Warszawa 2005, s. 81–89, 185–197, 464–473.

³⁷ K. Minczykowska, *Cichociemna. Generał Elżbieta Zawacka „Zo”*, Warszawa 2014, s. 174–193.

³⁸ T. Panfil, „Czyń, co Ci nakazuje honor Twój”. Major Andrzej Czaykowski „Garda” (1912–1953), „Wyklęci” 2018, nr 2, s. 175–182; *idem*, *O wolność tej jedynej. Major „Garda” w Powstaniu na Mokotowie*, „Nasza Historia” 2021, nr 8, s. 24–26; *idem*, *Andrzej Rudolf Czaykowski „Garda”*, Warszawa 2021, s. 1–48; *idem*, *Cichociemny „Garda”. Major Andrzej Rudolf Czaykowski (1912–1953)*, „Polska Zbrojna. Historia” 2023, nr 2, s. 70–75.

sprawą majora prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego w Łodzi – dr. Mieczysława Siewierskiego³⁹.

Działalności mjr. Czaykowskiego w kraju autor niniejszej pracy poświęcił wcześniej jeden artykuł popularnonaukowy oraz trzy teksty naukowe. Pierwszy z nich, napisany wraz z religioznawcą Zbigniewem Łagoszem (*Major Andrzej Czaykowski i „szpiegowska siatka teozofów” w dokumentacji Urzędu Bezpieczeństwa*⁴⁰), koncentrował się na omówieniu mechanizmów działalności sieci wywiadowczej oraz opisaniu jej związków ze środowiskiem skupionym wokół polskich teozofów. Kolejny tekst (*Kulisy dekonspiracji siatki wywiadowczej mjr. Andrzeja „Gardy” Czaykowskiego*⁴¹ – jego treść w znacznej mierze pokrywa się z rozdziałem ósmym książki, *Rozpracowanie siatki Czaykowskiego i aresztowania*) ukazał grę operacyjną aparatu bezpieczeństwa, która doprowadziła do rozbicia siatki wywiadowczej. W popularnonaukowym artykule (*Siatka wywiadowcza majora Andrzeja Czaykowskiego „Gardy”*) streszczono najważniejsze tezy oraz nakreślono podstawowe fakty dotyczące przedmiotowej misji⁴². Ostatni tekst naukowy, *Wybrane wątki z raportu wywiadowczego mjr. Andrzeja „Gardy” Czaykowskiego z jego misji w kraju (1951)* (treść pokrywa się w znacznej mierze z rozdziałem siódmym, *Raporty mjr. Czaykowskiego*), opublikowany w pracy zbiorowej *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, dotyczy analizy przechwyconego sprawozdania emisariusza gen. Odzierzyńskiego⁴³.

³⁹ E. Romanowska, „Wkrótce już stanę przed innym sądem...” *Prawnicy II Rzeczypospolitej represjonowani w Polsce w latach 1944–1956*, Warszawa 2020, s. 158–170.

⁴⁰ T. Krok, Z. Łagosz, *Major Andrzej Czaykowski i „szpiegowska siatka teozofów” w dokumentacji Urzędu Bezpieczeństwa*, „Hermaion” 2019, nr 5.

⁴¹ T. Krok, *Kulisy dekonspiracji siatki wywiadowczej mjr. Andrzeja „Gardy” Czaykowskiego*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2022, nr 2.

⁴² Idem, *Siatka wywiadowcza majora Andrzeja „Gardy” Czaykowskiego*, „W Sieci Historii” 2023, nr 56.

⁴³ Idem, *Wybrane wątki z raportu wywiadowczego mjr. Andrzeja Czaykowskiego „Gardy” z jego misji w kraju (1951)* [w:] *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej...*

W tym miejscu pragnę złożyć podziękowania osobom, dzięki którym niniejsza książka mogła powstać. W pierwszej kolejności chcę wyrazić wdzięczność dyrektorowi Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie oraz koordynatorowi Centralnego Projektu Badawczego „Podziemie niepodległościowe 1944–1956 i ofiary represji zamordowane za działalność na rzecz niepodległego państwa polskiego” dr. Tomaszowi Łabuszewskiemu, który jeszcze jako naczelnik stołecznego Oddziałowego Biura Badań Historycznych umożliwił mi wyjazd na kwerendę do archiwów londyńskich.

Książka jest uzupełnioną wersją pracy doktorskiej napisanej pod opieką prof. Tadeusza Wolszy. Pragnę złożyć podziękowania Panu Profesorowi za uwagi i wskazówki, które przyczyniły się do poprawy mojego warsztatu badawczego. Dziękuję także recenzentom: prof. Piotrowi Kołakowskiemu, dr. hab. Tomaszowi Gajownikowi i dr. hab. Władysławowi Bułhakowi, za wnikliwą analizę treści mojej dysertacji będącej podstawą książki i za pomocne uwagi.

Podziękowania składaam również kolegom z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Warszawie, którzy podczas pracy nad książką służyli pomocą i wykazali się dużą dozą cierpliwości: naczelnikowi biura dr. hab. Patrykowi Pleskotowi, prof. UR, dr. Robertowi Spałkowi, dr. Damianowi Sitkiewiczowi, dr. Konradowi Rokickiemu, dr. Bartłomiejowi Noszczakowi, dr. Mariuszowi Bechcie, dr. Maciejowi Żuczkowskiemu, dr. Elżbiecie Kowalczyk, dr. Tadeuszowi Ruzikowskiemu, dr. hab. Wojciechowi Muszyńskiemu, dr. Michałowi Zarychcie, Monice Noszczak oraz Annie Prusek. Szczególne podziękowania należą się redaktorce prowadzącej Indze Jaworskiej-Róg.

Wyrazy wdzięczności za pomoc w dotarciu do literatury i źródeł archiwalnych składaam dr. Witoldowi Bagińskiemu z Archiwum IPN, dr. Grzegorzowi Wołkowi z Biura Badań Historycznych IPN, dr. Zbigniewowi Łagoszowi, dr. Karolinie M. Kotkowskiej z Katedry Porównawczych Studiów Cywilizacji Uniwersytetu Jagiellońskiego, Pani Bożysławie Robertson, Panu Ryszardowi M. Zającowi oraz Michałowi Kozłowskiemu.

Podziękowania kieruję także do archiwistów z: Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Akt Nowych, Centralnego Archiwum Wojskowego, Archiwum i Muzeum Pomorskiego Armii Krajowej, Archiwum Ośrodka KARTA, Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego oraz Studium Polski Podziemnej w Londynie. Bez Państwa mozolnej pracy i wyczerpującej pomocy historycy nie mogliby realizować swoich projektów badawczych i ta książka nie jest tu wyjątkiem.

Dziękuję za olbrzymie wsparcie i cierpliwość mojej żonie Aleksandrze, której dedykuję niniejszą książkę. Dziękuję także rodzicom, Barbarze i Arturowi, którzy zawsze byli dla mnie podporą w realizowaniu moich pasji. Słowa wdzięczności kieruję do mojego ojca chrzestnego Andrzeja Mazurkiewicza, który zawsze wspierał moje badania, dzieląc się ze mną swoimi odkryciami antykwarycznymi.

SUMMARY

Andrzej Rudolf Czaykowski, codename “Garda”, was the head of one of the largest post-war espionage networks of émigré intelligence to be dismantled by the communist security apparatus. The key role in engaging Czaykowski in intelligence missions within Poland was played by General Roman Odzierzyński, Minister of National Defence and concurrently Minister of Internal Affairs in the émigré government headed by Tadeusz Tomaszewski.

Czaykowski’s mission commenced on 29 July 1949 with his illegal arrival in Poland aboard a commercial flight from London. Soon after, he set up a base in a Cracow apartment at 43 Łobzowska Street, from which he managed to expand a network of collaborators and informants. He was in a comfortable situation, since he did not have to organise such a network from scratch. From the beginning, he dealt with ideologically committed individuals, in this case, members of the Polish Theosophical Society, including women from his own family, most of whom had previous military experience during World War II. Founded in 1921, the Polish Theosophical Society was an official branch of the international organization, the Theosophical Society, established in 1875 through the charismatic and controversial Russian noblewoman Helena Petrovna Blavatsky. In terms of membership numbers, it was the largest initiatory association of the time.

During his activities, Czaykowski obtained information from former military personnel: the pre-war officer Colonel Ludwik Zych – a member of the Polish Theosophical Society and the chief of the communist Border Protection Forces (Wojska Ochrony Pogranicza,

WOP) Staff Department to 1947, or indirectly from Captain Jerzy Łyżwa – Zych's son-in-law and an officer of the Main Directorate of Information of the Polish Army (Główny Zarząd Informacji Wojska Polskiego, GZI), as well as from individuals close to centres of power, such as Nina Andrycz, the wife of the communist Prime Minister Józef Cyrankiewicz. Civilian and military informants provided Czaykowski's collaborators with information regarding the structure, organization and activities of the Polish United Workers' Party (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, PZPR), as well as transportation, industry, social moods, relations between the state and the Church, or activities of the anti-communist underground. The gathered data became the basis for around 100 short notes and 14 more comprehensive reports transmitted to London by Czaykowski and his collaborators by means of security-ink writing and photos concealed in specially prepared books. Later, the network used a system of "dead drops" set up at cemeteries. It was via those dead drops that Czaykowski received radio transceivers which were intended to enable him to contact London directly, but which he ultimately did not manage to use.

The transceivers arrived through an intermediary: Jan Miler, a sailor of the Polish Merchant Navy, who collaborated with the émigré intelligence service, having been recruited by Major Rudolf Plocek, a pre-war officer of *dwójka* ("Two", i.e. the Polish General Staff's Section II – military intelligence and counterintelligence) resident in London, who in 1951 took over the technical side of contacts with Czaykowski. Acting as the liaison between Czaykowski and London, Miler was concurrently a collaborator of the communist Ministry of Public Security (Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego), code-name "Robert". It was he that contributed to the fall of Czaykowski's cell: due to his reports, the communist counterintelligence caught wind of the intelligence network's activities.

On 12 and 13 August 1951, "Garda" and his collaborators were arrested, some of them in Cracow, some in Warsaw and other cities. As a result of their interrogation, suspected individuals and informants were successively arrested in the following days. More than 90 people

were detained; some were released, others received lengthy prison sentences. Czaykowski's trial took place in Warsaw. On 30 April 1953, the court, chaired by the infamous Lieutenant Colonel Mieczysław Widaj, sentenced "Garda" to death. The sentence was upheld by the Supreme Military Court in Warsaw on 31 August 1953. On 10 October 1953, Czaykowski was executed by a shot to the back of the head in the courtyard of the Mokotów prison in Warsaw.

The aim of this paper is to present the activities of an intelligence network in the conditions of Stalinist Poland, a country where the surveillance of citizens by the security apparatus reached an unprecedented scale. The work seeks to answer the question whether gathering information concerning the People's Republic of Poland (Polska Rzeczpospolita Ludowa, PRL) through espionage was possible. Another research issue is the effectiveness of, and justification for, sending intelligence agents from abroad to acquire intelligence data. According to the findings presented in this dissertation, it is evident that Polish émigré centres were not sufficiently prepared to provide their agents with safe conditions to conduct risky activity of this type in such a challenging environment as post-war Poland.

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	– Archiwum Akt Nowych
AC	– agent celny/agentura celna
AIPN	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
AIPN Gd	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku
AIPN Kr	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie
AIPN Ol	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Delegatura w Olsztynie
AK	– Armia Krajowa
AL	– Armia Ludowa
AMORC	– The Ancient Mystical Order Rosae Crucis (Starożytny i Mistyczny Zakon Różokrzyża)
AOK	– Archiwum Ośrodka KARTA
AP	– Armia Polska
APAK	– Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
ASP	– Akademia Sztuk Pięknych
AWP	– Armia Wojska Polskiego
BBC	– British Broadcasting Corporation
BBWR	– Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
BCh	– Bataliony Chłopskie
BK	– Brygada Kawalerii
BP	– „Biuro Planowania”
CAW-WBH	– Centralne Archiwum Wojskowe – Wojskowe Biuro Historyczne

CIA	– Central Intelligence Agency (Centralna Agencja Wywiadowcza)
CZPW	– Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego
DOK	– Dowództwo Okręgu Korpusu
DOW	– Dowództwo Okręgu Wojskowego
DP	– dywizja piechoty
DSZ	– Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj
IPMS	– Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie
KBW	– Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego
KC	– Komitet Centralny
KdsBP	– Komitet do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
KG	– Komenda Główna
KGB	– Komitet gosudarstwiennoj biezopasnosti (Komitet Bezpieczeństwa Państwowego)
KIK	– Klub Inteligencji Katolickiej
KL	– Konzentrationslager (obóz koncentracyjny)
KON	– Konwent Organizacji Niepodległościowych
KOP	– Korpus Ochrony Pogranicza
KPP	– Komunistyczna Partia Polski
KRN	– Krajowa Rada Narodowa
KPRP	– Komunistyczna Partia Robotnicza Polski
KSK	– Komitet do spraw Kraju
KUL	– Katolicki Uniwersytet Lubelski
LWP	– ludowe Wojsko Polskie
MBP	– Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MKK	– Mały kodeks karny
MO	– Milicja Obywatelska
MON	– Ministerstwo Obrony Narodowej
MSW	– Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWojsk.	– Ministerstwo Spraw Wojskowych
MSZ	– Ministerstwo Spraw Zagranicznych
NATO	– North Atlantic Treaty Organization (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego)
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli

NKWD	– Narodnyj komissariat wnutriennich diel (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych)
NOW	– Narodowa Organizacja Wojskowa
NRD	– Niemiecka Republika Demokratyczna
NSZ	– Narodowe Siły Zbrojne
NSW	– Najwyższy Sąd Wojskowy
NW	– Naczelnny Wódz
ONR	– Obóz Narodowo-Radykalny
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
ORMO	– Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
OSS	– Office of Strategic Services (Biuro Służb Strategicznych)
OZN	– Obóz Zjednoczenia Narodowego
PCK	– Polski Czerwony Krzyż
PKP	– Polskie Koleje Państwowe
PKS	– Państwowa Komunikacja Samochodowa
PKPR	– Polski Korpus Przysposobienia i Rozmieszczenia
PKWN	– Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
PMH	– Polska Marynarka Handlowa
POW	– Polska Organizacja Wojskowa
pp	– pułk piechoty
PPR	– Polska Partia Robotnicza
PPS	– Polska Partia Socjalistyczna
PRL	– Polska Rzeczpospolita Ludowa
PSL	– Polskie Stronnictwo Ludowe
PSZ	– Polskie Siły Zbrojne
PTT	– Polskie Towarzystwo Teozoficzne
PUBP	– Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PWK	– Przysposobienie Wojskowe Kobiet
PZPR	– Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RAF	– Royal Air Force (Królewskie Siły Powietrzne)
RFN	– Republika Federalna Niemiec
RKU	– rejonowa komenda uzupełnień
ROAK	– Ruch Oporu Armii Krajowej

RP	– Rzeczpospolita Polska
SG	– Sztab Główny/Sztab Generalny
SGO	– Samodzielna Grupa Operacyjna
SIS	– Secret Intelligence Service
SL	– Stronnictwo Ludowe
SN	– Sąd Najwyższy
SN	– Stronnictwo Narodowe
SOE	– Special Operations Executive (Zarząd Operacji Specjalnych)
SOK	– Straż Ochrony Kolei
SPP	– Studium Polski Podziemnej w Londynie
SS	– Schutzstaffeln (Sztafety Ochronne)
SS	– steam ship (parowiec)
SZP	– Służba Zwycięstwu Polski
TNA	– The National Archives
TPD	– Towarzystwo Przyjaciół Dzieci
TRJN	– Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej
TT	– Towarzystwo Teozoficzne
TUN	– Tatar, Utnik, Nowicki (proces pokazowy gen. Stanisława Tatarskiego, płk. Mariana Utnika i płk. Stanisława Nowickiego)
TW	– tajny współpracownik
UB	– Urząd Bezpieczeństwa
UFO	– Unidentified Flying Object (niezidentyfikowany obiekt latający)
UJ	– Uniwersytet Jagielloński
USA	– United States of America (Stany Zjednoczone Ameryki)
UW	– Uniwersytet Warszawski
WiN	– Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WKD	– Warszawska Kolej Dojazdowa
WOP	– Wojska Ochrony Pogranicza
WP	– Wojsko Polskie
WSG	– Wojskowy Sąd Garnizonowy
WSK	– Wojskowa Służba Kobiet
WSR	– Wojskowy Sąd Rejonowy

WUBP	– Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
ZBoWiD	– Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZHP	– Związek Harcerstwa Polskiego
ZK	– Zakład Karny
ZMP	– Związek Młodzieży Polskiej
ZSG	– Związek Sztabu Głównego
ZSL	– Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSRR	– Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZSRS	– Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich
ZWZ	– Związek Walki Zbrojnej

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła archiwalne

- Archiwum Akt Nowych
 - Archiwum Instytutu Hoovera
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
 - Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
 - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku
 - Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Gdańsku
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie
 - Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Krakowie
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Delegatura w Olsztynie
 - Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Olsztynie
- Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie
 - Kolekcja płk. Wincentego Bąkiewicza
 - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
- Archiwum Ośrodka KARTA
 - Kolekcja Daniela Bargiełowskiego
- Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
 - Wojskowa Służba Kobiet
- Centralne Archiwum Wojskowe – Wojskowe Biuro Historyczne
 - Kolekcja akt personalnych
 - Kolekcja akt odznaczeniowych Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości
 - Kolekcja generałów i osobistości
 - Kolekcja Wojskowej Komisji Archiwalnej

Historical Society of Pennsylvania

Anthony Joseph Drexel Biddle papers, www2.hsp.org/collections/manuscripts/b/Biddle3110.html

Muzeum Powstania Warszawskiego, Archiwum Historii Mówionej

Małgorzata Brama, Rozmowa z Elżbietą Zawacką „Zo”, www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/elzbieta-zawacka,1961.html

Anna Kowalczyk, Rozmowa ze Zbigniewem Radłowskim „Ohmem”, www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/zbigniew-radlowski,1501.html

Studium Polski Podziemnej w Londynie

Oddział VI Sztabu Naczelnego Wodza

Wolność i Niezawisłość

The National Archives (United Kingdom)

Home Office, Ministry of Home Security

II. Źródła drukowane

Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945, t. 1, cz. 1, Warszawa 2015.

Blavatsky H.P., *Isis Unveiled: A Master-Key to the Mysteries of Ancient and Modern Science and Theology*, t. 1, New York 1877.

Blavatsky H.P., *The Secret Doctrine: The Synthesis of Science, Religion, and Philosophy*, t. 1: *Cosmogogenesis*, London 1888.

Bławatska H.P., *Klucz do teozofii*, t. 1, tłum. W. Dynowska, Warszawa 1996.

Informator o osobach skazanych za szpiegostwo w latach 1944–1984, Lublin 1994.

Kochański A., *Protokoły posiedzeń Sekretariatu KC PPR 1945–1946*, Warszawa 2001.

Kwiatkowski F., *Teozofja i antropozofja czyli nauka tajemna o Bogu i człowieku*, Poznań 1925.

„Mam na Pana nowy zamach...”. Wybór korespondencji Jerzego Giedroycia z historykami i świadkami historii 1946–2000, t. 1, oprac. S.M. Nowinowski, R. Stobiecki, Łódź–Paryż 2019.

Memoriał Zrzeszenia WiN do Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, oprac. W. Frazik, T. Łabuszewski, Warszawa 2015.

Mokotów walczy 1944. Zbiór dokumentacji dotyczącej powstania warszawskiego na Mokotowie, oprac. E. Ajewski, Warszawa 1990.

„My tu żyjemy jak w obozie warownym”. Listy PPS-WRN, Warszawa–Londyn 1940–1945, red. O. Zaremba-Blatonowa, L. Ciołkoszowa, W. Czapska-Jordan,

- Londyn 1922. *Polskie tradycje ezoteryczne 1890–1939*, t. 4: *Źródła i dokumenty*, red. D. Oboleńska, Gdańsk 2019.
- Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych*, t. 3: *Polskie podziemie 1939–1941. Od Wołynia do Pokucia*, cz. 1, red. J. Szapował, J. Tucholski, Warszawa–Kijów 2004.
- Polska pod reżimem komunistycznym. Rok 1945. Anatomia okupacji kraju w raportach cywilnych i wojskowych instytucji Rządu RP na Uchodźstwie*, red. J. Mysiakowska-Muszyńska, W.J. Muszyński, Warszawa 2023.
- Polska pod reżimem komunistycznym. Sprawozdanie z sytuacji w kraju (1944–1949)*, red. J. Mysiakowska-Muszyńska, W.J. Muszyński, Warszawa 2015.
- Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 2: *Wybór dokumentów*, oprac. J.S. Ciechanowski, Warszawa 2005.
- Stepiek W. Chodkiewicz K., *Służba wywiadowcza i ochrona przeciwszpiegowska*, Poznań 1925.
- Tokarzewski-Karaszewicz M., *Co na dzisiaj?*, Warszawa 1939.
- Wybór wydarzeń z dziejów walk w obronie władzy ludowej w Polsce w latach 1944–1952*, red. T. Walichnowski, Warszawa 1985.

III. Źródła prasowe

- „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”
- „Lotos. Miesięcznik ezoteryczny”
- „Przegląd Teozoficzny”
- „Report on Poland. Wiadomości z Polski i o Polsce”

IV. Akty prawne

- Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 listopada 1938 r. [w:] N. Wójtowicz, *Antymasońska kampania 1938 roku*, Krzeszowice 2005.
- Dekret z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, „Dziennik Ustaw” 1946, nr 30, poz. 192.
- Dekret z dnia 23 czerwca 1945 r. – Kodeks Wojskowego Postępowania Karnego, „Dziennik Ustaw” 1945, nr 36, poz. 216.
- Ustawa karna dewizowa z dnia 28 marca 1952 r., „Dziennik Ustaw” 1952, nr 21, poz. 134.

V. Wspomnienia, dzienniki, relacje, wywiady, beletrystyka wspomnieniowa

- Andrycz N., *Bez początku, bez końca*, Warszawa 2003.
- Andrycz N., *Patrzę i wspominam*, Warszawa 2012.
- Aronson S., Marat E., Wójcik M., *Wojna nadejdzie jutro. Żołnierz legendarnego Kedywu AK ostrzega*, Kraków 2019.
- Bau Z., „Salus” i konspiracja Klimkowskiego (dok.), „Kultura” (Paryż) 1978, nr 4.
- Besant A., *An Autobiography*, Cambridge 2011.
- Chrzanowski W., Mierecki P., Kiernicki B., *Pół wieku polityki, czyli Rzecz o obro- nie czynnej*, Warszawa 1997.
- Czermińska-Żelaźniewiczowa H., *Ludzie z „Zagajnika” 1942–1944*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1997, nr 120.
- Dubicki T., *Wielka ucieczka marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza z Rumunii w relacji ppłk. R. Najsarka*, Radomsko 2013.
- Dziennik Stefanii Aluchny ps. „Ala”* [w:] *Okręg Warszawa-Miasto ZWZ i Okręg Warszawski ZWZ-AK. Dokumenty 1940–1943*. Archiwum „Drapacza” ze Skrzynki „Ali”, t. 2, wstęp i oprac. M. Olczak, M. Strok, Warszawa 2018.
- Garliński J., *Świat mojej pamięci. Wspomnień tom drugi*. Londyn, Warszawa 1998.
- Gandhi M.K., *Autobiografia. Dzieje moich poszukiwań prawdy*, tłum. J. Brodzki, Warszawa 2019.
- Grabowski L., *Pamiętniki historyczne*, t. 4, Ciechanowiec 2010.
- Iwaskiewicz J., *Wtedy kwitły forsycje. Pamięci dzieci – ofiar Holocaustu*, War- szawa 1993.
- Jankowski S., *Z fałszywym ausweisem w prawdziwej Warszawie. Wspomnienia 1939–1946*, t. 1, Warszawa 1988.
- Jeffery R., *Potrójny. Historia brytyjskiego agenta w okupowanej Warszawie*, tłum. R. Antoszewski, Warszawa 2019.
- Katelbach T., *Spowiedź pokolenia*, Lippstadt 1948.
- Krishnamurti J., *Wolność absolutna*, tłum. W. Sady, Łódź 2006.
- Królikowski B., *Pamięć wrzosu. Opowieść ułańska*, Warszawa 1989.
- Kunicki M., *Pamiętnik „Muchy”*, Warszawa 1971.
- Lane A.B., *Widziałem Polskę zdradzoną*, Warszawa 1984.
- Lednicki W., *20 lat w wolnej Polsce*, Londyn 1973.
- Leski K., *Życie niewłaściwie urozmaicone*, t. 2, Gdańsk 2009.
- Lutosławski W., *Rozwój potęgi woli*, Wilno 1923.
- Łyżwa J., *Od Wisłoka do Czarnej Elstery*, Warszawa 1966.

- Łyżwa J., *Wierchami Karpat*, Warszawa 1964.
- Maciejewski J., *Saga o 1 Pułku Ułanów Krechowieckich im. Pułkownika Bolesława Mościckiego*, Dąbrowa Górnicza 2003.
- Maciejewski Ł., *Aktorki. Spotkania*, Warszawa 2012.
- Maurin K., *Moje spotkania z Jungiem* [w:] *Spotkania z Jungiem*, red. K. Maurin, Z.W. Dudek, Warszawa 2007.
- Mayer S.A., *W tajnej służbie. Wykłady płk. dypl. Stefana Mayera o polskim wywiadzie wojskowym w okresie 1918–1945*, oprac. P. Kołakowski, Słupsk 2020.
- Michałowska D., *Pamięć nie zawsze święta. Wspomnienia*, Kraków 2004.
- Odmowa wykonania: pułkownik Harcaj i demobilizacja PSZ. Relacje, dokumenty, wspomnienia*, oprac. M. Karpowicz, Łomianki 2010.
- Pigoń S., *Z Komborni w świat. Wspomnienia młodości*, Kraków 1957.
- Powstanie na Mokotowie. Relacje dowódców*, red. J. Kłoczowski, Warszawa 2009.
- Prokopiuk J., *Labirynty herezji*, Warszawa 1999.
- Prokopiuk J., *Rozdroża, czyli zwierzenia gnostyka*, Katowice 2004.
- Prokopiuk J., *Szkice antropozoficzne*, Białystok 2003.
- Puchalski S., *Partyzanci „Ojca Jana”*, Stalowa Wola 1994.
- Roman W., *Oficer do zleceń*, Warszawa 1989.
- Rudniańska H., *Korczak, Tokarzewski i my*, Kraków 2005.
- Rybacki S., *Pod Znakiem Lwa i Kruka*, Warszawa 1990.
- Sagan T., *Konspiracja w „Natanie”*, Warszawa 1972.
- Sokorski W., *Wspomnienia*, Warszawa 1990.
- Szostak J., *Moja służba Niepodległej. Wspomnienia pułkownika dyplomowanego Józefa Szostaka „Filipa” (1897–1984)*, przedmowa i oprac. D. Koreś, Wrocław–Warszawa 2019.
- Szymański J.F., *Losy skoczka. Wspomnienia oficera Wojska Polskiego, szkoleniowca cichociemnych, uczestnika Powstania Warszawskiego, uciekiniera z obozu jenieckiego i współpracownika bezpieki*, Warszawa 2015.
- Taborski B., *Moje powstanie wtedy i teraz*, Warszawa 1998.
- Temkin-Bermanowa B., *Dziennik z podziemia*, oprac. A. Grupińska, P. Szapiro, Warszawa 2000.
- Ten jest z ojczyzny mojej. Polacy z pomocą Żydom 1939–1944*, oprac. W. Bartoszewski, Z. Lewinówna, wyd. 3, Kraków 2013.
- Tokarzewski-Karaszewicz M., *U podstaw tworzenia Armii Krajowej*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1981, nr 56.
- Toruńczyk B., *Rozmowy w Maisons-Laffitte 1981*, Warszawa 2006.
- Urbańczyk S., *Z miłości do wiedzy. Wspomnienia*, Kraków 1999.

- Winiewicz J., *Co pamiętam z długiej drogi życia*, Poznań 1985.
Zakrzewska H., *Niepodległość będzie twoją nagrodą*, t. 2, Warszawa 1994.
Zamorski K., *Pod anteną Radia Wolna Europa*, Poznań 1995.
Zaremba P., *Wspomnienia prezydenta Szczecina, 1945–1950*, Poznań 1977.

VI. Zbiory autora

Rozmowa z Bogusławem Nizieńskim, 1 sierpnia 2019 r.

VII. Monografie, opracowania i artykuły

- Artymowski S., *Repatriacja żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych z Europy Zachodniej do Polski w latach 1945–1948*, Warszawa 2012.
- Bagieński W., *Operacja „Ośrodek”, czyli o genezie afery Bergu [w:] W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, red. T. Krok, Warszawa 2024.
- Bagieński W., *Procesy pokazowe oskarżonych o szpiegostwo w pierwszej dekadzie Polski Ludowej [w:] Piony śledcze aparatu bezpieczeństwa publicznego 1944–1990*, red. M. Dźwigał, P. Skubisz, Szczecin–Warszawa 2017.
- Bagieński W., *Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1961*, t. 1–2, Warszawa 2017.
- Balbus T., *Mechanizm werbowania i prowadzenia agentury Urzędu Bezpieczeństwa (dokument MBP z 1945 r.) [w:] Studia i materiały z dziejów opozycji i oporu społecznego*, t. 3, red. Ł. Kamiński, Wrocław 2000.
- Banek K., *W kręgu Hermesa Trismegistosa*, Warszawa 2013.
- Bargiełowski D., *Po trzykroć pierwszy. Michał Tokarzewski-Karaszewicz. Generał broni, teozof, wolnomularz, kapłan Kościoła liberalnokatolickiego*, t. 1, Warszawa 2000; t. 2, Warszawa 2002; t. 3, Warszawa 2002.
- Bartelski L.M., *Mokotów 1944*, Warszawa 1986.
- Bauer P., Zielonka J., *Żołnierska droga przez mękę. Wielkopole w obozach sowieckich*, Kościan 1990.
- Berman R., *Espionage, Diplomacy & the Lodge: Charles Delafaye and The Secret Department of the Post Office*, Oxford 2017.
- Bernardová K., *Nacismus versus okultismus v protektorátu – Osudy Jiřího Arvéda Smíchovského a Jana Kefera*, Praha 2021.
- Biegalski B., *Organizacje podziemne na Środkowym Nadodrzu w latach 1945–1956*, Zielona Góra 1999.
- Biegański W., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie 1939–1945*, Warszawa 1991.

- Bielecki R., *Długa 7 w powstaniu warszawskim*, Warszawa 1994.
- Bielecki R., *Żołnierze Powstania Warszawskiego. Dokumenty z Archiwum Polskiego Czerwonego Krzyża*, t. 2, Warszawa 1995.
- Bieniecki K., *Lotnicze wsparcie Armii Krajowej*, Kraków 1994.
- Bocheński W., *Zakon Zjednoczonego Wszechświatowego Wolnomularstwa „Le Droit Humain”*, „Ars Regia” 1994, nr 1.
- Bogusławski A., *Wznak Pogoni. Internowanie Polaków na Litwie wrzesień 1939 – lipiec 1940*, Toruń 2004.
- Bojowski S., *Nim Hitler runie śmierć komuniel! Wywiad antykomunistyczny Narodowych Sił Zbrojnych pod okupacją niemiecką w latach 1942–1945*, Warszawa 2018.
- Bolecki W., *„Inny świat” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, Kraków 2007.
- Borkiewicz A., *Powstanie warszawskie 1944. Zarys działań natury wojskowej*, Warszawa 2018.
- Buława E., *Egzamin wobec Polski. Ślężacy cieszyńscy w czynie legionowym w latach I wojny światowej*, Cieszyn 1998.
- Bułhak W., *Afera Ronalda Jeffery’ego i systemowe problemy bezpieczeństwa pracy operacyjnej wywiadu Komendy Głównej Armii Krajowej i sieci łączności z Centralą w Londynie [w:] Kontrwywiad II Rzeczypospolitej*, t. 9, red. R. Majzner, Warszawa 2022.
- Bułhak W., *Misje Jana Nowaka-Jeziorańskiego jako emisariusza politycznego w latach 1943–1945 i jego konflikt z doradcą Churchilla mjr. Desmondem Mortonem [w:] Jan Nowak-Jeziorański. Kurier Armii Krajowej, redaktor Radia Wolna Europa, polityk*, red. P. Machcewicz, R. Habielski, Wrocław–Warszawa 2011.
- Bykowska M., *Z myślą o powrocie do kraju. Działalność przerzutowa rotmistrza Antoniego Landowskiego na rzecz żołnierzy PSZ i Rządu RP na Uchodźstwie*, „Polska 1944/45–1989. Studia i materiały” 2015, nr 13.
- Camp de L.S., de Camp de C.C., *Duchy, gwiazdy i czary*, tłum. W. Niepokólczycki, Warszawa 1970.
- Cegielski T., *Ordo ex Chao. Oświecenie Różokrzyżowców i początki masonerii spekulatywnej 1614–1738*, Warszawa 1994.
- Cegielski T., *Oświecenie Różokrzyżowców. Z genezy oświecenia i wolnomularstwa spekulatywnego*, „Ars Regia” 1993, nr 3/4.
- Cenkiewicz S., *„Afera Bergu” a suwerenność polityki polskiej na uchodźstwie [w:] Oczami bezpieki. Szkice i materiały z dziejów aparatu bezpieczeństwa PRL*, Łomianki 2012.
- Chajn L., *Polskie wolnomularstwo 1920–1938*, Warszawa 1984.

- Chattopadhyay R., *Swami Vivekananda in India: A Corrective Biography*, Delhi 1999.
- Chinciński T., *Kryptonim „Targowica” – aparat Polski Ludowej wobec oficerów wywiadu II Rzeczypospolitej* [w:] Marian Rejewski 1905–1980. *Życie Enigmą pisane*, red. J.S. Ciechanowski, J. Garbowski, E. Maresch, Bydgoszcz 2005.
- Chrzanowska-Pietrzak A., *Wierni Rządowi RP na Uchodźstwie. Wyrok w sprawie ekspozytury wywiadowczej 2. Korpusu Polskiego krypt. „Liceum”, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2023, nr 16.*
- Chwalba A., *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1945–1989*, Kraków 2004.
- Ciechanowski J.S., *Misja ppłk. dypl. Jana Kowalewskiego w Portugalii* [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Ciechanowski J.S., *Polski wywiad wojskowy w Portugalii podczas drugiej wojny światowej* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP*, t. 2, red. T. Dubicki, Łomianki 2012.
- Ciechanowski J.S., Tebinka J., *Współpraca kryptologiczna. Enigma* [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Cyra A., *Ochotnik do Auschwitz. Witold Pilecki 1901–1948*, Oświęcim 2000.
- Cyra A., Wysocki W.J., *Rotmistrz Witold Pilecki*, Warszawa 1997.
- Czaputowicz J., *Przygotowania do procesu grupy wywiadowczej 2 Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa pod kryptonimem „Liceum” w świetle pism kierowanych w śledztwie przez kpt. Barbarę Sadowską do płk. Józefa Różańskiego* [w:] *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, red. T. Krok, Warszawa 2024.
- Czczot K., *Magnetyzm*, Warszawa 2016.
- Czmur S., Wójcik W., *Generałowie w stalowych mundurach*, Warszawa 2003.
- Czyż R., *Niezwykłe spotkania. Kontakty Stanisława Hadyny z twórcami literatury i sztuki* [w:] *Stanisław Hadyna (1919–1999). Twórczość literacka*, red. R. Czyż, Wisła 2024.
- Djurdjevic G., *India and the Occult: The Influence of South Asian Spirituality on Modern Western Occultism*, New York 2014.
- Dominiczak H., *Organy bezpieczeństwa PRL 1944–1990. Rozwój i działalność w świetle dokumentów MSW*, Warszawa 1997.
- Dubaniewicz P., *Cichociemny Bronisław Konik ps. „Sikora”, „Niepodległość i Pamięć” 1998, nr 10.*

- Dudek A., *Państwo i Kościół w Polsce 1945–1970*, Kraków 1995.
- Dulska (Biały) M.A., *Czarownice z Wisły? Życie i twórczość kobiet z wiślańskiego środowiska ezoterycznego (1918–1939)* [w:] *Czarownice, czarownicy, czary. Obrazy kulturowe, literackie, artystyczne*, red. A. Anczyk, Kraków 2020.
- Dziuba A., *Na straży kadr, ideologii i planu produkcji. Podstawowe organizacje partyjne Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy kopalni „Jankowice” w Boguszowicach i węźle kolejowym w Rybniku w latach 1951–1975 (w świetle dokumentów)*, „Komunizm. System – ludzie – dokumentacja” 2022, nr 11.
- Dziuba A., *Plan trzyletni w województwie śląskim. Przygotowania do „budowy fundamentów socjalizmu”*, „Komunizm. System – ludzie – dokumentacja” 2022, nr 11.
- Edighoffer R., *Różokrzyżowcy*, tłum. K. Marczevska, Warszawa 1998.
- Eliade M., *Historia wierzeń i idei religijnych*, t. 3, tłum. A. Kuryś, Warszawa 2008.
- Elkin J., *A Special Duty: A Crew's Secret War with 148 (SD) Squadron*, Merthyr Tydfil 2015.
- Encyklopedia kina*, red. T. Lubelski, Kraków 2010.
- Ferdek B., *Aurora Jakuba Böhme w świetle czterech zasad reformacji*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2018, nr 32.
- Flis E., „*Polskość jest wyznaniem*” – Miciński w przededniu i w dobie Wielkiej Wojny [w:] *Pierwsza wojna światowa w literaturze polskiej i obcej. Wybrane zagadnienia*, red. E. Łoch, K. Stępnik, Lublin 1999.
- Frazik W., *Emisariusz Wolnej Polski. Biografia polityczna Wacława Felczaka (1916–1993)*, Kraków 2013.
- Friszke A., *Między wojną a więzieniem 1945–1953. Młoda inteligencja katolicka*, Warszawa 2015.
- Fryźlewicz M.S., *Narodowa Pożyczka Rozwoju Sił Polski 1951 r. w Polsce i na Podhalu*, „Almanach Nowotarski. Rocznik społeczno-kulturalny” 2016, nr 20.
- Gajownik T., *Inwigilacja emigracyjnych „dwójkarzy” przez służby specjalne PRL w latach 1945–1956. Wybrane problemy* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.
- Gajownik T., *Organizacja powojennej służby informacyjnej w koncepcjach wywiadu Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP*, t. 3, red. T. Dubicki, Łomianki 2013.
- Gałęzowski M., *Przeciw dwóm zaborcom. Polityczna konspiracja piłsudczykowska w kraju w latach 1939–1947*, Warszawa 2013.

- Gałęzowski M., *Sprawa sądowa przeciwko ppłk. Romualdowi Najsarkowi i Adelajdzie Najsarek*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2003, nr 19/20.
- Gałęzowski M., *Wierni Polsce. Ludzie konspiracji piłsudczykowskiej 1939–1947*, Warszawa 2005.
- Garlicki A., Stawecki P., *Przewrót wojskowy w Polsce w 1926 r.*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1978, nr 1.
- Gawlikowski L., *Pracownicy Radia Wolna Europy. Biografie zwykłe i niezwykłe*, Warszawa 2015.
- Gąsiorowski A., *Polska Armia Ludowa 1943–1945*, Gdańsk 2018.
- Gęsikowska K., „Wyższa kultura duchowa”. Program i działalność Polskiego Towarzystwa Teozoficznego na Śląsku Cieszyńskim (1919–1931), Katowice 2021.
- Ghose S., *Mahatma Gandhi*, New Delhi 1991.
- Głuszenia J., *Maria Rodziewiczówna – strażniczka kresowych stanic*, Warszawa 1997.
- Gmurczyk-Wrońska M., *Polska – niepotrzebny aliant Francji?*, Warszawa 2003.
- Golon M., *Radzieckie służby dyplomatyczne i konsularne w Polsce w latach 1944–1961*, „Czasy Nowożytne” 2007, nr 20.
- Goodrick-Clarke N., *Helena Blavatsky*, Berkeley 2004.
- Goodrick-Clarke N., *Okultystyczne źródła nazizmu. Tajemne kultury aryjskie oraz ich wpływ na ideologię nazistowską*, tłum. J. Prokopiuk, Warszawa 2010.
- Goryński G., *Kadra Wojsk Ochrony Pogranicza w latach 1945–1965*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2013, nr 1.
- Goryński G., *Zapomniani bohaterowie Niepodległej. Płk Ludwik Zych – szef Sztabu Straży Granicznej. Jego służba i praca dla niepodległej Polski* [w:] *Na granicach Niepodległej. Straż Graniczna (1928–1939) w perspektywie 100-lecia odzyskania niepodległości*, red. A. Ochał, M. Ruczyński, Szczecin 2020.
- Goyens T., *Beer and Revolution: The German Anarchist Movement in New York City, 1880–1914*, Champaign 2007.
- Górnicki L., *O wpływie myśli Jacoba Boehmego (1575–1624) na nowoczesną gnozę* [w:] *Wpływ myśli hermetycznej Jakoba Boehmego na życie i twórczość Adama Mickiewicza oraz jej współczesna recepcja*, red. L. Górnicki, Wieluń 2011.
- Grabowski W., *Kurierzy cywilni („kociaki”) na spadochronach. Zarys problematyki* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.
- Grabowski W., *Polska tajna administracja cywilna 1940–1945*, Warszawa 2003.
- Grabski A., *Działalność komunistów wśród Żydów w Polsce (1944–1949)*, Warszawa 2004.

- Groot de Ch., *Annie Besant: An Adversarial Interpreter of Scripture* [w:] *Recovering Nineteenth-Century Women Interpreters of the Bible*, red. Ch. de Groot, M.A. Taylor, Atlanta 2007.
- Grudnik K., *Okultyzm i nowoczesność*, Kraków 2021.
- Guénon R., *Theosophy: History of a Pseudo-Religion*, tłum. A. Moore et al., Hillsdale 2004.
- Hadaczek B., *Antologia polskiej literatury kresowej XX wieku*, t. 2, Szczecin 1995.
- Hadyna S., *Przez okna czasu. Jasnowidząca z Wisły*, Kraków 1993.
- Halczak B., *Publicystyka narodowo-demokratyczna wobec problemów narodowościowych i etnicznych II Rzeczypospolitej*, Zielona Góra 2000.
- Hammer O., *Claiming Knowledge: Strategies of Epistemology from Theosophy to the New Age*, Leiden–Boston 2001.
- Handbook of the Theosophical Current*, red. O. Hammer, M. Rothstein, Leiden–Boston 2013.
- Hanegraaff W.J., *Western Esotericism: A Guide for the Perplexed*, London 2019.
- Hańderek M., *Unia 1940–1948. Dzieje zapomnianego ruchu ideowego*, Warszawa 2019.
- Hardiman D., *Peasant Nationalists of Gujarat: Kheda District, 1917–1934*, Oxford 1981.
- Hass L., *Ambicje, rachuby, rzeczywistość. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej 1905–1928*, Warszawa 1984.
- Hass L., *Liberałowie, ezoterycy, piłsudczycy: z dziejów polityki w Polsce w latach 1924–1928*, „Dzieje Najnowsze” 1973, nr 3.
- Hass L., *Masoneria polska XX wieku*, Warszawa 1996.
- Hass L., *Zasady w godzinie próby. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej 1929–1941*, Warszawa 1987.
- Hera J., *Losy artystów polskich w czasach niewoli*, Kraków 2019.
- Hera J., *Niepokorni – pokorni. Losy aktorów polskich 1944–1954*, „Pamiętnik Teatralny” 2008, nr 3/4.
- Herman M., *Potęga wywiadu*, tłum. J. Kozłowski, Warszawa 2002.
- Hess (Kotkowska) K.M., *Annie Besant & Poland*, „Fota Newsletter” 2017/2018, nr 8.
- Hess (Kotkowska) K.M., *Between Spiritualism, Theosophy and Christianity: Chosen Aspects of Esoteric Environments in Cieszyn Silesia in the First Half of the 20th Century* [w:] *Mystic and Esoteric Movements in Theory and Practice. Mystic and Esoteric Aspects of Contemporary Religions*, red. S. Pakhomov, Ekaterinburg 2016.
- Hess (Kotkowska) K.M., „Polska myśl teozoficzna a idee światowego Towarzystwa Teozoficznego w latach 1905–1939. Krytyczna analiza wybranych

- wątków filozoficznych”, praca doktorska, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2020.
- Hess (Kotkowska) K.M., *Wschód i Zachód w fuzji teozofii z chrześcijaństwem: Liberalny Kościół Katolicki i jego recepcja w Polsce* [w:] *Studia ezoteryczne. Wątki polskie*, red. I. Trzcińska, A. Świerzowska, K.M. Hess (Kotkowska), Kraków 2015.
- Hess (Kotkowska) K.M., Dulska (Biały) M.A., *Kazimierz Stabrowski's Esoteric Dimensions. Theosophy, Art, and the Vision of Femininity*, „La Rosa di Paracelso” 2017, nr 1.
- Hess (Kotkowska) K.M., Kasperek A., *Struggle for recognition. Theosophy in early 20th century Warsaw*, „Religion and Society in Central and Eastern Europe” 2021, nr 1.
- Hess (Kotkowska) K.M., Sieradzan P., *Explorations of the Esoteric Dreams of the Himalayas* [w:] *Światło i ciemność*, t. 8, red. M. Rzeczycka, A. Świerzowska, I. Trzcińska, Gdańsk 2017.
- Hornung E., *Egipt ezoteryczny. Tajemna wiedza Egipcjan i jej wpływ na kulturę Zachodu*, tłum. i red. A. Niwiński, Warszawa 2023.
- Horosiewicz K., *Gra operacyjna, kombinacja operacyjna i dezinformacja jako metody pracy operacyjnej*, „Przegląd Policyjny” 2018, nr 3.
- Horyń R., *Generał Sikorski w świetle dokumentów*, Warszawa 1996.
- Hułas M., *Goście czy intruzy? Rząd polski na uchodźstwie wrzesień 1939 – lipiec 1943*, Warszawa 1996.
- Jackiewicz M., *Litwa. Podróż sentymentalna*, Warszawa 2006.
- Jackiewicz Z., *Wojska Ochrony Pogranicza (1945–1991). Krótki informator historyczny*, Kętrzyn 1998.
- Jackowska A.M., *Powojenne losy Adama Czekalskiego, korespondenta „Narodowca” (1945–1959). Szkic do biografii* [w:] *Nie tylko niezłomni i kolaboranci. Postawy dziennikarzy w kraju i na emigracji 1945–1989*, red. T. Wolsza, P. Wójtowicz, Warszawa 2014.
- Jaczyński S., *Agentura sowiecka w Armii Polskiej w ZSRR (wrzesień 1941 – sierpień 1942)*, „Dzieje Najnowsze” 2023, nr 1.
- Jakiel S., *Wrzesień zwiadowców 58 Pułku Piechoty Wlkp.*, Poznań 1989.
- Janion M., *Życie pośmiertne Konrada Wallenroda*, Warszawa 1990.
- Jarosz D., *Konflikty chłopów z władzą w okresie „planowego skupu zboża” w latach 1950–1951*, „Polska 1944/45–1989. Studia i materiały” 1995, nr 1.
- Jarosz D., *Sprawy Alberta Snauwaerta i Louisa François Quievreux. Przyczynki do polsko-belgijskiej zimnej wojny*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2023, nr 1.

- Jarosław D., Pasztor M., Robineau, Bassaler i inni. *Z dziejów stosunków polsko-francuskich w latach 1948–1953*, Toruń 2001.
- Joseph G.G., *George Joseph, the Life and Times of a Kerala Christian Nationalist*, New Delhi 2003.
- Kaczmarowski K., *Działania aparatu represji wobec masonerii w Polsce Ludowej*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2004, nr 1.
- Kaczynski R., *Aleister Crowley. Prawda ciekawsza od legendy*, tłum. K. Azarewicz, Gniewowo 2019.
- Kahn D., *Łamacze kodów. Historia kryptologii*, tłum. B. Kołodziejczyk, Poznań 2019.
- Kalbarczyk S., *Armia Andersa w ZSRS 1941–1942. Niespełnione braterstwo broni z Armią Czerwoną*, Warszawa 2020.
- Kamiński Ł., *Polacy wobec nowej rzeczywistości 1944–1948. Formy pozainstytucjonalnego, żywiołowego oporu społecznego*, Toruń 2000.
- Kantak K., *Mickiewicza i Towiańskiego Sprawa Boża*, Londyn 1957.
- Kantyka J., *W pierwszym szeregu: 30 lat organów bezpieczeństwa i porządku w województwie katowickim*, Katowice 1974.
- Kapuściak B., „Wallenrod”? *Praca ofensywna Wojskowej Służby Wewnętrznej i rozpracowanie wywiadu zachodnoniemieckiego na przykładzie Kazimierza Tychoty i Edwarda Sojki [w:] W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, red. T. Krok, Warszawa 2024.
- Kersey J., *Arnold Harris Mathew and The Old Catholic Movement, 1908–52*, Morrisville 2017.
- Klementowski R., *W cieniu sudeckiego uranu. Kopalnictwo uranu w Polsce w latach 1948–1972*, Wrocław 2010.
- Kliszewicz L.A.B., *Placówki wojskowej łączności kraju z centralą w Londynie podczas II wojny światowej. 1. Baza w Budapeszcie*, Warszawa–Londyn 1998.
- Kliszewicz L.A.B., *Placówki wojskowej łączności kraju z centralą w Londynie podczas II wojny światowej. 2. Baza w Bukareszcie*, Warszawa–Londyn 1999.
- Kliszewicz L.A.B., *Placówki wojskowej łączności kraju z centralą w Londynie podczas II wojny światowej. 3. Baza w Stambule*, Warszawa–Londyn 1999.
- Kliszewicz L.A.B., *Placówki wojskowej łączności kraju z centralą w Londynie podczas II wojny światowej. 4. Baza w Kairze*, Warszawa–Londyn 2000.
- Kliszewicz L.A.B., *Placówki wojskowej łączności kraju z centralą w Londynie podczas II wojny światowej. 5. Baza w Sztokholmie*, Warszawa–Londyn 2000.
- Kliszewicz L.A.B., *Placówki wojskowej łączności kraju z centralą w Londynie podczas II wojny światowej. 6. Bazy w Belgradzie i Atenach*, Warszawa–Londyn 2002.

- Kochanowski J., *Tylnymi drzwiami. „Czarny rynek” w Polsce 1944–1989*, Warszawa 2015.
- Kochański A., *Polska 1944–1991: Podział administracyjny. Ważniejsze akty prawne, decyzje i enuncjacje państwowe (1944–1956)*, Warszawa 1996.
- Kollmar-Paulenz K., *Tybet. Zarys historii*, tłum. i oprac. M. Mejor, Warszawa 2009.
- Kołąkowski P., *Pretorianie Stalina. Sowieckie służby bezpieczeństwa i wywiadu na ziemiach polskich*, Warszawa 2010.
- Kołąkowski P., *W obliczu wojny. Polski wywiad wojskowy na hitlerowskie Niemcy 1933–1939*, Warszawa 2023.
- Kołąkowski P., *Współpraca polskiego wywiadu wojskowego z Secret Intelligence Service*, „Dzieje Najnowsze” 2017, nr 2.
- Korkuć M., *Jan Sałapatek „Orzeł”* [w:] *Ostatni komendanci, ostatni żołnierze: 1951–1963*, red. M. Biernat, A. Kowalczyk, J. Kwaśniewska-Wróbel, Warszawa 2016.
- Kossewska E., *Polish Jews in Israel: Polish-Language Press, Culture, and Politics*, Leiden–Boston 2021.
- Kotarska E., *Proces czternastu*, Warszawa 1998.
- Kowalczyk S., *Ewakuacja więzienia w Berezeczu w 1941 r. jako przykład zbrodniczej działalności sowieckiego aparatu terroru* [w:] *Zbrodnicza ewakuacja więzień i aresztów NKWD na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej w czerwcu–lipcu 1941 roku*, red. J. Mikoda, Warszawa 1997.
- Kowalewska B., *O antropozofii Rudolfa Steinera*, Kraków 2015.
- Kowalewski W., *Ostatnia powieść Tadeusza Micińskiego. Mené-Mené-Thekel-Upharism!... Quasi una fantasia* [w:] T. Miciński, *Mené-Mené-Thekel-Upharism!... Quasi una fantasia*, Kraków 2019.
- Kowalski L., *Generałowie*, Warszawa 1992.
- Kozicki A., *Oddział Informacyjny Sztabu II Korpusu w latach 1945–1946. Dalsze losy pracowników Oddziału II Sztabu Głównego*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2008, nr 2.
- Kozicki A., *Ośrodek wywiadu II Oddziału Sztabu Głównego Polskich Sił Zbrojnych pod krypt. „Biuro Planowania” w świetle materiałów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego* [w:] *Polski wywiad wojskowy 1918–1945*, red. P. Kołąkowski, A. Pepłoński, Toruń 2006.
- Kozicki A., *Struktury organizacyjne i formy pracy emigracyjnego wywiadu wojskowego w latach 1945–1955 (wybrane przykłady)* [w:] *W sieci. Powojenne polskie siatki wywiadowcze. (AK-NIE-DSZ-WIN, PSZ) w latach 1944–1955*, red. M. Bechta, Warszawa 2016.
- Kozicki A., *Wywiad Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*, Warszawa 2023.

- Krajewski K., Łabuszewski T., *Podziemie niepodległościowe w powiecie Siedlce po 1944 roku* [w:] *Powiat Siedlce w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*, red. K. Krajewski, Warszawa 2011.
- Krebs R.R., *Dueling Visions: U.S. Strategy Toward Eastern Europe under Eisenhower*, College Station 2001.
- Krok T., *Antymasońska komórka episkopatu Polski (1946–1952)*, Łomianki 2018.
- Krok T., *Działalność antymasońskiej komórki Episkopatu Polski w dokumentach Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego*, „Hermaion” 2015, nr 4.
- Krok T., *Kulisy dekonspiracji siatki wywiadowczej mjr. Andrzeja „Gardy” Czaykowskiego*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2022, nr 2.
- Krok T., *Przypadek dezercji dowódcy oddziału radiotelegraficznego w I Korpusie Polskim w Rosji Zygmunta Włodzimierza Tarły-Mazińskiego*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2019, nr 2.
- Krok T., *Siatka wywiadowcza majora Andrzeja „Gardy” Czaykowskiego*, „W Sieci Historii” 2023, nr 56.
- Krok T., *Sprawa siatki wywiadowczej Napoleona Idzikowskiego (1954–1955) w propagandowym reportażu Wandy Odolskiej „Ostrowiecki proces”*, „Kommunizm. System – ludzie – dokumentacja” 2023, nr 12.
- Krok T., *Studium agenta celnego na przykładzie działań inwigilacyjnych byłego oficera kontrwywiadu AK Juliusza Wilczura-Garzteckiego wobec kpt. Jerzego Lewszeckiego*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2022, nr 20 (cz. 1), nr 21 (cz. 2).
- Krok T., *Wybrane wątki z raportu wywiadowczego mjr. Andrzeja Czaykowskiego „Gardy” z jego misji w kraju (1951)* [w:] *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, red. T. Krok, Warszawa 2024.
- Krok T., Łagosz Z., *Major Andrzej Czaykowski i „szpiegowska siatka teozofów” w dokumentacji Urzędu Bezpieczeństwa*, „Hermaion” 2019, nr 5.
- Kruszewski E.S., *Akcja Kontynentalna w Skandynawii 1940–1945*, Kopenhaga 1993.
- Księżyk R., *Śnialnia. Śląski Underground*, Kraków 2023.
- Kuberski H., *Rosyjscy emigranci i polskie podziemie w latach 1939–1948*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2017, nr 1.
- Kulka G., *Śledztwo w sprawie finansowania tygodnika „Jutro” przez gen. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza w 1925 r.*, „Dzieje Najnowsze” 2019, nr 3.
- Kulty UFO, red. P. Czarnecki, A. Zaczowska, Kraków 2014.
- Kunert A.K., *Oskarżony Kazimierz Moczarski*, Warszawa 2006.

- Kurczab J., *Losy rodzin katyńskich w pierwszym okresie po tzw. wyzwoleniu. Demitologizacja aksjologicznego przekonania historyków i członków rodzin katyńskich*, „Res Historica” 2021, nr 52.
- Kurlander E., *Demony Hitlera. Ezoteryczne korzenie III Rzeszy*, tłum. K. Pachniak, Warszawa 2018.
- Kuromiya H., Peplowski A., *Między Warszawą a Tokio. Polsko-japońska współpraca wywiadowcza 1904–1944*, Toruń 2009.
- Kurpiel A., *Uchodźcy z greckiej wojny domowej na Dolnym Śląsku – zarys problematyki* [w:] *Ziemie Zachodnie – historia i perspektywy*, red. W. Kucharski, G. Strauchold, Wrocław 2012.
- Lane F., *The Origins of Modern Irish Socialism, 1881–1896*, Cork 1997.
- Lavoie J.D., *The Theosophical Society: The History of a Spiritualist Movement*, Boca Raton 2012.
- Leonard M., *Annie Besant: The Brilliant Outsider 1847–1933*, „Journal of History” 1991, nr 2.
- Leszczyński K., *Polskie szyfry 1919–1945. Łączność – wywiad wojskowy*, Mogilany 2019.
- Linderman A.R.B., *Rediscovering Irregular Warfare: Colin Gubbins and the Origins of Britain's Special Operation Executive*, Norman–Oklahoma 2016.
- Lipiec E., „Bożyca” Bronisława Trentowskiego: dzieło w trybach czasu, „Kronos” 2017, nr 4.
- Livingstone D.N., *Adam's Ancestors: Race, Religion, and the Politics of Human Origins*, Baltimore 2011.
- Louv J., *John Dee and the Empire of Angels: Enochian Magick and the Occult Roots of the Modern World*, Rochester–Toronto 2018.
- Łaciok E., *Wrzesień 1939. Obrona Ochoty, Woli i Koła*, Warszawa 1999.
- Łagosz Z., *Aparat represji wobec Roberta Waltera i jego działalność na kanwie masonerii ezoterycznej rytu Memphis-Misraim*, „Hermaion” 2015, nr 4.
- Łagosz Z., *Czesław Czyński. Czarny adept*, Warszawa 2017.
- Łagosz Z., *Punar Bhava. Czesław Czyński i Aleister Crowley w świetle XX-wiecznej tradycji ezoterycznej*, Kraków–Gdańsk 2016.
- Łaptos J., *Dyplomaci II RP w świetle raportów Quai d'Orsay*, Warszawa 1993.
- Łobodzińska R., *Zmiany imion i nazwisk we Wrocławiu w latach 1945–1950 (zarys problematyki)*, „Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1991, nr 17.
- Łochowski M., *Co wydarzyło się w Lublinie na przełomie lipca i sierpnia 1944 roku? Przyczynek do dziejów politycznych Polski*, „Dzieje Najnowsze” 2019, nr 4.

- Łukasiewicz S., *Partia w warunkach emigracji. Dylematy Polskiego Ruchu Wolnościowego „Niepodległość i Demokracja” 1945–1994*, Lublin–Warszawa 2014.
- Łukasiewicz B., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie 1946–1955. Szkice do monografii*, Olsztyn 2000.
- Majzner R., *Attachaty wojskowe Drugiej Rzeczypospolitej 1919–1945 Strukturalno-organizacyjne aspekty funkcjonowania*, Częstochowa 2011.
- Maksimiec S., *Armia Lublin we wrześniu 1939 roku*, Warszawa 2006.
- Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Repatriacja żołnierzy PSZ na Zachodzie w rozmowach TRJN z władzami brytyjskimi (1945–1949). Wybór dokumentów*, Warszawa 2013.
- Marecki J., *Priorytety polityki wyznaniowej w Polsce „ludowej” w latach 1944–1949*, „Glaukopis” 2016, nr 33.
- Maresch E., *Polonika indyjskie. Wydawcy i wydawnictwa [w:] Polacy w Indiach 1942–1948 w świetle dokumentów i wspomnień*, red. L. Bełdowski et al., Warszawa 2002.
- Maresch E., *Współdziałanie polskiego radiowywiadu z „Signit” [w:] Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej, t. 1: Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Maruszczyk M., Paździora M., *Obozy jenieckie w górnictwie węglowym na Górnym Śląsku w latach 1945–1949 [w:] Obozy pracy przymusowej na Górnym Śląsku*, red. A. Topola, Katowice 1999.
- Matusak P., *Wywiad Związku Walki Zbrojnej Armii Krajowej 1939–1945*, Warszawa 2002.
- Matuszak Z., *Lenino 1943. W siedemdziesiątą rocznicę udziału 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki w bitwie pod Lenino 12–13 października 1943 (próba oceny) [w:] Wojsko Polskie w latach II wojny światowej. Refleksje historyczne wywołane siedemdziesiątą rocznicą bitwy pod Lenino*, red. B. Szubtarska, Piotrków Trybunalski 2015.
- Mazur G., *Polityka sowiecka na „Zachodniej Ukrainie” 1939–1941 (zarys problematyki)*, „Zeszyty Historyczne” 1999 (Paryż), z. 130.
- Mazur G., *Wywiad ZWZ-AK na zapleczu frontu wschodniego [w:] Wkład polskiego wywiadu w zwycięstwo aliantów w II wojnie światowej*, red. Z.J. Kapera, Kraków 2004.
- Meller A., *Mysł polityczna polskich synarchistów w okresie międzywojennym*, „Pro Fide Rege et Lege” 2013, nr 1.
- Micgiel J.S., *Project Eagle. Polscy wywiadowcy w raportach i dokumentach wojennych amerykańskiego Biura Służb Strategicznych*, Kraków 2019.

- Miernik I., *Państwowa Organizacja Imprez Artystycznych „Artos” (1950–1954)*, Warszawa 2005.
- Mikołajko A., *Piłsudski i jego mit profetyczny*, „Hermaion” 2019, nr 5.
- Minczykowska K., *Cichociemna. Generał Elżbieta Zawacka „Zo”*, Toruń–Warszawa 2014.
- Minkina M., *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2014.
- Miroszewski K., *Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym a obozy pracy na Górnym Śląsku (1945–1954)* [w:] *Obozy pracy przymusowej na Górnym Śląsku*, red. A. Topola, Katowice 1999.
- Mitkiewicz L., *Kawaleria samodzielna Rzeczypospolitej Polskiej w wojnie 1939 roku*, Kraków 2013.
- Moskwa J., *Niewygodny prorok. Biografia ks. Jana Zieja*, Kraków 2020.
- Mulley C., *Agent Zo. The Untold Story of Fearless WW2 Resistance Fighter Elżbieta Zawacka*, London 2024.
- Muszyński W.J., *Bolesław Piasecki. Między grą o przetrwanie a ideowym konformizmem* [w:] *Oblicza zdrady?*, red. K. Krajewski, Warszawa 2021.
- Naczelnicy Wodzowie i wyżsi dowódcy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*, red. S. Zwoliński, Warszawa 1995.
- Ney-Krwawicz M., *Dowódcy Armii Krajowej*, Warszawa 2009.
- Ney-Krwawicz M., *Powstanie powszechne w koncepcjach i pracach Sztabu Naczelnego Wodza i Komendy Głównej Armii Krajowej*, Warszawa 1999.
- Noszczak B., *Polityka państwa wobec Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956*, Warszawa 2008.
- Nowożycki B., *Zgrupowanie AK „Radosław”*, Warszawa 2014.
- Nurek M., *Gorycz zwycięstwa. Los Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie po II wojnie światowej 1945–1949*, Gdańsk 2018.
- O'Reilly D., *Zarząd Operacji Specjalnych, polski rząd emigracyjny i Armia Krajowa – logistyka i finanse w polskiej tajnej wojnie 1940–1945* [w:] *Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu drugiej wojny światowej*, red. W. Grabowski, Warszawa 2023.
- Odolska W., *Ostrowiecki proces*, Warszawa 1956.
- Okulicz-Kozaryn R., *Litwin wśród spadkobierców Króla-Ducha: twórczość Čiur-lionisa wobec Młodej Polski*, Poznań 2012.
- Olczak-Ronikier J., *Korczak. Próba biografii*, Warszawa 2002.
- Olton M., *Cichociemna elita*, Warszawa 2021.
- Orzełek A., *Koncepcja socjalizmu wieloświatopoglądowego Stowarzyszenia „PAX”*, „Dzieje Najnowsze” 2019, nr 4.

- Osiński T., *Ziemiaństwo – warstwa społeczna w stanie likwidacji* [w:] *Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956. Aspekty społeczne, gospodarcze, oświatowe i kulturalne*, red. T. Osiński, M. Mazur, Lublin 2017.
- Otwinowska B., *Przeciwko złu. Wiersze i piosenki więzienne 1944–1956*, Warszawa 1995.
- Otwinowska B., *Zawołać po imieniu. Księga kobiet – więźniów politycznych 1944–1958*, t. 1, Nadarzyn 1999.
- Paczkowski A., *Aparat bezpieczeństwa w latach odwilży: casus polski*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1995, nr 114.
- Paczyńska I., *Gospodarka mieszkaniowa a polityka państwa w warunkach przekształceń ustrojowych w Polsce w latach 1945–1950 na przykładzie Krakowa*, Kraków 1994.
- Paduszek K., *Uwagi, spostrzeżenia i wnioski o kadrze wywiadu i kontrwywiadu Polskich Sił Zbrojnych po zakończeniu II wojny światowej* [w:] *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, red. T. Krok, Warszawa 2024.
- Paduszek K., *Zajrzeć do mózgu Lenina. Wywiad II Rzeczypospolitej a postrewolucyjna Rosja*, Łominanki 2016.
- Panecki T., *Polonia zachodnioeuropejska w planach Rządu RP na emigracji (1940–1944) – Akcja Kontynentalna*, Warszawa 1986.
- Panecki T., *Sojusznicy zachodni wobec Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie po zakończeniu wojny* [w:] *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie po II wojnie światowej. Klęska zwycięzców*, red. J. Smoliński, Warszawa 2016.
- Panfil T., *Andrzej Rudolf Czaykowski, „Garda”*, Warszawa 2021.
- Panfil T., *Cichociemny „Garda”. Major Andrzej Rudolf Czaykowski (1912–1953)*, „Polska Zbrojna. Historia” 2003, nr 2.
- Panfil T., *„Czyń, co Ci nakazuje honor Twój”. Major Andrzej Czaykowski „Garda” (1912–1953)*, „Wyklęci” 2018, nr 2.
- Panfil T., *O wolność tej jedynej. Major „Garda” w Powstaniu na Mokotowie*, „Nasza Historia” 2021, nr 8.
- Pasi M., *Theosophy and Anthroposophy in Italy during the First Half of the Twentieth Century*, „Theosophical History. A Quarterly Journal of Research” 2012, t. 16.
- Pastusiak L., *Stosunki polsko-amerykańskie 1945–1955*, Toruń 2004.
- Pawłowski A., *Próba naukometrycznej oceny spuścizny naukowej Wincentego Lutosławskiego* [w:] *Wincenty Lutosławski – oblicza różnorodności*, red. A. Pawłowski, R. Zaborowski, Drozdowo 2006.

- Pepłoński A., *Wojna o tajemnice*, Kraków 2011.
- Pepłoński A., *Współdziałanie Oddziału II Sztabu Naczelnego Wodza z Secret Intelligence Service w okresie II wojny światowej*, „Słupskie Studia Historyczne” 2003, nr 10.
- Pepłoński A., *Wywiad Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1945*, Warszawa 1995.
- Pepłoński A., Dubicki T., Majzner R., *Wywiad morski: ruch okrętów, obserwacja portów i stoczni* [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Pepłoński A., Suchcitz A., *Organizacja i funkcjonowanie Oddziału II Sztabu Naczelnego Wodza* [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Pestkowska M., *Doczekaliśmy Niepodległej. Z dziejów powojennej emigracji polskiej*, Warszawa 2005.
- Peszek M.A., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie, 1939–1946: koncepcje strategiczne i realia geopolityki*, Poznań 2014.
- Petrie D., *Communism in India, 1924–1927*, Calcutta 1927.
- Piasecki B., *Kontrwywiad – atak i obrona*, Łomianki 2022.
- Piątek P., *Przestępcze wymuszenie zeznań w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez organy bezpieczeństwa publicznego w latach 1944–1956. Studium kryminologiczno-prawne*, Katowice–Warszawa 2018.
- Pieróg S., *Mistyka i gnoza w myśli filozoficznej polskiego romantyzmu* (Mickiewicz, Trentowski, Libelt), „Kronos” 2017, nr 4.
- Pięciak K., *Tadeusz Zajęczkowski „Mokry” i oddział partyzancki „Błyskawica” – „Huragan”*, Kraków 2020.
- Piwowarski E., *Skarga gen. Paszkiewicza na marszałka Żymierskiego z lipca 1949 roku*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2013, nr 4.
- Pleskot P., *Czerwony kontrwywiad. Struktura Departamentu I MBP 1944–1954 (Pion Centralny)* [w:] *W sieci. Powojenne polskie siatki wywiadowcze (AK-NIE-WIN, PSZ) w latach 1944–1955*, red. M. Bechta, Warszawa 2016.
- Pleskot P., *Portret mordercy. Artysta, który zabił prezydenta*, Kraków 2022.
- Pleskot P., *Szpiedzy na emigracji. „Szpiegowska” działalność polskiej emigracji w oczach kontrwywiadu MBP (1945–1954)* [w:] *Tajny oręż czy ofiary zimnej wojny? Emigracje polityczne z Europy Środkowej i Wschodniej*, red. S. Łukasiewicz, Lublin 2010.
- Pleskot P., *„Tarcza partii i narodu”. Kontrwywiad Polski Ludowej w latach 1945–1956. Zarys struktur i wybór źródeł*, Warszawa 2010.

- Pleskot P., *Twarze Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie (1946–1955)*, Warszawa 2022.
- Poksiński J., *Tatar–Utnik–Nowicki. „TUN”*, Warszawa 1992.
- Poksiński J., *Victis honos. „Spisek w wojsku”*, Warszawa 1994.
- Polak M., *Struktura organizacyjna Oddziału II (Informacyjnego) Armii Polskiej na Wschodzie i 2. Korpusu gen. Władysława Andersa 1942–1946* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 2, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2014.
- Prekerowa T., *Konspiracyjna Rada Pomocy Żydom w Warszawie 1942–1945*, Warszawa 2019.
- Prinke R.T., *Uczeń Wrońskiego – Éliphas Lévi w kręgu polskich mesjanistów, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 2013*, nr 30.
- Prinke R.T., *Zwodniczy ogród błędów. Piśmiennictwo alchemiczne do końca XVIII wieku*, Warszawa 2014.
- Pruski W., *Wyścigi i hodowla koni pełnej krwi oraz czystej krwi arabskiej w Polsce w latach 1918–1939*, Wrocław 1980.
- Przybylski D., *Działalność kontrwywiadowcza FBI*, Łomianki 2024.
- Ptasińska M., *Na emigracyjnym bruku. Z myślą o wolnej Polsce. Powojenne losy gen. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza (1945–1964)* [w:] *Generał Michał Tokarzewski-Karaszewicz pierwszy dowódca konspiracji*, red. M. Polak, Toruń 2020.
- Puczyński M., *„Walter”*, Warszawa 2004.
- Radomski J.A., *Demobilizacja Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w latach 1945–1951*, Kraków 2009.
- Radomyński S., *Podchorążych szwadron jazdy. Wspomnienia absolwentów Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu 1926–1939*, Pruszków 2001.
- Ragoonath Row R., *The Puranas of The Dynasty of the Moryas and on Koothoomi* [w:] *Five Years Of Theosophy: Mystical, Philosophical, Theosophical, Historical and Scientific Essays*, London 1885.
- Randolph P.B., *Magia seksualna*, tłum. D. Misiuna, Warszawa 2010.
- Richelson J.T., *A Century of Spies: Intelligence in the Twentieth Century*, New York–Oxford 1997.
- Robertson B., *Siatka Milera i sprawa operacyjna o kryptonimie „Korał”. Działalność wywiadowcza na rzecz polskiego wywiadu emigracyjnego (1950–1955)* [w:] *W interesie obcego rządu? Komunistyczny aparat represji wobec działalności wywiadowczej na terenie kraju (1945–1956)*, red. T. Krok, Warszawa 2024.
- Rocznik wojskowo-polityczny 1960–1961*, red. M. Brones, Warszawa 1961.

- Rokicki K., *Aparatu obraz własny. Analiza wykresów porównawczych dotyczących kadry aparatu bezpieczeństwa publicznego w latach 1944–1955* [w:] „Zwyczajny” resort. *Studia o aparacie bezpieczeństwa 1944–1956*, red. K. Krajewski, T. Łabuszewski, Warszawa 2005.
- Romanowska E., *Procesy karne przeciwko dr. Mieczysławowi Siewierskiemu w Polsce w latach 1950–1956*, „Z Dziejów Prawa” 2016, nr 17.
- Romanowska E., „Wkrótce już stanę przed innym sądem...”. *Prawnicy II Rzeczypospolitej represjonowani w Polsce w latach 1944–1956*, Warszawa 2020.
- Romeyko M., *Przed i po maju*, t. 2, Warszawa 1967.
- Rutkowski T., *Sprawa Antoniego Piwowarczyka-Władysława Wolskiego*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 2005, z. 153.
- Rybka R., Stepan K., *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935–1939*, Kraków 2003.
- Rybka R., Stepan K., *Rocznik oficerski, 1939. Stan na dzień 23 marca 1939*, Warszawa 2006.
- Rzeczycka M., *Ezoteryczna koncepcja ciała i ewolucji człowieka. Dieta wegetariańska jako droga wtajemniczenia w Rosji Srebrnego Wieku*, „Slavica Wratislaviensia” 2011, nr 153.
- Sandak A., *Muszkietierowie 1939–1942. Historia tajnej organizacji wywiadowczej*, Rzeszów 2022.
- Schnabel J.F., *History of the Joint Chiefs of Staff*, t. 1: *The Joint Chiefs of Staff and National Policy 1945–1947*, Washington 1996.
- Siemionow A., *Walka z okupacją w latach 1939–1955 między Wisłą a Babią Górą. Zakonnica partyzantką AK, Adam Doboszyński – pogromca Myślenic w 1936 roku, Jan Sałapatek „Orzeł” – beskidzki Janosik i inni*, Kalwaria Zebrzydowska 1992.
- Sieradzan P., Rzeczycka M., *Błażej Włodarz – zapomniany Mistrz ze Złotokłosa* [w:] *Polskie tradycje ezoteryczne 1890–1939*, t. 2: *Formacje, ludzie, idee*, red. M. Rzeczycka, I. Trzcińska, Gdańsk 2019.
- Sikora A., Walicki A., *August Cieszkowski (1814–1894)* [w:] *Filozofia i myśl społeczna w latach 1831–1864*, t. 4, red. A. Walicki, Warszawa 1977.
- Siwek K., *Amerykański przyjaciel? Problem granic Polski w kontaktach ambasadora Anthony’ego J. Drexela Biddle’a z rządem Władysława Sikorskiego w latach 1941–1943*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2018, R. 63, nr 4.
- Skubisz P., „Zdrajcy z Targowicy” – *rozpracowanie obiektowe prowadzone przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego wobec żołnierzy Oddziału II Sztabu Generalnego/Głównego Wojska Polskiego, Żandarmerii, Korpusu Ochrony Pogranicza oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji Państwowej* [w:]

- Między I a IV Rzeczpospolitą. Z dziejów lustracji na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, red. M. Korybut-Marciniak, P. Majer, Olsztyn 2009.
- Smith D., *Rasputin*, tłum. Ł. Müller, M. Romanek, Kraków 2018.
- Smoliński J., *Koncepcje odtwarzania PSZ na Zachodzie oraz aktywności woj-skowej* [w:] *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie po II wojnie światowej. Klęska zwycięzców*, red. J. Smoliński, Warszawa 2016.
- Smoliński J., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w końcowym etapie II wojny świa-towej* [w:] *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie po II wojnie światowej. Klęska zwycięzców*, red. J. Smoliński, Warszawa 2016.
- Sobór-Świderska A., *Jakub Berman. Biografia komunisty*, Warszawa 2007.
- Sokolnicki M., *Rok czternasty*, Londyn 1961.
- Sokołow B., *Rokossowski*, tłum. A. Palacz, Poznań 2014.
- Sołowianiuk P., *Jasnowidz w salonie, czyli spirytyzm i paranormalność w Polsce międzywojennej*, Warszawa 2014.
- Spałek R., *Komuniści przeciwko komunistom. Poszukiwanie wroga wewnętrz-nego w kierownictwie partii komunistycznej w Polsce w latach 1948–1956*, Warszawa–Poznań 2014.
- Spałek R., *Na licencji Moskwy*, Warszawa 2020.
- Spence R.B., *Secret Agent 666: Aleister Crowley, British Intelligence and the Occult*, Port Townsend 2008.
- Stankowski A., Weiser P., *Demograficzne skutki Holokaustu* [w:] *Następstwa zagłady Żydów. Polska 1944–2010*, red. F. Tych, M. Adamczyk-Garbowska, Lublin 2012.
- Stawecki P., *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego. 1918–1939*, War-szawa 1994.
- Stępień M.B., *Okultyzm. Studium ezoteryki zachodniej*, Lublin 2015.
- Stępień M.B., *Poszukiwacze prawdy. Wolnomularstwo i jego tradycja*, Lublin 2000.
- Stirling T., *Dokumenty Oddziału II Sztabu Naczelnego Wodza przekazane rzę-dowi brytyjskiemu po 1945 r.* [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Histo-rycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Stoczkowski W., *Ludzie, bogowie i przybysze z kosmosu*, tłum. R. Wiśniewski, Warszawa 2005.
- Storm J.A.J., *The Myth of Disenchantment: Magic, Modernity, and the Birth of the Human*, Chicago 2017.
- Strzałkowski W., *Życiorysy dowódców jednostek polskich w wojnie obronnej 1939 r., Bończa-Uzdowski Władysław (1887–1957)* [w:] T. Jurga, *Obrona Polski 1939*, Warszawa 1990.

- Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947)*, red. P. Chmielewicz, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2019.
- Suchcitz A., *Dzieje 1 Pułku Ułanów Krechowieckich 1941–1947*, Londyn 2002.
- Suchcitz A., *Rozpoznanie kluczowych operacji wojennych na kierunku zachodnim* [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Suchcitz A., *Z historii polskiego wywiadu na emigracji 1945–1958: „Trwać, Wytrwać i Potrwać”* (ppłk dypl. Leon Bortnowski) [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP*, t. 7, red. T. Dubicki, Łomianki 2017.
- Suchcitz A., *Zarys struktury organizacyjnej Oddziału II Sztabu Naczelnego Wodza 1939–1945* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP*, t. 1, red. T. Dubicki, Łomianki 2010.
- Surgailis G., *Uchodźcy wojenni i polscy żołnierze internowani na Litwie w czasie II wojny światowej*, Warszawa 2013.
- Suster G., *Dziedzictwo bestii. Biografia Aleistera Crowleya*, tłum. D. Misiuna, Warszawa 2002.
- Swat T., „...Przed Bogiem i historią”. *Księga ofiar komunistycznego reżimu w Polsce lat 1944–1956*. Mazowsze, Warszawa 2003.
- Szarota T., Stefan Rowecki „Grot”, Warszawa 1983.
- Szczepańska A., *Strategia, heurystyka i taktyka wyszukiwania informacji. Próba uporządkowania pojęć*, „Przegląd Biblioteczny” 2006, z. 2.
- Szczerbiński M., Małolepszy E., *Związek Sokolstwa Polskiego we Francji, Belgii i Holandii* [w:] *Zarys dziejów Sokolstwa Polskiego w latach 1867–1997*, red. E. Małolepszy, Z. Pawluczuk, Częstochowa 2001.
- Szejnert M., *Wyspa Węży*, Kraków 2018.
- Szlaszyński J., *1. Pułk Ułanów Krechowieckich w Augustowie*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2011, nr 4.
- Szreffel M., *Bereza Kartuska jako przykład więzienia politycznego*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2010, t. 6.
- Szumiło M., *Roman Zambrowski 1909–1977. Studium z dziejów elity komunistycznej w Polsce*, Warszawa 2014.
- Szumiło M., „Żydokomuna” w aparacie władzy „Polski Ludowej”. Mit czy rzeczywistość?, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2018, nr 2.
- Szwagrzyk K., *Aparat bezpieczeństwa w latach 1944–1956* [w:] *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 1: 1944–1956, red. idem, Warszawa 2005.

- Szwagrzyk K., *Żydzi w kierownictwie UB. Stereotyp czy rzeczywistość?*, „Biuletyn IPN” 2005, nr 11.
- Szymeczek J., *Braterstwo. Związek braterski ludzkości w koncepcjach Towarzystwa Teozoficznego u schyłku XIX i pierwszej połowie XX wieku* [w:] *Polskie tradycje ezoteryczne 1890–1939*, t. 5: *Idee przewodnie*, red. M. Dobkowski, T. Cegielski, Gdańsk–Warszawa 2020.
- Śmietanka-Kruszelnicki R., *Protokół przesłuchania jako źródło historyczne*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1.
- Śnieg-Czaplewska L., *Nina i Józef. Scena z życia, które minęło*, Poznań 2023.
- Świerczek M., „MOCR-Trust”. *Polski wywiad wojskowy a sowiecka operacja dezinformacyjna (1921–1927)*, Radomsko 2019.
- Świerzowska A., *Joga w Polsce od końca XIX wieku do 1939 roku. Konteksty ezoteryczne i interpretacje*, Kraków 2019.
- Taciak P., *Wykorzystanie byłych pracowników i współpracowników kontrwywiadu, wywiadu i innych służb II RP do rozpracowywania środowiska „dwójkarzy” w świetle materiałów Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Olsztynie. Zarys problematyki* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 2, red. Z. Nawrocki, Warszawa 2014.
- Tarka K., *Emigracyjna dyplomacja. Polityka zagraniczna Rządu RP na uchodźstwie 1945–1990*, Warszawa 2003.
- Tarka K., *Emigranci na celowniku*, Łomianki 2012.
- Tazbir J., *Protokoły mędrców Syjonu. Autentyk czy falsyfikat*, Warszawa 2003.
- Tebinka J., Zapalec A., *Polska w brytyjskiej strategii wspierania ruchu oporu. Historia sekcji polskiej kierownictwa operacji specjalnych (SOE)*, Warszawa 2021.
- Terlecki R., *Dyktatura zdrady. Polska w 1947 roku*, Kraków 1991.
- Terlecki R., *Walka wywiadów, czyli rozpracowanie pułkownika Bąkiewicza* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec emigracji politycznej i Polonii*, red. R. Terlecki, Warszawa 2005.
- Thapar R., *History of Early India: From the Origins to AD 1300*, Berkeley 2004.
- Tharoor S., *Nehru: The Invention of India*, New York 2003.
- Tochman K.A., *Z ziemi obcej do Polski. Losy żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych, którzy powrócili do kraju po II wojnie światowej*, t. 1, Zwierzyniec 2006, t. 2, Zwierzyniec 2009.
- Tollenaere de H.A.O., *The Politics of Divine Wisdom: Theosophy and Labour, National, and Women’s Movements in Indonesia and South Asia, 1875–1947*, Leiden 1996.
- Tomaszewski P., *Działalność i ideologia Związku Synarchicznego w latach 1924–1939* [w:] *Historia i polityka*, t. 4, red. H. Stys, Toruń 2006.

- Tomiczek H., *Przyczynek do losów polskich żołnierzy Żydów w niemieckiej niewoli 1939–1945. Wokół getta w Oflagu VII A Murnau*, „Niepodległość i Pamięć” 2001, nr 17.
- Trzcińska I., *Duchowość. Teozoficzne koncepcje i praktyki rozwoju duchowego w kulturze polskiej od początku XX wieku do 1939 roku* [w:] *Polskie tradycje ezoteryczne 1890–1939*, t. 5: *Idee przewodnie*, red. M. Dobkowski, T. Cegielski, Gdańsk–Warszawa 2020.
- Trzcińska I., *Międzymorze i mesjanizm. Teozoficzna koncepcja wyzwolenia Polski w czasie II wojny światowej*, „Hermaion” 2019, nr 5.
- Trzcińska I., *Odkrywanie Himalajów. Tybet w przekazach Heleny Bławatskiej i Alexandry David-Néel*, „Hermaion” 2022, nr 6.
- Trzcińska I., „*Staje się rodzajem mitu*”. *Teozoficzne wątki w biografii Wandy Dynowskiej* [w:] *Studia ezoteryczne. Wątki polskie*, red. I. Trzcińska, A. Świerżowska, K.M. Hess (Kotkowska), Kraków 2015.
- Trzcińska I., Świerżowska A., *Jasną jest droga przede mną. Życie i dzieło Wandy Dynowskiej Umadevi*, Kraków 2024.
- Trzcińska I., Świerżowska A., Szymeczek J., *Z dziejów polskiej teozofii* [w:] *Polskie tradycje ezoteryczne 1890–1939*, t. 1: *Teozofia i antropozofia*, red. M. Rzeczycka, I. Trzcińska, Gdańsk 2019.
- Tsuzuki C., *The Life of Eleanor Marx, 1855–1898: A Socialist Tragedy*, Oxford 1967.
- Tucholski J., *Cichociemni*, Warszawa 1988.
- Tyszkiewicz J., *Rozbijanie monolitu. Polityka Stanów Zjednoczonych wobec Polski 1945–1988*, Warszawa 2015.
- Tyszkiewicz J., Tyszkiewicz A., *Operacja Eagle – Niemcy 1945. Polscy spadochroniarze w służbie amerykańskiego wywiadu*, Warszawa 2019.
- Ulatowski Ł., *Polski wywiad wojskowy w 1939 roku. Struktura organizacyjna, składy osobowe, personel, budżet, mob.*, Warszawa 2013.
- Urbanek B., *Pielęgniarki i sanitariuszki w powstaniu warszawskim 1944 r.*, Warszawa 1988.
- Walak M., *Niepodległością naznaczeni. Z dziejów powstania i walk III Brygady Legionów Polskich 1915–1917*, Warszawa 2010.
- Walker J., *Trzecia wojna światowa. Tajny plan wyrwania Polski z rąk Stalina*, tłum. Ł. Witczak, Kraków 2014.
- Wańka A., *Teozoficzna panreligia*, Szczecin 2006.
- Wańka A., *Zagadnienie globalizacji religijnej w nauce Towarzystwa Teozoficznego*, „Studia Theologica Varsaviensia” 2003, t. 41, nr 2.
- Waszczuk-Bazylewska H., *Od WW-72 do „Liceum”*, „Niepodległość i Pamięć” 1997, nr 1.

- Wawer Z., *Znów w polskim mundurze. Armia Polska w ZSRR sierpień 1941 – marzec 1942*, Warszawa 2001.
- Węcowski P., *Przedwojenne listy Aleksandra i Ireny Gieysztorów do Marcellego Handelsmana*, „Kwartalnik Historyczny” 2001, nr 1.
- Węgrzyn D., *Śląskie wątki „sprawy Bergu” (1950–1956)* [w:] *Stalinizm i rok 1956 na Górnym Śląsku*, red. A. Dziurok, B. Linek, K. Tarka, Katowice–Opole–Kraków 2007.
- Wiatr J.J., *Spółeczeństwo. Wstęp do socjologii systematycznej*, Warszawa 1981.
- Wilk H., *Kto wyrąbie więcej ode mnie? Współzawodnictwo pracy robotników w Polsce w latach 1947–1955*, Warszawa 2011.
- Wilk H., *Współzawodnictwo pracy jako element codzienności robotniczej – na przykładzie zakładów przemysłowych województwa kieleckiego (1947–1956)*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2009, nr 1.
- Witalec R., *Porozumienie Stronnictw Demokratycznych 1948–1950. Próba konsolidacji polskiej emigracji politycznej*, „Studia Historyczne” 2018, nr 2.
- Wnuczek M., *Autoreferat pracy doktorskiej pt. Rozpracowanie Obiektowe o kryptonimie „Targowica” prowadzone przez Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego na terenie Górnego Śląska* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Studia i materiały z działalności Oddziału II SG WP*, t. 1, red. T. Dubicki, Łomianki 2020.
- Wnuk R., *Dwie prowokacje – Pięta Komenda Zrzeszenia „WiN” i Berg*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 2002, nr 141.
- Wnuk R., *Polski wywiad i niemiecka „Wunderwaffe” – bronie odwetowe V-1 i V-2* [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Wnuk R., Poleszak S., *Niezłomni czy realiści? Polskie podziemie antykomunistyczne bez patosu*, Kraków 2024.
- Wojciechowski K., *Bitwa o Sztukę Królewską. Traktat o masonerii i regularności*, Gdynia–Kraków 2017.
- Wolak Ł., *Działalność wywiadowcza emigracyjnych kręgów SN do lat pięćdziesiątych XX wieku* [w:] *Encyklopedia ruchu narodowego. Organizacje, wydarzenia, pojęcia*, t. 5, red. K. Kawęcki, Warszawa 2024.
- Wolak Ł., *Siatki szpiegowskie polskich uchodźców z Niemiec Zachodnich w PRL na przykładzie działalności Andrzeja Dalkowskiego, Wincentego Broniów-Orlińskiego i Władysława Kaweckiego* [w:] *Szpiedzy, dezterterzy, renegaci. Wykroczenia i przestępstwa żołnierzy i funkcjonariuszy służb mundurowych w latach 1918–1989*, red. J. Jędrysiak, K. Widziński, Wrocław–Warszawa 2021.

- Wolsza T., *Czy śmierć Józefa Stalina stanowiła cezurę w dziejach powojennego więziennictwa w Polsce?* [w:] *Między śmiercią Stalina a powrotem Gomułki. Studia*, red. S. Ligarski, M. Mazur, Szczecin 2020.
- Wolsza T., *Obraz komunistów polskich w ujęciu emigracji politycznej na Wyspach Brytyjskich po 1945 r.* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.
- Wolsza T., *Pierwsze półtorcie 1945 r. w Polsce w świetle raportu rządu RP na obczyźnie*, „Dzieje Najnowsze” 2005, nr 4.
- Wolsza T., *Rząd RP na obczyźnie wobec wydarzeń w kraju 1945–1950*, Warszawa 1998.
- Wolsza T., *Sprawa II Korpusu oraz absencji Polaków w londyńskiej paradzie zwycięstwa 8 czerwca 1946 r. (przyczynek do genezy „zimnej wojny”)*, „Dzieje Najnowsze” 1997, nr 2.
- Wolsza T., *Więzienia stalinowskie w Polsce. System, codzienność, represje*, Warszawa 2013.
- Wołk G., *„Szaleńcy niepodległości”. Historia Konfederacji Polski Niepodległej*, Warszawa 2024.
- Wołoszyn J., *„Ostra broń” – agentura celna. Tajni współpracownicy w więzieniach i aresztach śledczych w latach 1944–1956*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2010, nr 2.
- Woolley B., *The Queen’s Conjuror: The Life and Magic of Dr. Dee*, London 2012.
- Woźniczka Z., *Trzecia wojna światowa w oczekiwaniach emigracji i podziemia w kraju w latach 1944–1953*, Katowice 1999.
- Wysocki W.J., *Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948*, Warszawa 2012.
- Zaćmiński A., *Granica na Odrze i Nysie Łużyckiej w myśli politycznej emigracji polskiej w Wielkiej Brytanii w latach 1945–1970* [w:] *Wrzesień 1939 roku i jego konsekwencje dla ziem zachodnich i północnych Drugiej Rzeczypospolitej*, red. R. Sudziński, W. Jastrzębski, Toruń–Bydgoszcz 2001.
- Zaćmiński A., *Koncepcje i próby zachowania oraz odtworzenia Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1945–1954)*, „Dzieje Najnowsze” 1999, nr 4.
- Zajączkowski R., *Głos prawdy i sumienie. Kościół w pismach Cypriana Norwida*, Toruń 2012.
- Zamroczyńska M., *Postępowania rehabilitacyjne osób skazanych za działalność na rzecz niepodległej Polski*, Poznań–Warszawa 2018.
- Zapart R., *Polityczne przesłanki funkcjonowania służb wywiadowczych władz Rzeczypospolitej na uchodźstwie po 1945 roku*, „Studia Polonijne” 2017, nr 38.
- Zapart R., *Służby informacyjne Władz II RP na Uchodźstwie po zakończeniu II wojny światowej. Szkic historyczno-prawny* [w:] *Służby wywiadowcze jako*

- narzędzie realizacji polityki państwa w XX wieku. Wybrane zagadnienia*, red. L. Pawlikowicz, R. Zapart, Rzeszów 2014.
- Zaremba M., *Wielka trwoga. Polska 1944–1947. Ludowa reakcja na kryzys*, Kraków 2017.
- Zarębski R., *Rola czynników ideologicznych i językowo-kulturowych w procesie zmian nazwisk*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 2014, nr 60.
- Zeidler M., Zeidler K., *Jerzy Lewszecki (1913–1955) – przyczynek do biografii*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2009, nr 4.
- Zieliński J., *Sprawy i sprawki Miasojedów*, „Archiwum Emigracji. Studia, Szkice, dokumenty” 2002/2003, nr 5/6.
- Zieliński Z., *Kościół w Polsce 1944–2002*, Radom 2003.
- Ziółek J., Gronek A., Walczak M., *Druga konspiracja niepodległościowa: tajne organizacje młodzieży szkolnej Lublina i Lubelszczyzny w latach 1945–1956*, Lublin 2001.
- Zuziak J., *Gen. Marian Kukiel o Polskich Siłach Zbrojnych na obczyźnie w III wojnie światowej* [w:] *Si vis pacem, para bellum. Bezpieczeństwo i polityka Polski*, red. R. Majzner, Częstochowa–Włocławek 2013.
- Zuziak J., *Generał Stanisław Sosabowski. Dowódca I Samodzielnej Brygady Spadochronowej* [w:] *Naczelní Wodzowie i wyżsi dowódcy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie*, red. S. Zwoliński, Warszawa 1995.
- Zwolski M., *Wykonywanie wyroków kary śmierci w polskich więzieniach grudzień 1954 – kwiecień 1956*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1.
- Żaroń P., *Armia Andersa*, Toruń 2000.
- Żurkowski S., *Generałowie Polski niepodległej*, Warszawa 1991.
- Żynda M., „*Tętent. Miesięcznik Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu*” (1933–1934), „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2014, nr 1.

VIII. Słowniki, informatory, leksykony

- Dictionary of Gnosis & Western Esotericism*, red. W.J. Hanegraaff, Leiden–Boston 2006.
- Dubicki T., Suchcitz A., *Oficerowie wywiadu WP i PSZ w latach 1939–1945*, t. 1, Łomianki 2009.
- Hass L., *Wolnomularze polscy w kraju i na świecie 1821–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 1999.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 1, red. T. Balbus, J. Kurtyka, J. Żaryn, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002.

- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 2, red. T. Balbus, J. Kurtyka, J. Żaryn, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 3, red. T. Balbus, J. Kurtyka, J. Żaryn, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, red. K. Krajewski, Warszawa 2018.
- Kosk H.P., *Generalicja polska. Popularny słownik biograficzny*, t. 1, Pruszków 1999; t. 2, Pruszków 2001.
- Królikowski J., *Generałowie i admirałowie Wojska Polskiego 1943–1990*, t. 2–3, Warszawa 2010.
- Kunert A.K., *Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej 1939–1944*, t. 2, Rzeszów 1996.
- Larecki J.H., *Wielki leksykon tajnych służb świata. Organizacje wywiadu, kontrwywiadu i policji politycznych, terminologia profesjonalna i żargon operacyjny*, Warszawa 2017.
- Leksykon bezpieki. Kadra kierownicza aparatu bezpieczeństwa 1944–1956*, t. 1, red. W. Bagieński, M. Dźwigał, Warszawa 2020.
- Mierzwinski Z., *Generałowie II Rzeczypospolitej*, t. 2, Warszawa 1995.
- Polski słownik biograficzny*, t. 33, Warszawa–Kraków 1991.
- Polski słownik biograficzny*, t. 49, Warszawa–Kraków 2013–2014.
- Stawecki P., *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego. 1918–1939*, Warszawa 1994.
- Tochman K.A., *Słownik biograficzny cichociemnych*, t. 1, Zwierzyniec 2000.

IX. Netografia

- Buřhak W., Friis T.W., *Wywiad społeczny w czasie wojny na przykładzie operacji Akcji Kontynentalnej MSW rządu RP na uchodźstwie i Oddziale II Sztabu Naczelnego Wodza na terenie Danii w latach 1941–1945. Aspekty teoretyczne, kulturowe i operacyjne*, Ohistorie.eu, www.ohistorie.eu/2021/05/20/wywiad-spoeczny-w-czasie-wojny-na-przykladzie-operacji-akcji-kontynentalnej-msw-rzadu-rp-na-uchodzstwie-i-oddzialu-ii-sztabu-naczelnego-wodza-na-terenie-danii-w-latach-1941-1945-aspekty-teor/, dostęp 14 IV 2024 r.
- Powojenne prawo o zmianie nazwisk*, Wirtualny Sztetl, www.sztetl.org.pl/pl/sownik/powojenne-prawo-o-zmianie-nazwisk, dostęp 14 IV 2024 r.

- Theosophical Society Looks at Change under New Head*, „The Times of India” www.timesofindia.indiatimes.com/city/chennai/Theosophical-society-looks-at-change-under-new-head/articleshow/34851217.cms, dostęp 14 IV 2024 r.
- Urynowicz M., *Historia pomocy – Rzeczycka Sylwia*, Sprawiedliwi, www.sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/historia-pomocy-rzeczycka-sylwia, dostęp 14 IV 2024 r.
- Zajac R.M., *Operacja Weller 10*, Elita Dywersji, <https://elitadywersji.org/operacja-weller-10/>, dostęp 14 IV 2024 r.
- Zajac R.M., *Ośrodki szkoleniowe i inne*, Elita Dywersji, www.elitadywersji.org/osrodki-szkoleniowe/, dostęp 14 IV 2024 r.

INDEKS OSÓB

A

- Abramowicz-Wolska Maria 179
Adamczyk-Garbowska Monika 419
Adasiak Wacław 23, 24, 148, 595
Agrippa Heinrich Cornelius 609
Ajewski Eugeniusz 237
Aksakow Aleksander 613
Alchimowicz Wacław 66
Aleksandrowicz Julian 504
Alighieri Dante 609
Alperowicz Rywa 512
Aluchna Stefania („Ala”) 202
Alveydre d' Alexandre
 Saint-Yves 511
Amoniusz 625
Ancyk Adam 504
Anders Władysław 41, 43–45, 48, 53,
 56, 57, 60, 62, 68–70, 81, 101, 126,
 127, 136–139, 143, 160, 232, 282,
 406, 429, 431, 459, 465, 472, 477,
 478, 575
Andreae Johann Valentin 608
Andrycz Czesław 270, 271
Andrycz Eugeniusz 270
Andrycz Nina („33”) 17, 148, 270–
 272, 274, 276, 277, 282–293, 333,
 359, 428, 445, 446, 515, 524, 536,
 552, 571, 599, 601, 604
Antosiewicz Stefan 221, 236, 285,
 463, 471, 494, 559
Antoszewski Roman 280
Arciszewski Franciszek 194
Arciszewski Tomasz 51, 60, 145, 405,
 406, 412, 470, 656
Arndt Johann 607
Arnold Dorothy 166
Arnold Edwin 632
Arnold Harris Mathew 179
Aronson Stanisław Witold
 („Rysiek”) 276, 279–281
Arszennik Józef 514, 515
Artymowski Stefan 46
Arundale George 188–192, 204, 206,
 207, 504, 635–637
Arundale Rukmini Devi
 z d. Shastri 188, 192, 637
Assagioli Roberto 504
Azarewicz Krzysztof 599

B

- Bachner Tadeusz 512
 Bacon Francis 609
 Bagiński Witold 11–14, 16, 27, 49,
 51, 53, 54, 56, 63, 65, 138, 285,
 486, 571
 Bahman Pestonji Wadia 635
 Bailey Alice 504
 Balbus Tomasz 66, 68, 71, 540
 Bałuk Stefan Klemens 111, 113
 Banach Andrzej 399
 Banaszewska Wiesława 179, 185
 Banek Kazimierz 609, 617
 Baracz Tadeusz 73
 Bargiełowski Daniel 18, 20, 24, 149,
 150, 170, 173, 174, 176, 182, 183,
 185, 186, 188, 192, 194, 195, 197,
 202, 204, 207, 209, 211, 214, 216,
 217, 219, 227, 344, 518, 536, 537,
 548, 551, 584, 633, 649
 Bartel Kazimierz 173
 Bartelski Lesław Marian 121, 122
 Bartoszewski Władysław 226, 337
 Bau Zdzisław 101, 139
 Bauer Maria 560, 577
 Bauer Piotr 236
 Bąkiewicz Wincenty Adam 20, 48, 68,
 76, 77, 136, 139, 140, 142, 150–152,
 600
 Bechta Mariusz 15, 27, 69
 Beck Józef 466
 Bederride Joseph 273
 Bełdowski Leszek 165
 Bełżyński Stanisław („Kret”) 353,
 354
 „Beniowski” (agent) 470
 Berezowski Zygmunt 51, 60, 139, 141,
 470
 Beria Ławrientij 421
 Berka Wacław 201
 Berling Zygmunt 99, 466
 Berman Adolf 337
 Berman Jakub 336, 337, 363, 424,
 425, 428, 658
 Berman Ric 597
 Bernardová Kristýna 599
 Berné Aleksandra 343
 Besant Annie z d. Wood 156, 160–162,
 166, 167, 175, 176, 178, 180, 182,
 192, 202, 272, 514, 618, 628–639
 Besant Frank 629
 Beaumont-Nesbitt Frederick 34
 Bevin Ernest 43
 Bętkowski Jacek („Topór”) 123
 Bialicka Zofia 247, 560
 Biały Jan 113
 Białynowicz-Obarski Witold Antoni
 („Reda”) 118
 Bibro Tadeusz 168, 178–180
 Biddle Anthony Joseph Drexel 409,
 654
 Biegalski Bogdan 475
 Biegański Witold 30, 96, 100
 Bielecki Robert 122, 237
 Bielecki Tadeusz 60, 63, 412, 656
 Bieniecki Kajetan 114
 Bień Grzegorz 334
 Biernat Monika 437
 Bierut Bolesław 69, 363, 383, 411,
 427, 428, 656
 Bilski Zdzisław 308, 437
 Birnbaum Mieczysław 195
 Bittner Leon 58
 Blaskowitz Johannes 200
 Blavatsky Helen zob. Bławatska
 Helena
 Bloch Izabella z Wodzińskich 163
 „Blondynka” N.N. 512, 519, 521–526
 „Blondynka” zob. Gerlach Julia
 Blumer Heinrich 281
 Blumtrytt Władysław 73
 Błasiak Stanisław 434
 Bławatska Helena (Bławacka,
 Blavatsky Helen) 17, 153, 154,

- 156, 158, 160, 161, 163, 164, 166,
167, 175, 504, 514, 517, 525, 603,
607, 608, 610–628, 631–635, 637,
640–642
- Bławatski Nikifor 609
- Bochenek Józef 367
- Bocheńska Elżbieta 170, 181–183,
187, 188, 192
- Bocheński Władysław 166, 177, 179,
180, 182, 185, 197, 528, 530, 531,
532, 535
- Bogatko Marian 186
- Bogdan Magdalena 452
- Bogdani Roman 179
- Bogdani Zofia 179
- Bogucki Mieczysław 568, 570
- Bogusławska Halina 210
- Bogusławski Andrzej 92–94
- Böhme Jakob 157, 607, 608, 627
- Bojowski Sebastian 281, 282
- Bolecki Włodzimierz 95
- Bołoz-Antoniewicz Helena 182
- Bonaparte Napoleon 273, 535
- Bonde Carl 467
- Bończa-Uzdowski Władysław 348
- Borkiewicz Adam 121, 310
- „Borowik” zob. Tarło-Maziński
Włodzimierz
- Bortnowski Leon 47, 137, 141, 142
- Bosch Hieronim 609
- Boyd Tim 638
- Bradlaugh Charles 629, 630
- Bradley Omar 126
- Bratkowski Edward 465
- Brodzki Józef 633
- Broel-Plater Kazimiera 179, 183
- Brones Mieczysław 292
- Brook Alan 42
- Brumer Fryderyk 73
- Bruno Giordano 609
- Bryniarski Idzi 498
- Buchholz Janina 163, 337
- Budda właśc. Siddhartha
Gautama 635, 636
- Budionny Siemion 427, 661
- Buława Edward 370
- Bułhak Józefa 500, 502
- Bułhak Władysław 27, 36, 266, 267,
280, 281, 461
- Burnier Radha 637
- Butler Hugh 44
- Bykowska Milena 14
- Bystrzycki Przemysław 116
- C**
- Cabot Lodge Henry 44
- Camp de Catherine Crook 617, 627,
628
- Camp de Lyon Sprague 617, 627, 628
- Carlson Maria 615
- Cavendish-Bentinck Victor 39
- Cegielski Tadeusz 159, 608, 609
- Celuch Tadeusz 568
- Cenckiewicz Sławomir 63, 64
- Cepa Heliodor 367
- Chajn Leon 178, 179, 273, 302, 512,
515
- Chamberlain Houston Stewart 641
- Chamberlain Neville 35
- Charkiewicz Mieczysław 73
- Chatterji Jagadish Chandra 160
- Chattopadhyay Rajib 638
- Chen-Chik-Fen 494
- Chendyński Leon 201
- Chętnik Stanisław 195
- Chinciński Tomasz 12
- Chmielowiec Piotr 41
- Chodkiewicz Kazimierz
Stanisław 144, 179, 197, 209, 225,
256, 257, 504
- Chojnacki Zygmunt 296
- Chojnowska Zofia 561
- Chojnowski Aleksander 230, 231,
247, 561

- Choromański Zygmunt 395
 Chrusciel Antoni 57
 Chrystus Jezus 157, 158, 175, 205,
 519, 624, 625, 629, 634–636
 Chrzanowska-Pietrzak Agnieszka 68,
 69
 Chrzanowski Wiesław 587
 Chrzęszczewska Jadwiga 561
 Chrzęszczewski Wincenty 92
 Chudowolski Eugeniusz („Rys”) 383
 Churchill Winston 35, 39, 60
 Chwalba Andrzej 400
 Ciał Jan 112
 „Cichy” zob. Kozłowski Julian Jan
 Ciechanowski Jan Stanisław 12, 37,
 39, 467
 Cieplik Franciszek 113
 Cieszkowski August 165, 166
 Cieśla Tadeusz 65, 69–71
 Cieślak Antoni 584
 Ciołkosz Adam 60, 405
 Ciołkoszowa Lidia 294, 676
 Coats John Balfour Symington 637
 Coleman William Emmett 625
 Coloumb Emma 616
 Colville John 39
 Cook Horatio William
 („Cybulski”) 279
 Crowley Aleister 598, 599, 617
 Cypryszewski Walery 48
 Cyra Adam 66, 600
 Cyrankiewicz Józef 17, 270, 277,
 282–284, 287, 289, 291–293, 333,
 363, 428, 442, 443, 524, 571, 604,
 667, 668
 Czajkowski Andrzej Rudolf
 zob. Czaykowski Andrzej Rudolf
 Czapska-Jordan Wanda 294
 Czapski Józef 101, 129, 152
 Czaputowicz Jacek 69
 Czarnecki Piotr 642, 643
 Czarniak Tadeusz („Cholewa”) 435
 Czarnomski Jan Korwin 273–275,
 599
 Czarnomski Stanisław Korwin 274
 Czarnowski Eugeniusz 274
 Czaykowska Halina 85, 222, 246, 250,
 559, 586
 Czaykowska Krystyna Marta
 z d. Kasprzyk 128, 129
 Czaykowska Wanda Maria
 („Tuśka”) 85, 121, 122, 323
 Czaykowski Andrzej Rudolf
 („Aleksander Wasilewski”, „Andrzej
 Sienkiewicz”, „Ewa”, „Garda”,
 „Tomasz Sulikowski”) *passim*
 Czaykowski Tadeusz Zdzisław 129
 Czaykowski Witold 85
 Czczot Katarzyna 626
 Czenze Stanisława 524
 Czermiński Lucjan 295
 Czerwiński Gwidon 346, 350, 351,
 427, 660, 661
 Czerwiński Kazimierz 113
 Czmur Stefan 358
 Czołosińska Zofia 77
 Czyński Czesław 273, 274, 389, 515
 Czyż Renata 504
- D**
 Dalton Hugh 36
 Darwin Charles 620
 Das Bhagwan 514
 Davenport Ira Erastus 612
 Davenport William Henry 612
 Dąb-Kocioł Jan 443, 668
 Dąbrowski Marian 173
 Dee John 597
 Deike Juliusz 164
 Delafaye Charles 597
 Demel Franciszek 52–54, 56, 57, 104,
 139, 150, 152, 213
 Denikin Anton 274
 Deraismes Maria 176

Desmin Anna 187
Deveney John Patrick 154
Djurdjevic Gordan 154, 614
Dłuski Ostap właśc. Langer
 Adolf 442, 667
Dmowski Roman 63
Dobija Wilhelm 490
Dobkowska Wiesława 308, 437
Dobkowski Mariusz 159
Dobrucki Gustaw 511
Doerman Antoni 511
Dołęga-Mostowicz Tadeusz 187
Dołęgowski Henryk („San”) 434
Dołgoruki Paweł 608
Dołgoruska Helena 608
Dominiczak Henryk 462
Domino Zbigniew 555
Donnersmarck von (rodzina) 446
Dowbor-Muśnicki Józef 162
Drej Aleksander 586
Drożdż Stanisław („Odra”) 434
Drzewiecki Józef 154
Drzewiecki Michał 473
Dubaniewicz Piotr 101, 102
Dubicki Tadeusz 12, 15, 31, 32,
 37, 137, 142, 329, 465–467,
 471, 472
Duda Czesław 326
Dudek Antoni 414
Dudek Zenon Waldemar 283
Dulles Allen 64
Dulles John 64
Dulska (Biały) Małgorzata Alicja 155,
 504
Dunderdale Wilfred 57
Dybała Zbigniew Henryk 480, 481,
 485, 486
Dybowski Czesław („Rejtan”) 432
Dyduch Jan 268, 566, 568
Dylski Jerzy 587
Dynowska Helena
 z d. Sokołowska 164

Dynowska Wanda 164–167, 169,
 176–178, 180, 182, 186, 206, 210,
 306, 344, 389, 504, 522, 525, 526,
 532, 623
Dynowski Eustachy 164
Dyra Ignacy 94
Dziduszko Stanisław 496
Dziekański Mirosław 101
Dziewońska Krystyna 222, 561
Dziewońska Wanda 151, 152, 200,
 211, 212
Dziuba Adam 445, 446
Dziurok Adam 15
Dzwonkowski Zygmunt 101
Dźwigał Magdalena 11, 285, 486

E

Eddy Horatio 611
Eddy William 611
Edighoffer Roland 609
Eisenhower Dwight 42, 44, 64, 409,
 409, 654, 655
Eliade Mircea 609
Elkin Jennifer 354, 355
Elżbieta I Tudor 597
Emir-Hassan Jerzy 101
Ettinger Jakub 179
„Ewa” zob. Czaykowski Andrzej Rudolf

F

Fadiejew Helena 608
Felczak Wacław 600
Feldman Jan Olaf 179
Felt George Henry 613
Ferdekan Bogdan 608
Fetting Janusz 72
Flis Elżbieta 162
Florek Maria 504–506, 508, 561
Franco Francisco 452
Frazik Wojciech 216, 219, 424, 429,
 600
French Brendan 632

Freyd Aleksander 179
 Friis Thomas Wegener 36, 266, 267
 Friszke Andrzej 506
 Fritsch Theodor 640
 Frölich Edward 201
 Frydman Maurycy 206, 207, 504
 Fryżlewicz Marek Stanisław 378
 Fudakowski Jan 92, 93
 Furhman Kazimierz („Bratek”, „Zaczep”) 116
 Furs-Żyrkiewicz Janina 161

G

Gagarin A. 156, 159, 160
 Gajewski Adam 463
 Gajownik Tomasz 14, 27, 32, 62
 Gałęzowski Florian 475
 Gałęzowski Marek 25, 128, 135, 142, 213, 303, 304, 328, 330, 333–335, 556
 Gandhi Mahatma właśc. Gandhi Mohandas Karamchand 167, 206, 618, 632, 633, 638, 639
 Gano Stanisław 35, 37, 46, 47, 50, 52, 56, 57
 Garbowski Jarosław 12
 Garibaldi Giuseppe 610
 Garlicki Andrzej 368
 Garliński Józef 135
 Gaszyński Stanisław 511
 Gaulle de Charles 79
 Gawenda Jerzy 127
 Gawlikowski Lechosław 139
 Gawrońska Zofia zob. Wolff Felicja
 Gąsiorowski Andrzej 310
 Gąsiorowski Teodor 71
 Gerlach Julia („Blondynka”, „Komarow”, „Merkury”) 519
 Gertz Wanda 179, 213
 Gębołyś Julian 102
 Gęsikowska Kamila 158, 163, 609, 612, 620, 624, 635
 Ghose Sankar 618
 Giedronowicz Narcyz 51
 Giedroyc Jerzy 130
 Gilbert Robert Andrew 618
 Gimbut Helena 332
 Girszyński Karol 552
 Głuski Roman 226
 Głuszenia Jan 162
 Gmurczyk-Wrońska Małgorzata 29
 Gobineau de Joseph Arthur 641
 Godlewski Edward 321
 Goetel Ferdynand 77
 Goleniewski Michał 477, 482
 Golon Mirosław 426
 Gomułka Władysław 13, 283, 362, 412, 656
 Goodrick-Clarke Nicholas 154, 609, 611–613, 617, 618, 620, 621, 623, 624, 640, 641
 Gorazdowski Jan („Wolański”) 123, 125
 Gorczyca Zygmunt 73
 Gordijewski Oleg 266
 Goryńska Kazimiera 179
 Goryński Grzegorz 341, 343–346
 Gorzkowski Albert 532
 Goyens Tom 598
 Górnicki Leonard 608
 Górską Janina 163
 „Górski” N.N. 472
 Grabicki Alojzy 586
 Grabowski Lucjan 78
 Grabowski Waldemar 36, 106, 344, 470
 Grabski August 423
 Grabski Władysław 192
 Grajworoński Mikołaj 363
 Griffiths Stanton 365
 Grocholski Stanisław 111
 Grodzicki Krzysztof 101
 Grodziska Karolina 470
 Groniek Anna 384

- Groot de Christiana 629
Grosicki Brunon 195
Gross Zygmunt 568
Grossek-Korycka Maria 161
Grösz József 416
Grudnik Krzysztof 613, 615, 617, 624,
631, 632, 639
Grupińska Anka 337
Grużewska Irena 93
Grużewski Jan 93
Grześkowiak Alicja 414
Grzmielewska Wiktoria
z d. Jakowicz 511–514, 518, 521,
523, 524, 526, 528
Grzmielewski Stefan 511, 512
Grzmot-Skotnicki Stanisław 353
Grzybowska Walentyna 179
Guénon René 154, 610–612, 614, 616,
617, 624, 627, 630, 631, 635
Guluk Aleksander 469–474, 477, 478,
497
Guluk Helena 470
Gurdżijew Georgij 640
Gwiżdż Feliks 25, 301–308, 404, 412,
442, 556
Gwiżdż Jan 304
Gwiżdż Janina 304
- H**
Habielski Rafał 281
Hadaczek Bolesław 163
Hadya Jan 391, 504
Hadya Stanisław 504
Hahn von Peter 608
Hajdukiewicz Edward 226, 235,
332
Hajdukiewicz Halina 226, 235, 237,
250, 293, 305, 329, 334, 384, 490,
493, 503, 505, 560
Hajdukiewicz Halina
zob. Hejdukiewicz Halina
Haller Józef 29
Hammer Olav 504, 642, 643
Handelsman Marcelli 273, 599
Hanegraaff Wouter Jacobus 636, 640,
641
Hanke Hugon 142
„Hańczak Helmut” („Aleksander”)
N.N. 81
Hańderek Marek 507
Hardiman David 639
Hardinge Britten Emma 613, 626
Hartman Józef 110
Hass Ludwik 18, 151, 155, 161, 163,
166, 167, 173, 178, 179, 197–199,
201, 208, 209, 226, 227, 389, 504,
521, 530, 532, 633
Hejdukiewicz Edward
zob. Hajdukiewicz Edward
Hera Janina 238, 244, 560, 565
Herburt Maria 179
Herman Michael 266
Hern Frank 612
Hess (Kotkowska) Karolina Maria 18,
155, 161, 163, 164, 170, 180, 181,
192, 206, 376, 505, 512, 524, 529,
611, 619, 634, 636
Hibner Juliusz 381
Hildebrandt Luzi 512
Hitler Adolf 279, 280
Hoene-Wroński Józef Maria 511
Hoff Marian 511
Hogson Richard 616
Holmes (rodzina) 612
Honis Samuel 273
Hornung Erik 621, 630
Horosiewicz Krzysztof 594
Horyń Roman 29
Horzyca Wilam 504
Hryckowian Jan 568
Hryniewski Jerzy właśc. Dolanowski
Mikołaj 25, 127, 128, 133, 135,
136, 141, 142, 150, 257, 339, 396,
566, 573, 580

Hułas Magdalena 29, 411
 Hume Allan Octavian 616, 638
 Husar Maria 116
 Huskowski Stefan 248
 Huxley Thomas 620

I

Idzikowska Wiesława 79
 Idzikowski Napoleon Robert 65, 78,
 79–83
 Idzikowski Wiesław 79, 82
 Issberner-Haldane Ernst 504
 Iwaszkiewicz Joanna 282, 515

J

Jabłoński Karol 552
 Jabłoński Stanisław 523
 Jachnik Stanisław 58
 Jachowicz Jerzy 476
 Jackiewicz Mieczysław 85
 Jackiewicz Zenon 346
 Jackowska Anna Maria 14
 Jaczyński Stanisław 100
 Jagiełło Stefan 103, 110
 Jakiel Stanisław 296, 301
 Jakub Stuart III 597
 Jakubianiec Alfons („Kuba”) 319
 Jan św. 175
 Janion Maria 206
 Janiszewski Kazimierz 378
 Janiszewski Konrad („Rymi”) 468
 Jankiel 425, 660
 Jankowski Józef 511
 Jankowski Stanisław („Agaton”) 267,
 411
 Jankowski Tadeusz 111
 Januszajtis-Żegota Marian 194
 Jarmański Stefan 375–378, 558
 Jarosz Dariusz 13–15, 450
 Jaroszewicz Alfred 456
 Jaskorzyński N.N. 48
 Jastrzębski Artur 463

Jastrzębski Włodzimierz 404
 Jawaharlal Nehru 639
 Jaworska Barbara 494
 Jaworska-Róg Ingeborga 27
 Jaworski Jan („Kowal”) 150
 Jeffery Ronald 279–281
 Jemielewski Tytus 164
 Jendrzewski Artur 35
 Jessic Frank 364, 365, 557
 Jezierski Roman 66
 Jędrzychowski Stefan 521
 Jędrysiak Jacek 15
 Jinarājadāsa Curuppumullagē 210,
 514, 637
 „John King” 612
 Joseph George Gheverghese 637
 Józewski Henryk 128, 213, 214
 Judge William Quan 628
 Jung Carl Gustav 272, 504
 Jungraw Józef 367

K

Kaczmarek Krzysztof 507
 „Kaczor” N.N. 278, 279
 Kaczynski Richard 599
 Kahn David 34
 Kajfusz Andrzej 163, 164
 Kalata Edward 281
 Kalbarczyk Sławomir 98
 Kamińska Anna („Alba”) 155, 161
 Kamiński Jan 125
 Kamiński Kazimierz („Huzar”)
 432
 Kamiński Michał 504
 Kamiński Łukasz 408, 420, 441, 448,
 449, 540
 Kamiński Stanisław („Daniel”) 118,
 120
 Kantak Kamil 158
 Kantyka Jan 446
 Kapera Zdzisław Jan 40
 Kaplan Saul 512

- Kapuściak Bartosz 63, 81
Karaś Ewelina („Wela”) 149, 164, 179, 180, 201, 209, 210–215, 217, 218, 226–228, 230, 332, 510, 512, 522, 524, 526, 529, 533, 535, 536, 538, 547, 550, 551, 584
Karaś Janina 164, 179, 182, 200, 201, 209, 227, 318, 321, 532
Kardec Allan właśc. Denizard Rivail Hippolyte Léon 154, 610
Kardela Piotr 455
Karpowicz Maria 44
Kasperek Andrzej 164
Kasperski Janusz 179
Kasprowicz Włodzimierz 58
Kasprzyk Józef 79
Kaszkur Witold 490
Kasztelański Maksymilian 586
Katelbach Tadeusz 411
Kawałkowski Aleksander 37
Kawęcki Krzysztof 54
Kącki Józef 300, 301
Kądzioła Antonina 171
Kersey John 180
Khunrath Heinrich 607
Kiernicki Bogusław 587
Kieszniewski Kazimierz 104
Kijak Stanisław 103
Kingsford Anny 617
Kirby William Forsell 617
Kirchmayer Jerzy 556
Kirszak Jerzy 72, 132
Klementowski Robert 72
Klepacz Michał 507
Klima Franciszek („Dysk”) 470
Klimkowski Jerzy 100, 101
Kliszewicz Leonidas Antoni Bazyl 109
Kłoczowski Jerzy 120
Knowlton Charles 630
Kobyliński Tadeusz 113
Koc Adam 173
Kochanowski Jerzy 399
Kochański Aleksander 418, 442
Koczanowicz Zbigniew 277
Koestler Arthur 287
Kollmar-Paulenz Karénina 154, 614
Kołakowski Piotr 14, 27, 30, 31, 33, 40, 137
Kołodziejczyk Barbara 34
Kołodziejski Henryk 294
Komar Asia 456
Komar Wacław 357, 358, 422, 456
Komar Wanda 92, 93
Komar Władysław (ojciec) 92, 93
Komar Władysław (syn) 92
„Komarow” zob. Gerlach Julia
Komorowscy (rodzina) 92
Komorowski Jerzy (syn) 72
Komorowski Jerzy 72, 73
Komorowski Juliusz 92
Komorowski Ryszard 73
Komorowski Tadeusz („Bór”) 44, 51, 57, 115, 122, 295, 405, 406, 470
Komorowski Bogdan Wiktor 65, 71–76, 496
Komorowski Wincenty 92
Konarski Stanisław 443
Konfucjusz 612
Koniew Siemion 427, 661
Konik Bronisław („Sikora”) 102
Konopacka Maria 283
Konopka Jan 135
Konopnicka Maria 161
Konstancja Maria z d. Okulska 529
Kończycki Dominik 369–371, 373, 558
Koot Hoomi 611, 617
Kopański Stanisław 42, 43, 47, 57, 104, 137, 320, 406, 429, 573
Kopp Romana 282
Koprowski Leon 472
Kopytko Łukasz 411

- Korboński Stefan 214
 Korczak Janusz właśc. Goldszmit Henryk 179, 184, 186
 Koreś Daniel 538
 Korkuć Maciej 437
 Korsak Irena z d. Brzostowska 164, 166
 Korybut-Marciniak Maria 12
 Kosk Henryk Piotr 131, 138, 367, 382
 Kossewska Elżbieta 386
 Kossoj Mendel zob. Komar Waław
 Kostrzewa Henryk 570
 Kościński Rafał 285
 Kot Stanisław 35, 36, 106
 Kotarska Elżbieta 150
 Kotkowska (Hess) Karolina Maria 18, 27, 155, 161, 163, 164, 170, 180, 181, 192, 206, 376, 505, 512, 524, 529, 611, 619, 634, 636
 Kowalczyk Anna 236, 338, 437
 Kowalczyk Elżbieta 27
 Kowalczyk Sławomir 95
 Kowalewska Barbara 636
 Kowalewski Jan 37
 Kowalewski Wojciech 160
 Kowalówka Henryk („Ost”) 318
 Kowalski Lech 381
 „Kowalski Stanisław” (agent „Żuk”) N.N. 82
 Kozera Sabina 79
 Kozicki Aleksander 14, 15, 47–50, 52–54, 68, 71, 76, 137, 213, 420, 447, 448, 594, 600
 Koziński Ignacy 161, 162
 Kozina Władysław Wojciech („Morus”) 435
 Koziół-Poklewska Małgorzata 143
 Kozłowski Julian Jan („Cichy”) 120, 143, 144
 Kozłowski Józef 266
 Kozłowski Leon 173
 Kozłowski Michał 27
 Kozłowski Ryszard 304
 Kozłowski Stanisław 570
 Kożuch Paweł 95
 Krackiewicz Przemysław 117
 Krajewski Henryk 295
 Krajewski Kazimierz 210, 211, 318, 395, 422
 Krasieński Zygmunt 165
 Krasnowolski Jerzy („M”, „Stanisław Pielewski”) 506, 507, 510, 512, 518, 519, 525, 526
 Krasowska Stefania 179
 Krasowski Józef 179
 Krassowski Tadeusz („Start”) 121
 Kratko Józef 498
 Krebs Ronald R. 64
 Kreczmer Maria 249, 250, 252, 253
 Krishnamurti Jiddu 166, 182, 184, 210, 514, 536, 635, 636, 637
 Kriszna 174
 Krok Aleksandra 28
 Krok Artur 28
 Krok Tomasz 14, 15, 21, 26, 78, 79, 81, 176, 273, 405, 507, 510, 511, 520, 540, 571
 Kroner Hayes Adalai 39
 Królikowski Bohdan 90
 Królikowski Janusz 363, 382, 383, 411
 Kruk-Strzelecki Tadeusz 201
 Kruszeński Eugeniusz Stanisław 35
 Kryńska Wanda („4”) 85, 87, 152, 222, 224, 226, 228, 230, 239, 240, 242–246, 249, 250–253, 255, 258, 259, 267, 268, 270, 298–300, 323, 324, 326, 418, 445, 485, 494, 524, 548–550, 561, 562, 566–568, 574, 578, 582–586, 590–592, 594
 Kryska-Karski Tadeusz 138
 Kryże Roman 584
 Krzemieniecka Hanna 160, 161, 163

- Krzewicki Ryszard 201
Krzyżanowska Halina 179, 180, 183,
200, 201, 214, 217, 218, 227, 228,
247, 522, 524, 529, 532, 538
Krzyżanowski N.N. 111
Księżyk Rafał 164, 504
Kuberski Hubert 276, 278, 282
Kubicki Stefan 500, 502
Kucharski Wojciech 309
Kuczun Antoni 94
Kuczyński Franciszek 434
Kudelska Stefania 179
Kukiel Marian 59, 61, 194, 459
Kulka Grzegorz 195
Kułagowski Konstanty („Rareż”) 117
Kumor Emil 201
Kuna Henryk 165
Kunert Andrzej Krzysztof 143, 232
Kunicki Mikołaj („Mucha”) 354, 355
Kuraś Józef („Ogień”) 437
Kurczab Joanna 236
Kurlander Eric 640–642
Kuromiya Hiroaki 40
Kuropieska Józef 361
Kurpiel Anna 309
Kurtyka Janusz 66, 68, 71
Kuryła Zdzisława 562
Kuryś Agnieszka 609
Kutrzeba Tadeusz 200
Kwaśniewska-Wróbel Joanna 437
Kwiatkowski Bohdan („Lewar”) 125,
300
Kwiatkowski Franciszek 193, 194
Kwieciński Józef 104, 126
Kwieciński Wincenty 333
- L**
Lachowicz Marek 116
Lane Arthur Bliss 365, 557
Lane Fintan 598
Langenfeld Witold 38, 467
Lao-Cy (Laozi) 282
Lapouge de Georges Vachera 641
Larecki Jan Henryk 16, 17, 36, 48,
105, 224, 250, 254, 257, 259, 265,
393, 461, 486, 541
Laskowska N.N. 255, 256, 578
Laszcza Konstanty 165
Lau Jerzy 399
Laurentowski Stanisław
 („Lorenz”) 80, 81
Lavoie Jeffrey D. 154, 609, 612, 613,
617, 624, 626
Leadbeater Charles Webster 160, 514,
632, 633–637
Lebiediew Wiktor 426–428, 545, 660
Lechowicz Włodzimierz 456
Lednicki Aleksander 173
Lednicki Wacław 173
Leo Alan 504
Leonard Monica 638
Leonow Filipina 253
Leski Kazimierz („Bradł”) 123
Leszczyński Krzysztof 201
Leszkowska Olga 276–278
Lévi Éliphas właśc. Constant
 Alphonse-Louis 205
Lewin Zofia 226
Lewis Harvey Spencer 511
Lewkowicz Bronisław 113
Lewszecki Jerzy („Jerzy Kowal”,
 „Maks Sobota”) 14, 15, 65, 76–78
Liebenfels von Jörg Lanz 641
Lichtenstein von Franz Josef 276
Ligarski Sebastian 589
Limanowski Bolesław 165
Limanowski Mieczysław 165
Lincoln Abraham 611
Linderman Aaron R.B. 36
Linek Bernard 15
Lipiec Emilia 158
Lipiński Jan 112
Lipiński Wacław 304
Lipka Rudolf 77

Lipkowski Jan 127
 Lipowski Andrzej 112
 Lipski Józef 126
 List von Guido 641
 Litewski Jan 89, 90
 Livingstone David Noel 612
 Louv Jason 597
 Lubelski Tadeusz 271
 Lubierski Bogdan 300
 Lutosławski Wincenty 174–176, 389, 504

Ł

Łabuszewski Tomasz 27, 210, 211, 422, 424
 Łaciok Erwin 200
 Ładoś Aleksander 29
 Łagosz Zbigniew 26, 27, 272–275, 285, 389, 510, 515, 518, 600, 613
 Łaptos Józef 271
 Łębiński Przemysław („Szaława”) 281
 Łobodowski Józef 452
 Łobodzińska Romana 426
 Łoch Eugenia 162
 Łochowski Maciej 410
 Łopianowski Narcyz („Sarna”) 113, 122, 143, 144, 246
 Łopuszańska Maria 161
 Łukasiewicz Sławomir 15, 49, 130
 Łukasiuk Władysław („Młot”) 210, 211, 400, 431, 432, 523
 Łukaszewicz Bohdan 76
 Łypacewicz Anna 210, 376
 Łypacewicz Stanisław 376
 Łyskowska Maria 248
 Łyżwa Jerzy 352–364, 557, 604
 Łyżwa Zdzisław 359
 Łyżwiańska Maria 361
 Łyżwiański Jerzy zob. Łyżwa Jerzy

M

Machcewicz Paweł 281

Maciejewski Jerzy 89, 91
 Maciejewski Łukasz 282, 287
 Maciołek Józef 51
 Maczek Stanisław 127, 137, 143
 Majer Piotr 12
 Majorkiewicz Felicjan Ludwik 113
 Majski Iwan 30, 143
 Majzner Robert 14, 137, 142, 271, 281, 303, 467, 471
 Maksimiec Stanisław 367, 369
 Malthus Thomas Robert 629, 630
 Mańczuk Józef Ludwik („Brzask”) 432
 Małolepszy Eligiusz 372
 Małynicz Zofia 179
 Mańkowska Anna Krystyna 127, 128–130, 133–136, 152, 451
 Marat Emil 276, 279, 280
 Marcinkiewicz-Kaczmarczyk Anna 46
 Marcinkowska Jadwiga 163
 Marcinkowski Wiktor 295–296
 Marconis Gabriel-Mathieu 273
 Marconis Jean Etienne 273
 Marczevska Katarzyna 609
 Marecki Józef 415
 Marek Stanisław („Orlicz”) 434
 Maresch Eugenia 12, 40, 165
 Marks Eleanor 598
 Marks Karol 598
 Marokini Wanda 179
 Martin Georges 176
 Martyńska Jadwiga 478
 Maruszczuk Mariola 374
 Marynowski Edmund 113
 Massey Charles Carleton 613
 Mathers Samuel Liddell 617
 Matraś Halina z d. Rojowska 248, 562
 Matusak Piotr 32, 68, 274, 466
 Matuszak Zygmunt 381
 Matuszczyk Stefan 552
 Matuszewski Ignacy 466
 Maurin Krzysztof 283
 Mavalankar Damodar Keshav 616

- Mayer Stefan Antoni 30, 31, 58, 108
Mazel Julian Adrian 180
Mazur Grzegorz 40, 411
Mazur Mariusz 407, 589
Mazur Mieczysław 382, 668
Mazurczak Edward 500
Mazurczak Jadwiga 500, 502
Mazurkiewicz Andrzej 28
Mazurkiewicz Jan („Radosław”, „Sęp”, „Socha”, „Zagłoba”) 349
Mazzini Giuseppe 610
Mead George Robert Stowe 160, 618
Mead Joscelyn Godwin 618, 636
Mejor Marek 154, 614
Mesmer Franz Anton 626
Metamona Paolosa 610
Micgiel John Stanley 39, 63
Michalik Janusz 476
Michalska N.N. 277
Michałowska Danuta 505
Michnik Stefan 570, 586
Miciński Tadeusz 160–162, 165
Mickiewicz Adam 157, 158, 205
Miedzińska N.N. 247
Miedziński Bogusław 173
Mierecki Piotr 587
Miernik Iwona 391
Mikoda Janina 95
Mikołaj II Romanow 515
Mikołajczyk Stanisław 104, 406, 648, 656
Mikołejko Anna 176
Milde Krystyna 73
Miler Helena („Ela”) 250, 254, 314, 400, 476, 477, 480, 487, 498, 501
Miler Jan („Poznański”, „R.F.-17”, „Robert”) 250, 253, 254, 474–482, 484, 485, 496–502, 571, 604
Miller Helena zob. Miler Helena
Minc Hilary 363, 427, 428, 439, 457
Minczykowska Katarzyna 25, 318, 319, 321–323, 327, 554
Mindszenty József 416
Minkina Mirosław 461
Miroszewski Kazimierz 374
Misiąg Maria 250, 251
Mitka Tadeusz 111
Mitkiewicz Leon 32, 34, 90, 91
Mocha Czesław 490–492, 572
Modelski Izidor 194, 653
Modzelewski Zygmunt 365
Moes-Oskragiełło Konstanty 154
Montessori Maria 615
Moore Alvin 154
Morris Emily Roche 629
Morya 611, 617
Moskwa Jacek 243, 418
Mościcki Ignacy 29, 318, 410, 532
Mrazek Zbigniew 113
Mühsam Hugo 384
Müller Łukasz 515
Mulley Claire 322
Münch Henryk 164, 182
„Mundek” N.N. 497
Munk Andrzej 283
Munk Joanna Halina 283
Musiał Filip 68
Muszyński Wojciech Jerzy 27, 395, 600, 601
Mysiakowska-Muszyńska Jolanta 600, 601
- N**
Nadolna Helena zob. Miler Helena
Nadolna Maria 499–501
Nadolny Antoni 499–501
Nadolny Ignacy 499–501
Nadolny Stanisław 498, 500, 501
Nadolny Stefan 500
Nadolski Zbigniew 24
Najsarek Adelajda
z d. Hajdukiewicz 329–332, 338, 339, 555

- Najsarek Romuald 327–329, 331–339, 555
- Nalęcz Daria 31
- Narutowicz Gabriel 411
- Natason Maria 115, 116
- Nawrocki Zbigniew 12, 48
- Négre de Gabriel-Mathieu Marconis 273
- Neve Johann 598
- Ney-Krwawicz Marek 110, 173, 195, 208
- Niepokólczycki Wacław 617
- Niepólczycki Franciszek 201
- Niewiadomski Eligiusz 411
- Niezbrzycki Jerzy 58
- Niwiński Andrzej 621
- Niwiński Piotr 429
- Nizieńska Wanda 238, 239
- Nizieński Bogusław 239
- Nizieński Kazimierz 238, 239
- Norejko Helena 73
- Norwid Cyprian Kamil 158
- Norwid-Neugebauer Mieczysław 197
- Nostradamus właśc. Nostredame de Michel 209, 519
- Noszczak Bartłomiej 27, 415, 416
- Noszczak Monika 27
- Nowak Artur 475–477, 500
- Nowak-Jeziorański Jan właśc. Jeziorański Zdzisław Antoni 112, 280, 281, 321
- Nowicka Stanisława 344
- Nowinowski Sławomir Michał 139
- Nowiński Tadeusz 31
- Nowobilski Tadeusz Albin („Dzwon”) 113, 114
- Nurek Mieczysław 42, 43, 45, 46
- O
- O'Reilly Declan 36
- Oboleńska Diana 156
- Ochał Artur 341
- Odolska Wanda 83
- Odzierzyński Roman 16, 26, 128, 130–139, 141–146, 148, 150, 212, 224, 238, 242, 256–258, 261, 262, 289, 291, 293, 294, 497, 566, 601, 602, 603
- Ogierman-Mański Tomasz 504
- Oksiuta Adela 211
- Oksiuta Antoni 211
- Oksiuta Jadwiga 210–211
- Oksiuta Józef („Pomidor”) 211
- Oksiuta Tadeusz 211
- Okulicki Leopold 123, 201, 322
- Okulicz-Kozaryn Radosław 155
- Olcott Henry Steel 175, 525, 611–616, 628, 632–634, 638, 639
- Olczak Mariusz 202
- Olczak-Ronikier Joanna 151, 186, 227
- Olechowski Gustaw 511
- Olechowski Wacław („34”, „Afrykańczyk”) 250, 253, 309–314, 316, 317, 445, 451, 485, 486, 488, 490, 552, 566–568, 573, 579, 582–585, 587, 590–592
- Olewińska Janina z d. Grzybowska („35”) 292, 293, 445, 552, 553
- Olewiński Marian 292, 293
- Olszewski Waldemar („Waldemar”) 121
- „Olszewski” N.N. 332, 333
- Olton Michał 105, 108, 109
- Oranowski Zygmunt 111
- Orzełek Ariel 395
- Orzeszkowa Eliza 161, 251, 258, 261, 381
- Osiński Tomasz 407
- Osóbka-Morawski Edward 294
- Ossowiecki Stefan 176
- Osuchowska Halina 240, 243, 562
- Osuchowski Kazimierz 112

Otwinowska Barbara 69, 85, 88, 554,
586

P

Pacak Jan 48

Pachniak Katarzyna 640

Paczkowski Andrzej 589

Paczyńska Irena 400

Paduszek Konrad 33, 58

Pakhomov Sergey 163

Palacz Andrzej 384

Pancoast Seth 613

Panecki Tadeusz 36, 37, 40, 42, 45

Panfil Tomasz 25

Pasi Marco 610

Pasławski Stefan 177

Pasqually de Joachim Martinez 273

Pastusiak Longin 365

Paszkiewicz Gustaw 411, 439, 656,
663

Paszkowski Roman 357, 360, 361

Pasztor Maria 13, 15

Pawlikowicz Leszek 15

Pawluczuk Zdzisław 372

Pawłowska Janina 164

Pawłowski Adam 174

Paździora Marek 374

Pełczyński Tadeusz 31, 356

Pepłoński Andrzej 14, 31–34, 38–40,
46, 59, 105, 107, 109, 466, 467, 471

Perón Juan 276

Pestkowska Maria 136

Pesze Michael Alfred 110

Petrie David 635

Philby Kim właśc. Philby Harold
Adrian Russell 280

Piasecki Bolesław (wnuk) 265, 461,
496

Piasecki Bolesław 395, 396, 415

Piasecki Julian 334, 335

Piasecki Leon „Springer” 124

Piasecki Zygmunt 237, 334, 560

Piątek Przemysław 22

Piekarska Leokadia 179, 376, 528–
532, 539

Piekarski Józef 529

Piekielniak Franciszek właśc.
Bukowiecki Ksawery 304

Pieracki Bronisław 173

Piesakowski Tomasz 128

Pietraszewski Tadeusz 91

Pietrzak Marian 568

Pięciak Krzysztof 434

Pigoń Stanisław 162

Pilecki Czesław („Jaskółka”) 432

Pilecki Witold 65, 66, 134, 600

Piłsudski Józef 162, 166, 167, 171,
173, 176, 177, 186, 194, 195, 198,
204, 208, 310, 556

Piotrowski Kazimierz 308, 437

Piskor Tadeusz 368–369

Pisula Maria 231, 494

Pisula Tadeusz 494

Pius IX 179

Piwowarski Eugeniusz 439

Platon 174, 621

Pleskot Patryk 12, 13, 15, 27, 49, 411,
462, 463, 570

Plisowski Kazimierz 90

Płoczek Rudolf („Jerzy Ostrowski”,
„Kaczmarek”) 464–474, 476,
478–482, 484, 496–498, 500, 501,
596, 604

Pobóg-Malinowski Władysław 178

Pochęć Zbigniew 473

Podhorski Zygmunt 90, 91

Podwysocka Maria 179

Podwysocki Stanisław 179

Poklewska Małgorzata 144

Poksiński Jerzy 366–368, 557

Polak Michał 48, 150

Poleszak Sławomir 66, 600

Polończyk Bolesław („Kryształ”) 320

Pomarański Zygmunt 197

- Pomian Andrzej właśc. Sałaciński
Bohdan 51
- Poniatowski Józef 113
- Popiak Aleksander 65, 74–76
- Poskuta-Włodek Diana 271
- Potoccy (rodzina) 88
- Potulicka Helena 179, 182, 183, 187
- „Poznański” zob. Miler Jan
- Pragier Adam 403, 405
- Prinke Rafał T. 205, 608, 609
- Prokopiuk Jerzy 272, 611
- Protasiewicz Michał 105, 111
- Prusek Anna 27
- Pruski Witold 271
- Przewłocki Józef 93
- Przybylski Damian 462
- Przybył Zdzisław („Rafał
Olbromski”) 281
- Przybyszewski Stanisław 160
- Przybyś Jan 310
- Przysiężniak Franciszek („Ojciec
Jan”) 354
- Pstrokoński Stanisław 568, 576,
581
- Ptasińska Małgorzata 150
- Puchalski Stanisław 354
- Puczyński Maciej 272, 276, 277, 282,
283
- Pytlińska Laura 161
- R**
- „R.F-17” zob. Miler Jan
- Rachwał Bronisław 113
- Racięski Zbigniew 101, 139, 140
- Rackiewicz Władysław 29, 43, 63,
405, 406, 412
- Radkiewicz Stanisław 457, 589
- Radłowska Edwarda 235–237, 305,
329, 384, 493, 560
- Radłowski Józef Wiktor 236, 337
- Radłowski Zbigniew 236–238, 272,
285, 293, 338, 339, 432, 433
- Radomski Jerzy 197
- Radomski Jerzy Adam 45
- Radomyski Stanisław 87, 88
- Radoszewski Tadeusz 477
- Radziukiewicz Czesław 471
- Radziwiłł Albrecht 88
- Ragoonath Row R. 611
- Rajkowski Stanisław 77
- Rakowska Konstancja 562
- Randolph Paschal Beverly 612, 620
- Ratajski Michał 585
- Relidzyński Józef 160
- „Remiszewski” N.N. 467–469
- Retinger Józef Hieronim 466
- Reuss Theodor 598
- Reymont Władysław Stanisław 155
- Richelson Jeffrey Talbot 36
- Richter Maurycy 568
- Rivail Hipolit 154
- „Robert” agent zob. Miler Jan
- Robertson Bo (Bożysława) 27, 481,
498, 500–502
- Robineau André 15
- Rodziejewicz Maria 161, 162
- Roerich Helena 389, 640
- Roerich Nikołaj 389, 640
- Rokicki Józef 122
- Rokicki Konrad 27, 422
- Rokossowski Konstanty 291, 371,
383, 426–428, 445, 545, 660
- Roman Józef („Ziuk”) 123, 124
- Roman Władysław („Krzysztof”) 124
- Romanek Michał 515
- Romanowska Elżbieta 25, 26, 234,
558, 565, 590
- Romerowie (rodzina) 88
- Romeyko Marian 194
- Romkowski Roman 462
- Rosenkreutz Christian 608
- Rostworowski Stefan 51
- Rothstein Mikael 504
- Rotkiewicz Jan (Iwan) 362

- Rowecki Stefan („Grot”) 202, 275, 295
Rożałowski Zbigniew 300
Rómmel Juliusz 200, 201
Różański Józef 236, 285, 494, 540, 556, 557, 559
Ruczyński Michał 341
Rudawski Michał 350
Rudniańska Hanna 187
Rudnicki Klemens 137
Rudnicki Tadeusz 48, 104, 105
Rudziejewski Witold 562, 578–579
Rudzka Leonia 85
Rusinek Kazimierz właśc. Rusin Kazimierz 443, 667
Rutkowski Tadeusz Paweł 443
Ruzikowski Tadeusz 27
Rybarczyk Lech 80, 81
Rybicki Józef („Andrzej”) 278
Rybicki Stanisław 278, 279
Rybka Ryszard 89, 235, 369, 512
Rychlewicz Wojciech 48
Rydz-Śmigły Edward 173, 327–329, 334, 335, 466
Ryngold 85
Rynkowski Jerzy 211, 525–528
Rządkowska Józefa 116, 125
Rzeczycka Monika 154, 389–391, 611, 616, 619, 640, 642
Rzeczycka Sylwia z d. Heydukiewicz vel Heydukiewicz („3”, „Ewa”) 210, 225, 226, 228, 232, 235–237, 239, 243, 244, 246–248, 252, 254, 258, 261, 267, 268, 270, 272, 285–295, 305–314, 316, 317, 327, 329–331, 333, 335–339, 352, 378, 379, 404, 428, 432, 433, 442, 445, 485, 487, 490, 491, 503, 505, 506, 522–524, 528, 535, 536, 546, 552, 553, 563–568, 570–573, 575, 579, 585, 586, 590, 591, 594
Rzeczycki Konstanty 226
Rzeczycki Włodzimierz 244, 493, 563
Rzepecki Jan 68
- S**
Sacewicz Karol 455
Sadler William 643
Sadowska Barbara 65, 66, 68, 69
Sady Wojciech 636
Sagan Tomasz 354
Sakowicz Ludomir 232, 233, 242, 243, 563
Sałapatek Jan („Orzeł”) 435–438
Sandak Adrian 274, 275
Sanojca Antoni Marian 201, 214
Santucci James A. 154, 614, 630, 635–637
Sapieha Adam Stefan 417, 658
Schaetzl Tadeusz 197
Schnabel James F. 61
Seliwanowski Nikołaj 421
Serafin Stanisław 301
Serafiński Ferdynand („Drabina”) 320
Seyda Marian 29
Shaw George Bernard 630
Siadkowski Stanisław 309
Siderski Andrzej 557
Siderski Romuald 365–368, 556, 557
Siedlecki Stanisław 179
Sielicki Ludwik 463
Siemionow Aleksy 437
Sienkiewicz Andrzej 116
Sienkiewicz Witold 93, 456
Sieradzan Przemysław 389–391, 611
Siewierska Anna 116
Siewierska Barbara 533
Siewierska Stefania („2”, „Staszka”) 170, 179, 209, 218, 226–230, 233, 234, 238, 247, 248, 250, 251, 255, 258, 259, 267, 270, 317, 324, 371, 377, 380, 381, 384, 445, 487, 488, 493–495, 519,

- 524, 526, 531–536, 538, 547, 548,
550, 551, 560, 562–564, 566–568,
576–578, 582, 583, 586, 587,
590–592, 594
- Siewierski Mieczysław 26, 116, 233,
234, 577
- Siewierski Stefan 226, 227, 248, 487,
488, 577
- Sikora Adam 166
- Sikorski Wacław 73
- Sikorski Władysław 29, 30, 35, 39, 61,
96, 143, 173, 207, 208, 411, 600
- Sikorzyńska Wiktoria 209
- Sinnett Alfred Percy 175, 616, 631
- Sitkiewicz Damian 27
- Skalecki Jan 255, 484, 487
- Skarbek Kielczewska Józefa 564
- Skarbek Kielczewski Jan 564
- Skielnik Helena 500, 502
- Składkowski Felician Sławoj 29, 173
- Skowron Eryk 77, 78
- Skrochowski Jan Kanty 114
- Skrzydlewski Józef 345
- Skrzyński Mieczysław 91
- Skubisz Paweł 11, 12
- Skwierczyński Leopold 114
- Sławek Walery 173, 303
- Sławiński Wiktor 371–375, 558
- Słowacki Juliusz 157, 159, 160, 198,
204, 205
- Smíchovský Jiří („Arvéd”) 599
- Smith Douglas 515
- Smoleński Józef Marian 31, 105
- Smoliński Józef 40–44
- Smółka Henryk 490, 492
- Smysłowska Irena
z d. Koczanowicz 277
- Smysłowski Borys *vel* Holmston Artur
vel von Regenau 274–282, 284,
599
- Sobańska Kazimiera 163
- Sobieska Krok Barbara 28
- Sobieski Antoni 166
- Sobolewski Mieczysław („Prut”) 436
- Sobór-Świdarska Anna 428
- Sokolnicki Michał 163
- Sokołow Borys 384
- Sokołowski Jan Maksymilian 164,
304, 305
- Sokołowski Mieczysław
„Grzymała”) 120
- Sokorski Włodzimierz 186, 291
- Sokoł Władysław 350
- Solski A. N.N. 143, 144
- Sołowianiuk Paulina 18, 155, 187
- Sołtanowie (rodzina) 88
- Sosnkowski Kazimierz 29, 41, 138,
328, 459
- Sothoran Charles 613
- Sotirović Dragan („Draža”) 70
- Spalek Robert 11, 20, 21, 27, 425,
427, 428, 456, 590
- Spence Richard Brian 599
- Spychalska Barbara 456
- Spychalski Marian 361, 383, 455–
457, 586
- Srebrzyński Józef („Józef”) 201
- Sri Ram Nilakanta 637
- Stabrowska Julia 161
- Stabrowski Kazimierz 155–157,
159–161, 164
- Stalin Józef 13, 96, 280, 287, 406,
427, 428, 506, 589
- „Stanisław” N.N. 212
- Stankiewicz Wanda 210, 250, 251,
564
- Stańczyk Jan 29
- Starkiewicz Zenon 48
- Starowojtow Mikołaj 375
- „Stary” N.N. 347, 349
- Starzyński Stefan 200
- Staszewska Janina 222
- Stawecki Piotr 235, 368
- Stebnicka Irena 247

- Steczkowski Jan 304
Steiner Rudolf 175, 272, 636,
640–642
Stepan Kamil 89, 235, 369, 512
Stepek Wojciech 144, 225, 257
Stępień Adam 81
Stępień Maciej B. 158, 608–610, 613,
616, 618, 620, 621, 623, 628, 633
Stępnik Krzysztof 162
Stirling Tessa 31, 57
Stobiecki Rafał 139
Stoczkowski Wiktor 197, 619, 620,
625, 626, 643
Stokowska Zofia 163
Storm Jason A.J. 598
Strauchold Grzegorz 309
Strecher Ignacy 365
Strelbiccy *vel* Strzelbiccy
(rodzina) 255, 316, 485
Strokacz Timofiejow 355
Strumpf Witold *vel* Kazimierz
Pleśniewski („Fosa”) 125
Strumph-Wojtkiewicz Stanisław 126
Strzałkowski Waldemar 348
Strzetelski Stanisław 294
Studzińska Antonina zob. Wolff
Felicja
Stys Hubert 511
Suchcitz Andrzej 15, 31, 33, 34,
37–40, 56, 58, 61, 63, 89, 90, 108,
127, 137, 142, 241, 465–467, 472
Sudziński Ryszard 404
Sulej Mirosław 213
Sulik Nikodem 93
Sulikowski Tomasz 149
Surgailis Gintautas 92
Surówka Stanisław 308, 436, 437,
663
Suster Gerald 598
Swat Tadeusz 88, 384
Swedberg Jesper 157
Swedenborg Emanuel 157
Swierdłow Fiodor 383, 384
Szachno Zuzanna 93
Szafnagel Aurelia 379
Szapiro Paweł 337
Szapował Jurij 151
Szarota Tomasz 202
„Szaruga” N.N. 351
Szczepańska Anna 19
Szczepański Feliks 77
Szczepański Stanisław 164
Szczerberbiński Marek 372
Szczubelek Melchior Czesław
(„dr. Jaszczur”) 118
Szczurek-Cergowski Jan
(„Sławbor”) 123, 124, 248
Szejnert Małgorzata 411
Szelązek Adolf 181
Szlaszyński Jarosław 88
Szostak Józef („Filip”) 537, 538
Szostakowska Maria 93, 94
Szpyrkówna Maria 504
Szreffel Michał 411
Szternal Kazimierz („Zryw”) 113, 118,
122
Szubig Romana 553
Szuman Leszek 272
Szumiło Mirosław 289, 419, 421–423,
439
Szwagrzyk Krzysztof 71–74, 419–421,
432
Szwalbe Stanisław 293–295
Szydłowski Adam („Poleszuk”) 114
Szyfman Arnold 283
Szyller Henryk („Sowa”) 434
Szyłowski lejtnant N.N. 355
Szymanowski Karol 160
Szymańska Halina 138
Szymańska Janina 250, 252
Szymański Jerzy Feliks 121
Szymeczek Józef 154, 155, 159, 160,
162, 164, 166, 177, 182–185, 192,
608, 615

Ś

Śliwka Jan 575
 Śmietanka-Kruszelnicki Ryszard 20, 22
 Śnieg-Czaplewska Liliana 271
 Średziński Klemens 519
 Świątkowski Henryk 294
 Świątkowski Wilhelm 585, 586
 Świerczek Marek 241, 496
 Świerczewski Karol 346, 438, 663
 Świerzowska Agata 165–167, 182
 Świtkowski Józef 504

T

Taborski Bolesław 118, 122
 Taciak Piotr 12
 Tarka Krzysztof 15, 412, 413
 Tarło-Maziński Włodzimierz („Borowik”) 511, 520–521
 Tatar Stanisław 361, 383, 590
 Taylor Marion A. 629
 Tazbir Janusz 424
 Tebinka Jacek 36, 37, 39, 103, 104, 106, 107, 112
 Techniczek Maciej (Ilja Hilsenrad) 359, 360
 Telmany Adam 151
 Temkin-Bermanowa Barbara 337
 Terlecki Ryszard 15, 69, 137
 Thapar Romila 206
 Tharoor Shashi 639
 Théophile Pascal 160
 Thomas Elbert Duncan 44
 Tilak Lokmanya Bal Gangadhar 638
 Timoszenko Siemion 427, 661
 Tochman Krzysztof A. 25, 30, 41, 42, 46, 96, 114, 122, 125, 238, 318, 320, 322, 323
 Tokarzewska Helena z d. Lerch de Lerchensfeld 171
 Tokarzewski Bolesław 171

Tokarzewski-Karaszewicz Michał 23, 24, 100, 149–152, 171–177, 179, 180, 182–184, 186–188, 194, 195, 197, 200–209, 211–214, 216–218, 226, 227, 247, 331, 344, 366, 504, 523, 526, 529–532, 534–539, 547, 574, 577, 587, 596, 633, 637, 645, 649
 Tollenaere de Herman A.O. 637
 Tomaszewska Anna (Hanna) 228, 230, 240, 244, 398, 407, 408, 564, 566
 Tomaszewska Felicja zob. Wolff Felicja
 Tomaszewski Aleksander 584
 Tomaszewski Patryk 511
 Tomaszewski Tadeusz 16, 131, 133, 603
 Tomiczek Henryk 576
 Topola Andrzej 374
 Topór-Staszak Kazimierz 78
 Toruńczyk Barbara 129, 130
 Toruńczyk Jakub 386–389
 Towiański Andrzej 157, 158, 165
 Trentowski Bronisław 158, 165
 Trismegistos Hermes 609
 Trzcińska Izabela 154, 155, 159–162, 164–167, 170, 177, 180, 182–186, 192, 198, 204, 207, 389, 608, 610, 611, 614, 615, 622
 Tsuzuki Chushichi 598
 Tuchaczewski Michał 427, 660
 Tucholski Jędrzej 106, 110, 111, 114, 116, 117, 151
 Tullet Richard V. („Harry”) 281
 Turski Józef 143, 144, 382, 668
 Turski Włodzimierz 65, 71–73
 Tutit Bej 612
 Tyborowski Ludwik 19, 507, 510, 511, 513–515, 518
 Tych Feliks 419
 Tyszkiewicz Agata 62

Tyszkiewicz Jakub 62, 365

Tytko Marek Mariusz 272

U

Ulatowski Łukasz 465

Uliasz Zbigniew 24

Urbanek Bożena 122

Urbankowska Kamila 565

Urbańczyk Franciszek 210, 494,
504–505, 531, 532

Urbańczyk Jan 248, 494, 528, 531,
533–537, 539

Urbańczyk Jerzy 533, 536, 537

Urbańczyk Stanisław 532

Urbańczyk Zofia 210

Urynowicz Marcin 226, 337

Uspienski Piotr 640

Utnik Marian 105, 111, 126, 361, 383

Uziembło Aniela 185

V

Vagts Alfred 365

Vaičiulyte-Romančuk Ona 92

Voysey Charles 629

W

Walak Marta 302

Walczak Małgorzata 384

Walderowicz Władysław 154

Walenciak Antoni 73

Walichnowski Tadeusz 308

Walicki Andrzej 166

Walker Jonathan 57, 60

Walkowski Tadeusz Kazimierz 197,
209

Walsingham Francis 597

Walter Robert 272, 274, 276, 277,
282–284, 390, 515, 599

Walter Ryszard 274

Wańka Andrzej 624, 625

Warecki Aleksander 556

Warszawski Jakub 179

Wasilewska Wanda (cóрка) 167, 186,
210

Wasilewska Wanda (matka) 167, 179,
186, 210

Wasilewski Aleksander

zob. Czaykowski Andrzej Rudolf

Wasilewski Leon 167, 179, 186

Wasilewski Tadeusz 31, 32

Wawer Pola 512

Wawer Zbigniew 96

Weber Rudolf (Wilhelm) 300

Wecki Stanisław 368

Wedgwood James Ingall 180, 514,
634

Weigl Valentin 607

Weiser Piotr 418

Westcott William Wynn 617

Węcowski Piotr 273, 599

Węgrzyn Dariusz 15

Wiatr Jerzy Józef 629

Widaj Mieczysław 556, 568, 570, 576,
586, 605

Widziński Krzysztof 15

Wieczorek Marceli 24

Wieniawa-Długoszowski Bolesław 173

Wieszczycza Zofia („5”) 87, 151, 179,
222, 224, 226, 228, 230–233, 238,
242, 246–250, 252, 255, 258, 267,
268, 377, 379, 407, 408, 432, 445,
457, 458, 488, 494, 522, 524, 535,
546, 547, 559, 561, 566–568, 574,
577, 578, 582–586, 591, 592, 594

Więcek Bolesława 235–237, 239, 252,
292, 311, 329, 384, 493, 560, 565

Więcek Kazimierz 565

Więcek Mieczysław 235

Wilk Hubert 444, 445

Willoughby Frederick Samuel 179,
180

Wiloch Stanisław 52

Wincenciak Tadeusz 72

Winiewicz Józef 112

Winkelried Arnold 205
 Wiśniewski Robert 197
 Wiśniowski Kazimierz Marian 52, 57,
 137–139, 150, 497
 Witalec Robert 146
 Witczak Łukasz 57
 Witkiewicz Stanisław Ignacy
 („Witkacy”) 160, 165
 Witkowska Helena 504
 Witkowski Stefan 275
 Wittek Maria 317, 318, 322
 Własow Andriej 430
 Włodarski Janusz 102
 Włodarz Błażej 386–391, 514, 515,
 521, 523
 Wnuk Rafał 15, 39, 66, 600
 Wojciechowski Karol 633
 Wojnar Jerzy 281
 Wojnarowska Zofia 161, 164
 Wolak Łukasz 15, 54
 Wolff Felicia *vel* Anna Neuman
 („Antonina Studzińska”, „Ciotka”,
 „Ela”, „Felicia Tomaszewska”,
 „Igiełka”, „Maria Zawadzka”, „Zofia
 Gawrońska”) 149, 150, 212–214,
 216–219, 228, 247, 229–231, 529,
 530, 534, 535, 538, 539, 547, 555,
 560, 577
 Wolińska Helena 557, 558
 Wolska Jadwiga *vel* Zaleska Greta 321
 Wolska Maria 523, 524
 Wolski Władysław Antoni 443
 Wolsza Tadeusz 14, 27, 43, 59, 131,
 146, 393, 394, 403, 412, 429, 430,
 455, 540, 589, 600
 Wołk Grzegorz 27, 520
 Wołoszyn Jacek 405, 540, 541
 Wood William 629
 Woodman William Robert 617
 Woolley Benjamin 597
 Woźniczka Zygmunt 44, 49, 60, 64
 Wójcik Michał 276, 279, 280

Wójcik Waldemar 358
 Wójtowicz Norbert 199, 608, 636
 Wójtowicz Przemysław 14
 Wsiewołod Sołowjow 617
 Wszelaczyńska Maria 240, 565
 Wysłouch Bolesław 302
 Wysocki Wiesław Jan 66, 134, 600
 Wyszyński Stefan 395, 415, 416, 507,
 510

Y

Yarker John 633
 Yeats William Butler 617
 York Edward 364, 557

Z

Zaborowski Robert 174
 Zaczkowska Anna 642, 643
 Zaćmiński Andrzej 45, 57, 59, 403,
 404
 Zaćwilichowski Stanisław 197
 Zagórski Andrzej 71
 Zając Ryszard Marek 27, 109, 115
 Zajączkowski Ryszard 166
 Zajączkowski Tadeusz 434
 Zajdler Zdzisław („Żbik”) 278, 279
 Zakrzewska Halina („Beda”) 553
 Zakrzewski Bernard 553
 Zaleski August 131, 145, 405, 410,
 412, 655
 Zambrowski Roman 363, 428, 439,
 664
 Zamorski Kazimierz 139
 Zamorski Kordian 177
 Zamoyscy (rodzina) 88
 Zamroczyńska Magdalena 592
 Zapalec Anna 36, 37, 103, 104, 106,
 107, 112
 Zapart Robert 15, 47, 53, 57, 60, 62,
 64, 65, 139, 602
 Zaremba Marcin 421
 Zaremba Piotr 310

Zaremba Zygmunt 214, 405
Zaremba-Blatonowa Olena 294
Zarębski Rafał 426
Zaruski Mariusz 197
Zarychta Michał 27
Zausznica Adam 262, 384–389, 457
Zawacka Elżbieta („Zo”) 25, 317–327, 554
Zawada Jan 510, 511
Zawadowski Zygmunt 37
Zawadzka Maria zob. Wolff Felicja
Zawadzki Aleksander 289, 363, 442, 667
Zawadzki Stanisław 350, 381, 382, 442, 443, 667
Zawuska Kornelia 72, 73
Zborowski Zygmunt 201
Zedong Mao 282
Zeidler Kamil 76
Zeidler Mirosław 76
Ziaja Stefan 490
Zieja Jan („41”) 243, 418, 445
Zielicki Józef 152
Zieliński Jan 274, 276
Zieliński Witold 565
Zieliński Zygmunt 415
„Zieliński” N.N. 329
Zielonka Jerzy 236
Ziemski Karol Jan
 („Wachnowski”) 296
Ziętkiewicz Józef *vel*
 Zientkiewicz 368, 369
Ziółek Jan 384
Znamierowski Jerzy 164
„Zo” zob. Zawacka Elżbieta
Zori Tomira 504
Zubrzycki Jerzy 111
Zuziak Janusz 61, 102

Zwołński Stefan 102
Zwolski Marcin 83
Zych Aleksandra Jagienka 391
Zych Ludwik („32”, „Lutka”) 258, 262, 270, 341–352, 360–364, 368–384, 386–391, 427, 442, 445, 446, 450, 451, 453, 455, 456, 506, 510, 515, 519, 522, 523, 528, 535, 539, 551, 552, 556–568, 566, 567, 572, 573, 575–585, 587, 590–592, 601, 603
Zych Maria 360, 361
Zych N.N. 248
Zych-Śliżewska Danuta Helena 391, 592
Zysk Józef („Szyszka”) 434

Ż

Żaroń Piotr 95, 101
Żaryn Jan 66, 68, 71
Żdanow Andriej 13
Żelaźniewicz Andrzej 295, 297
Żelaźniewicz Halina
 z d. Czermińska 244, 295–300, 553, 578
Żelaźniewicz Walerian („Żubr”) 244, 298–301, 553, 566, 578
Żeleński Wacław 255
Żeligowski Lucjan 173
Żuczkowski Maciej 27
Żuk Henryk 66, 68, 69
„Żuk” N.N. zob. „Stanisław Kowalski”
 „Żukowski” N.N. 470
Żuławski Zygmunt 648
Żurakowski Stanisław 138
Żychoń Jan Henryk 38, 467
Żynda Marcin 88